

«Ευρωπαϊκή Πολιτική
για την Κλιματική Αλλαγή»

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

12-14 Απριλίου 2022

Δρ. Λυδία Αβράμη

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

UNESCO Chair on
Climate Diplomacy,
National and Kapodistrian
University of Athens, Greece

Διαμόρφωση και εξέλιξη της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής

Κύριοι σταθμοί στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής πολιτικής περιβάλλοντος

1^η περίοδος (1952-1971): Με το βλέμμα στραμμένο στην Κοινή Αγορά

Δυναμική ερμηνεία άρθρων 235-100 – έκδοση των πρώτων περιβαλλοντικών οδηγιών

2^η περίοδος (1972-1986): Η Περιβαλλοντική «Επανάσταση»

Σύνοδο Κορυφής των Παρισίων (1972): Απόφαση για ανάληψη κοινοτικής δράσης στο τομέα του περιβάλλοντος.

1^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1973-1976)

2^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1977-1981)

3^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1983-1986)

3^η περίοδος (1987-1992): Επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας

Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987): Προσθήκη του νέου Κεφαλαίου VII για το περιβάλλον, επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας στη ψηφοφορία των περιβαλλοντικών προτάσεων της Επιτροπής.

4^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1987-1992)

Κύριοι σταθμοί στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής πολιτικής περιβάλλοντος

4η Περίοδος (1992-2001): Προς την ολοκλήρωση της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος

Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992): Επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας, προσθήκη της αρχής της προφύλαξης, διεύρυνση των στόχων της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1993-2000)

Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997): Αναγνωρίζεται η «βιώσιμη ανάπτυξη» ως ένας από τους στόχους της Κοινότητας.

5η Περίοδος (2002-2012): Εδραίωση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής

6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2002-2012)

Συνθήκη της Λισσαβόνας (2009): Νέο κεφάλαιο XXI για την ενέργεια, προσθήκη της κλιματικής αλλαγής στους στόχους της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Επικύρωση Πρωτοκόλλου Κιότο για την κλιματική αλλαγή (2008-2012)

6η Περίοδος (2013-2020): Ο δρόμος προς την Πράσινη Ανάπτυξη

7^ο Πρόγραμμα Δράσης (2013-2020): Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας

Συμφωνία των Παρισίων (COP21) για την κλιματική αλλαγή (2015)

Με το βλέμμα στραμμένο στην Κοινή Αγορά (1952-1971)

- Οι ιδρυτικές Συνθήκες δεν έκαναν καμία αναφορά σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και δεν έδωσαν στα κοινοτικά όργανα καμία εξουσία για συνεργασία.
- Η δημιουργία της κοινής αγοράς και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων αποτελούσαν τους πρωταρχικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Στόχος των πρώτων περιβαλλοντικών μέτρων:

- εξάλειψη των εμποδίων για την άσκηση ελεύθερου εμπορίου
- εναρμόνιση των εθνικών περιβαλλοντικών ρυθμίσεων.

⇒ **Δυναμική ερμηνεία των άρθρων 235 και 100**

⇒ νομική βάση για τις πρώτες περιβαλλοντικές οδηγίες (Οδηγίες 67/548, 70/220 και 72/306)

⇒ παρεπόμενες του πρωταρχικού στόχου της Κοινότητας, δηλαδή της οικοδόμησης της κοινής αγοράς.

Περιβαλλοντική «Επανάσταση» (1972-1986)

Οκτώβριος 1972: Δήλωση των κρατών-μελών στη σύνοδο κορυφής των Παρισίων για την ανάγκη διαμόρφωσης μιας κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

3 Πολυετή Προγράμματα Δράσης

Γιατί;

- Οικολογικές καταστροφές έφεραν στο προσκήνιο τις αρνητικές συνέπειες των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον.
- Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και της επιστημονικής κοινότητας για τις περιβαλλοντικές συνέπειες της οικονομικής ανάπτυξης.

Καταλυτικό ρόλο, όμως, στη εξέλιξη αυτή διαδραμάτισαν...

- 1) Η πραγματοποίηση της πρώτης Διάσκεψης των Η.Ε. για το Περιβάλλον στη Στοκχόλμη το 1972.
- 2) Ο φόβος του οικολογικού προστατευτισμού, δηλαδή της χρήσης εθνικών περιβαλλοντικών κανόνων ως μη δασμολογικών εμποδίων, που δημιούργησε την ανάγκη εναρμόνισης των περιβαλλοντικών προτύπων εντός της Κοινότητας.

Επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας (1987-1992)

Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987): Προσθήκη του νέου Κεφαλαίου VII για το περιβάλλον, επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας στη ψηφοφορία των περιβαλλοντικών προτάσεων της Επιτροπής.

Γιατί η ΕΕΠ μερίμνησε για την ισχυροποίηση της δράσης της Κοινότητας στα περιβαλλοντικά θέματα;

- **Πρώτον**, η εμπειρία των προηγούμενων χρόνων είχε κάνει σαφές ότι τα εμπόδια στην ελεύθερη αγορά και, κυρίως, στο εμπόριο δεν προέρχονται μόνον από τις δασμολογικές και φορολογικές ρυθμίσεις, αλλά, μεταξύ άλλων, και από τις διαφορετικές εθνικές περιβαλλοντικές πολιτικές.
- **Δεύτερον**, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενθάρρυναν σε μεγάλο βαθμό την επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας στον περιβαλλοντικό τομέα, εκτιμώντας ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αυξήσουν την πολιτική επιρροή τους στο κοινοτικό σύστημα.
- **Τρίτον**, η διεθνοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και το αυξανόμενο ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για τους παγκόσμιους περιβαλλοντικούς κινδύνους, όπως η κλιματική αλλαγή, εκλήφθησαν από την ΕΚ ως μια μοναδική ευκαιρία για να ισχυροποιήσει τη θεσμική της παρουσία στη διαδικασία διαμόρφωσης της διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής.

(Σύγκληση της πρώτης Παγκόσμιας Διάσκεψης για το Κλίμα το 1979, που πραγματοποιήθηκε υπό τον ΟΗΕ στη Γενεύη)

Επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας (1987-1992)

⇒ Η σύνδεση των περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων και των οικονομικών στόχων αντί να αποδυναμώνεται, με την πάροδο του χρόνου ολοένα και ισχυροποιείται.

Σταδιακή αλλαγή της στρατηγικής προσέγγισης της ΕΚ στον τομέα του περιβάλλοντος, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την οικονομική συγκυρία.

- Η πτώση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός αποθάρρυναν τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν αυστηρά περιβαλλοντικά μέτρα, τα οποία γίνονταν αντιληπτά ως οικονομική απειλή για την ευρωπαϊκή βιομηχανία.
- Άρχισαν να διαφαίνονται τα όρια της παραδοσιακής προσέγγισης εντολών και ελέγχου (command-and-control) και να αυξάνονται οι υποστηρικτές υπέρ της απορρύθμισης και της χρήσης οικονομικών και φορολογικών μέσων, μεταξύ αυτών, συγκαταλέγονται οι σκανδιναβικές χώρες, η Ολλανδία και η Γερμανία.
- Στο 4^ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (1987-1992) διερευνάται, για πρώτη φορά, η ανάγκη χρήσης αγορακεντρικών μηχανισμών.
- Ωστόσο, ο επαναπροσανατολισμός της στρατηγικής προσέγγισης εδραιώνεται και αντανakλάται έμπρακτα στην πολιτική που ακολουθείται την περίοδο 1993-2000.

Προς την ολοκλήρωση της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος (1992-2002)

Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992):

- Η ειδική πλειοψηφία ως κανόνας λήψης αποφάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος
- Η προστασία του περιβάλλοντος στους πολιτικούς στόχους της ΕΕ
- Στους στόχους συμπεριλαμβάνεται και «η προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων»

Συνθήκη Άμστερνταμ (1997):

- Ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, προβλέποντας την αντικατάσταση της διαδικασίας συνεργασίας με εκείνη της συναπόφασης, κατά την οποία το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο έχουν ίση νομοθετική εξουσία.

Η ΕΕ συμμετέχει πιο ενεργά στις διαπραγματεύσεις και ενθαρρύνει τη σύναψη συμφωνιών στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών, αλλά και σε διμερές επίπεδο με τρίτες χώρες.

Προς την ολοκλήρωση της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος (1992-2002)

5^ο πρόγραμμα δράσης «Στόχος η Αειφορία» : το μόνο βιώσιμο κοινωνικό-οικονομικό μοντέλο

- **Βιώσιμη Ανάπτυξη:** «η συνεχής οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που δεν οδηγεί σε καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι ανθρώπινες δραστηριότητες και η περαιτέρω ανάπτυξη»
- Ίδιος ορισμός με Brundtland Commission (1987)
- Ανάπτυξη κοινοτικής στρατηγικής στον τομέα της κλιματικής αλλαγής

Το 5ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον προωθεί την οριζόντια κοινοτική δράση, λαμβάνοντας υπόψη **όλους τους παράγοντες ρύπανσης: βιομηχανία, ενέργεια, γεωργία, τουρισμό και μεταφορές**

Εδραίωση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής (2002-2012)

- **Αξιολόγηση του 5^{ου} Προγράμματος δράσης για το περιβάλλον & έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) για την κατάσταση του περιβάλλοντος το 1999** συνθέτουν μια αμφίσημη εικόνα της αποδοτικότητας της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.
- **Σημαντική πρόοδος** ιδίως σε ότι αφορά:
  - α) τη βελτίωση της νομοθεσίας
  - β) την καθιέρωση νέων και βελτιωμένων μέσων για την προστασία του περιβάλλοντος και
  - γ) την ενεργό συμμετοχή της Κοινότητας στην οικοδόμηση διεθνούς συνεργασίας στον τομέα του περιβάλλοντος.
- **Ελλιπής πρόοδος** όσον αφορά την **εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος** και την **ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας** σε άλλες πολιτικές.
- Το περιβαλλοντικό δίκαιο παρέμεινε την περίοδο 1993-2000 στις πρώτες θέσεις με τους **υψηλότερους αριθμούς παραβάσεων** από τα κράτη-μέλη.
- Οι **εκτεταμένες διαβουλεύσεις που απαιτούνται μεταξύ πολλών διαφορετικών φορέων με αντικρουόμενα συνήθως συμφέροντα**, όπως η Γενική Διεύθυνση ΧΙ, το Κοινοβούλιο, οι αντιπρόσωποι των κρατών-μελών, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ και η επιχειρηματική κοινότητα, συνεχίζουν να καθιστούν τη διαδικασία ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών απαιτήσεων ακόμη πολύ δύσκολο εγχείρημα.

Εδραίωση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής (2002-2012)

- Ο απολογισμός αυτός αποτέλεσε τη βάση για την έναρξη διαβουλεύσεων το 1999 με πρωτοβουλία της Επιτροπής για την **κατάρτιση του 6^{ου} προγράμματος δράσης για το περιβάλλον (2002-2012)**
  - Νέο συνεργατικό πρότυπο => win-win solutions – βελτίωση εφαρμογής
  - Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων (επιχειρήσεις/βιομηχανία και περιβαλλοντικές ΜΚΟ), καθώς και εκπροσώπων των κρατών που βρίσκονταν σε διαδικασία προσχώρησης.

Συνθήκη της Λισσαβόνας (2009)

1. Νέο κεφάλαιο XXI για την ενέργεια

Στόχοι ενεργειακής πολιτικής:

- εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της ενεργειακής αγοράς μέσω του ενεργειακού εφοδιασμού
- ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας
- ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων μορφών ενέργειας

2. Προσθήκη της κλιματικής αλλαγής στους στόχους της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής

- Δεν μεταβάλλει αρμοδιότητες, αλλά παρέχει μια πιο ισχυρή εντολή προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συμμετάσχει στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για την κλιματική αλλαγή

Διεθνές Επίπεδο: 2002- Επικύρωση Πρωτοκόλλου Κιότο για την κλιματική αλλαγή (2008-2012)

Ο δρόμος προς την Πράσινη Ανάπτυξη (2013-2020)

7ο Πρόγραμμα Δράσης (2013-2020): Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας

Στηρίζεται σε στρατηγικές πρωτοβουλίες:

- Χάρτη πορείας για την αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων
- Στρατηγική του 2020 για τη βιολογική ποικιλότητα
- Χάρτη πορείας για τη μετάβαση σε μια ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών έως το 2050

Εννέα προτεραιότητες:

- η προστασία της φύσης
  - μεγαλύτερη ανθεκτικότητα των οικοσυστημάτων
  - η βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση με αποδοτική χρήση πόρων και χαμηλή εκπομπή άνθρακα και
  - ο αγώνας κατά των περιβαλλοντογενών απειλών για την υγεία.
-
- ✓ Ανάγκη για καλύτερη εφαρμογή της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας
  - ✓ Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πτυχών στις άλλες πολιτικές

Διεθνής Συμφωνία των Παρισίων (2015) για την κλιματική αλλαγή

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ - 2020

Ιούνιος 2019: το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να ενταθούν οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

Δεκέμβριος 2019: η Επιτροπή παρουσίασε την **Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία**

Αποτελεί έναν χάρτη πορείας με στόχο:

- τις **μηδενικές** καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050
- την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων (αποδοτικότερη χρήση των πόρων, κυκλική οικονομία)
- **Ανάληψη δράσεων** σε όλους τους τομείς της οικονομίας:
  - επενδύσεις σε φιλοπεριβαλλοντικές τεχνολογίες
  - στήριξη της καινοτομίας στον βιομηχανικό τομέα
  - ανάπτυξη καθαρότερων, οικονομικότερων μορφών ιδιωτικής και δημόσιας μεταφοράς
  - απανθρακοποίηση του ενεργειακού τομέα
  - διασφάλιση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων
  - συνεργασία με διεθνείς εταίρους για τη βελτίωση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προτύπων
- **Χρηματοδοτική στήριξη και τεχνική βοήθεια** «Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης»
- 100 δισεκατ. ευρώ για την περίοδο 2021-2027 στις πλέον πλησιέστες περιοχές

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Με μια ματιά

- Η ΕΕ έχει συμβάλει καταλυτικά στην προαγωγή και εμπέδωση της διεθνούς συνεργασίας για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδίως για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
- Η ΕΕ αντιπροσωπεύει ένα μικρόκοσμο του παγκόσμιου προβλήματος → «περίπτωση δοκιμής ή ελέγχου» για το διεθνές πλαίσιο.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- ✓ 3 Επίτροποι - Χαρτοφυλάκια: 1) Κλίμα & Ενέργεια, 2) Ενεργειακή Ένωση 3) Περιβάλλον, Θαλάσσια Πολιτική και Αλιεία
- ✓ 7 Πολυετή Προγράμματα Δράσης: Θέτουν στόχους και προτεραιότητες
- ✓ Οριζόντιες στρατηγικές π.χ. Ευρώπη 2020 «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη»
- ✓ Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- ✓ Διαβούλευση όλων των εμπλεκόμενων μερών (επιχειρήσεις, κοινωνία των πολιτών)
- ✓ Περίπου 120 κανονιστικά μέτρα (οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις)
- ✓ Οικονομικά εργαλεία

Σε διεθνές επίπεδο:

- ✓ Έχει επικυρώσει 48 Διεθνείς και Περιφερειακές Περιβαλλοντικές Συμβάσεις

Γενικές Αρχές Περιβαλλοντικής Πολιτικής

- **Αρχές της προφύλαξης και της πρόληψης**

Η αρχή της προφύλαξης καθιστά δυνατή την ταχεία αντίδραση ενόψει ενδεχομένου κινδύνου για την υγεία των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών ή για την προστασία του περιβάλλοντος.

- **Αρχή της διόρθωσης της ρύπανσης στην πηγή**

Παρέμβαση στην ίδια την πηγή. Διόρθωση της επιβλαβούς δραστηριότητας (π.χ. πρέπει όχι μόνο να θεσπιστούν στόχοι ποιότητας, αλλά ακόμα και να μειωθεί η ρύπανση επιβάλλοντας στους ρυπαίνοντες νέες κατάλληλες τεχνολογίες).

- **Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»**

Οι φορείς που ασκούν ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες όπως π.χ. μεταφορά επικίνδυνων ουσιών, οφείλουν να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα σε περίπτωση άμεσης απειλής για το περιβάλλον. Εάν έχει ήδη προκληθεί βλάβη, οφείλουν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να την αποκαταστήσουν και να πληρώσουν τη δαπάνη.

- **Αρχή ενσωμάτωσης**

Οι δραστηριότητες της Κοινότητας σε άλλους τομείς (γεωργική πολιτική, κοινωνική πολιτική, περιφερειακή πολιτική, βιομηχανική πολιτική, ενεργειακή πολιτική, κ.λπ.) πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους την ανησυχία για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος

Εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής

A) Κανονιστική προσέγγιση (Command and Control)

- Στόχος είναι η άμεση αντιμετώπιση του αιτίου που προκαλεί περιβαλλοντική υποβάθμιση μέσω του περιορισμού ή της απαγόρευσης ενός υλικού, μιας δραστηριότητας κλπ.
- Θέτει τα ΠΡΕΠΕΙ και τα ΜΗΝ

Ευρωπαϊκή νομοθεσία - περίπου 120 κανονιστικά μέτρα (οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις)

B) Οικονομικά εργαλεία πολιτικής

- Αποσκοπούν στην παροχή κινήτρων των καταναλωτών και των εταιρειών για την ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση της χρήσης τεχνολογιών, πρώτων υλών, πρακτικών που συνδέονται με την περιβαλλοντική υποβάθμιση.
- Μηχανισμός μεταβολής των τιμών και του κόστους -οφέλους

Κύρια οικονομικά εργαλεία:

- Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων – εμπορεύσιμα δικαιώματα εκπομπών άνθρακα
- Περιβαλλοντικοί φόροι
- Επιδοτήσεις
- Φοροαπαλλαγές

Εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής

Λόγοι υιοθέτησης οικονομικής προσέγγισης:

- A) Δυσκολίες αποτελεσματικής εφαρμογής των κανονιστικών πολιτικών λόγω αδυναμιών του κρατικών μηχανισμών ελέγχου και επιβολής
- B) Μειωμένη ευελιξία των κανονιστικών πολιτικών ως προς το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αναπροσαρμογή τους.
- Γ) Εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει»

Τομείς της Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΕΕ

Διατήρηση της Βιοποικιλότητας

- ✓ Το 2011 η ΕΕ δεσμεύθηκε να σταματήσει την απώλεια της βιοποικιλότητας και την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων μέχρι το 2020.
- ✓ Από το 1992, το LIFE αντιπροσωπεύει το σημαντικότερο χρηματοδοτικό μέσο για την προστασία της βιοποικιλότητας στην ΕΕ.

Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής

- ✓ Πρωτόκολλο του Κιότο (2008-2012), Στόχοι 20 20 20, Συμφωνία Παρισίων (2016) με ορίζοντα το 2030

Ατμοσφαιρική ρύπανση και ηχορύπανση

- ✓ Ουσίες όπως το διοξείδιο του θείου (SO_2), το μονοξείδιο του άνθρακα (CO), το βενζόλιο (C_6H_6) και ο μόλυβδος (Pb) μειώθηκαν σημαντικά σε σχέση με τα επίπεδα του 1970.
- ✓ Ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, Οδικές μεταφορές, Βιομηχανικές εκπομπές

Προστασία και διαχείριση των υδάτων

- ✓ Οδηγία πλαίσιο (2000) για τα ύδατα & διεθνείς συμφωνίες για τη ρύπανση, την ποιότητα και την ποσότητα των υδάτων.

Τομείς Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΕΕ

Αποδοτική Χρήση των Πόρων και Διαχείριση των αποβλήτων

- ✓ Το 2011, το 37% των αποβλήτων απορριπτόταν σε χωματερές, το 23% αποτεφρωνόταν και λιγότερο από 40% υφίστατο ανάκτηση, ανακύκλωση ή επαναχρησιμοποίηση.
- ✓ Οδηγίες για διαχείριση αποβλήτων, ανακύκλωση, ραδιενεργά απόβλητα, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων (χώροι υγειονομικής ταφής).

Ενεργειακή Απόδοση - Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

- ✓ Στόχοι βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας και αύξηση της παραγωγής από ανανεώσιμες πηγές.
- ✓ Οικολογική σήμανση και επισήμανση της κατανάλωσης ενέργειας.

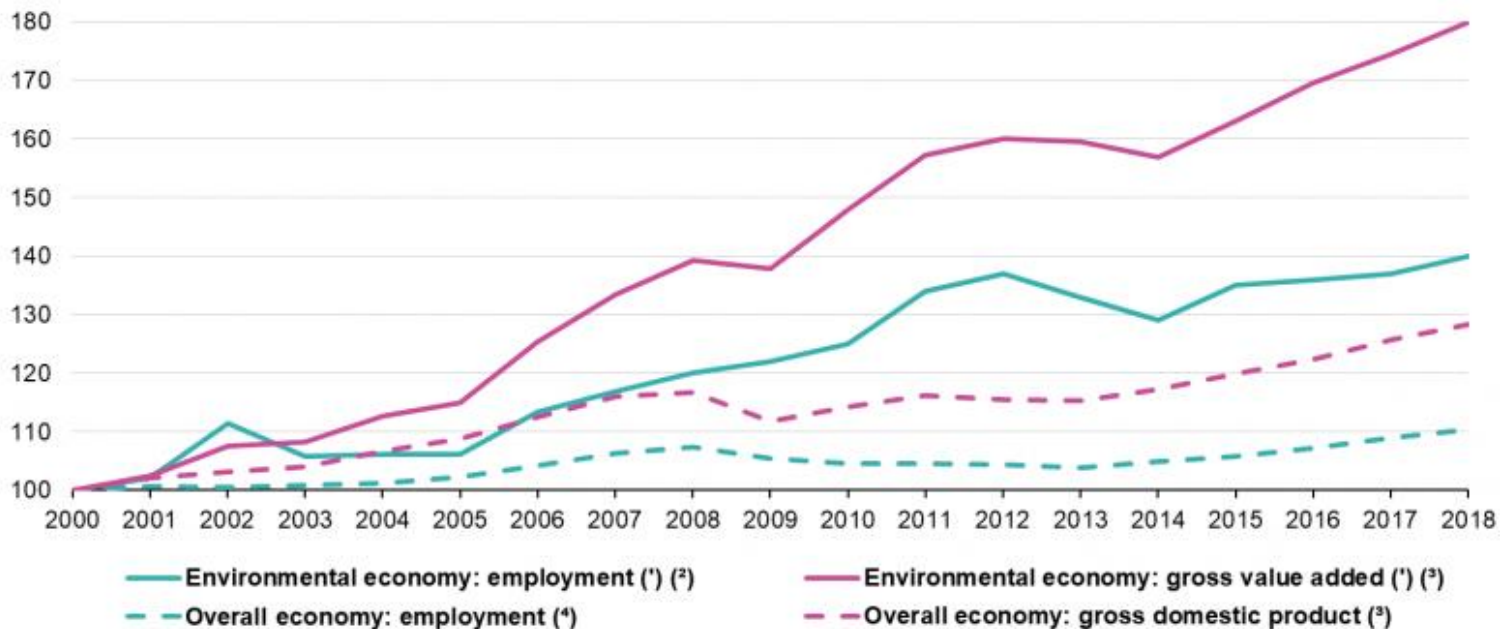
Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος

- ✓ Στρατηγική για τη Γαλάζια Ανάπτυξη, Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Development of key indicators for the environmental economy and the overall economy, EU-27, 2000–2018

(2000 = 100)

(¹) Eurostat estimates

(²) In full-time equivalents

(³) Index compiled for chain-linked volumes data in EUR million (reference year 2010; at 2010 exchange rates)

(⁴) Thousand persons

Source: Eurostat (online data codes: nama_10_a10_e, nama_10_gdp, env_ac_egss1, env_ac_egss2)

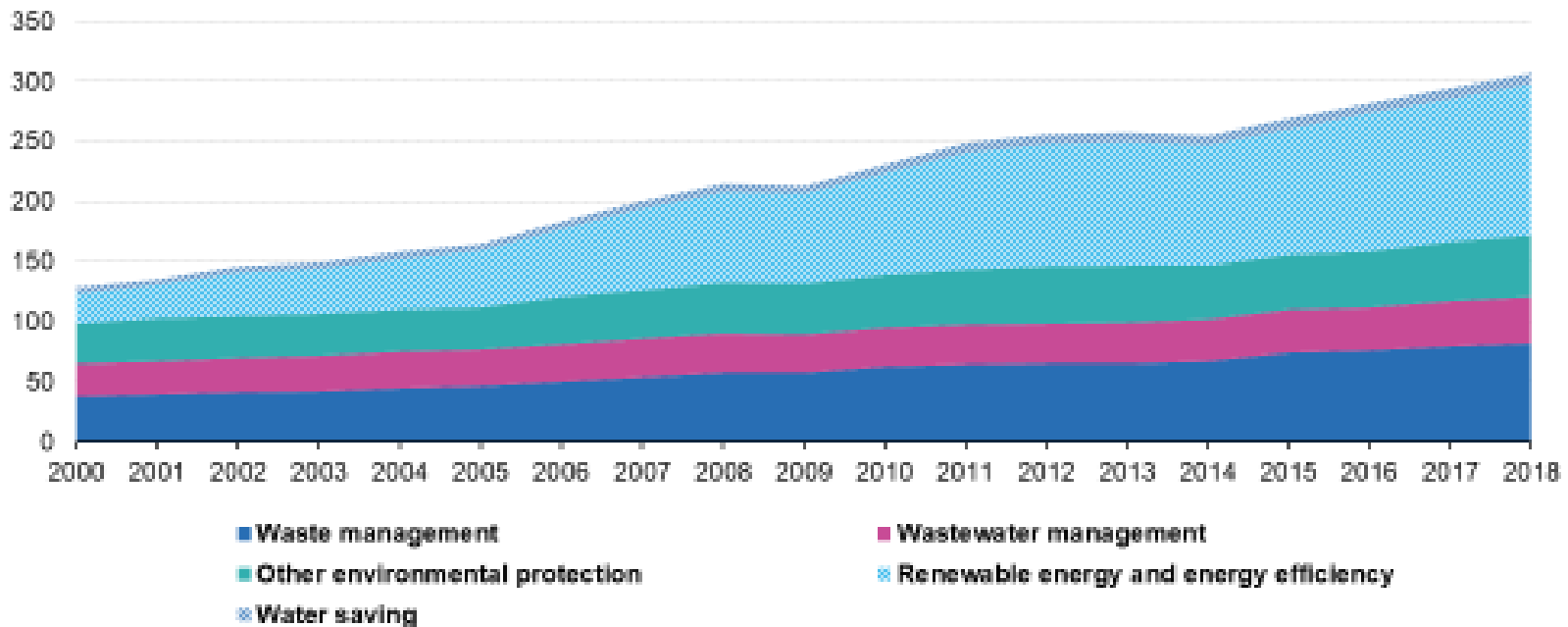
eurostat

- Την περίοδο 2000-2018 η απασχόληση αυξάνεται ετησίως 2% (τομείς: ΑΠΕ, ενεργειακή απόδοση, διαχείριση αποβλήτων)
- Περίπου 1 εκ. νέες θέσεις απασχόλησης στον τομέα των ΑΠΕ και ενέργειας
- Ο ρυθμός ανάπτυξής της είναι υψηλότερος από τον ρυθμό της συνολικής οικονομίας καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου (4% ετησίως)

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Gross value added of the environmental economy, by domain, EU-27, 2000–2018

(EUR billion)

Note: Data for EU-27 are estimated by Eurostat.

Source: Eurostat (online data code: env_ac_egss2)

eurostat

- Η περιβαλλοντική βιομηχανία συμβάλει στο 2.3% του ΑΕΠ της ΕΕ27 το 2018 (από 1.6% το 2000)
- Ο τζίρος αυξήθηκε από 130 δις € το 2000 σε 300 δις € το 2018

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Το θεσμικό πλαίσιο

- Πρώτη Αναφορά - αναθεώρηση του Συντάγματος το 1975 / άρθρο 24
- 1986 – Νομοθεσία
- Μάλλον συμβολικό χαρακτήρα.
- Εθνικές προτεραιότητες που εστιάζουν στην οικονομική ανάπτυξη.
- Τα περιβαλλοντικά ζητήματα διαχειρίζονταν επιτροπές των επιμέρους υπουργείων
- **1980 – Σύσταση ΥΠΕΧΩΔΕ**
- Οι επιτροπές διατηρούν την αρμοδιότητά τους για περιβαλλοντικά ζητήματα που συνδέονται με το χαρτοφυλάκιο του εκάστοτε υπουργείου, γεγονός που καθιστά προβληματική την άσκηση μιας ομοιόμορφης και ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής.
- **Γραφείο Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΓΕΔΕ)** του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι η αρμόδια αρχή για τη λειτουργία του ΣΕΔΕ και των ευέλικτων μηχανισμών του Πρωτοκόλλου του Κιότο στην Ελλάδα.
- **Εθνικό Κέντρο Βιώσιμης και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΒΑΑ)** σε συνεργασία με το ΓΕΔΕ καταρτίζει και τηρεί το μητρώο για την εκχώρηση, κατοχή, μεταβίβαση και ακύρωση δικαιωμάτων ρύπων.
- Σημαντικές αρμοδιότητες για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης διατηρούν το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και το Υπουργείο Οικονομίας

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Το θεσμικό πλαίσιο

- **Ρυθμιστική Αρχή Ενέργεια (ΡΑΕ)** αποτελεί τον αρμόδιο φορέα για την αδειοδότηση των έργων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

(εμπλέκονται και οι αρχές της τοπικής και της περιφερειακής αυτοδιοίκησης)

- **Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ)**: σχεδιασμός και ανάπτυξη του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας
- **Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ)** αποτελεί τον διαχειριστή των μη διασυνδεδεμένων νησιών
- **Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας (ΚΑΠΕ)**, που λειτουργεί από το 1987 υπό την εποπτεία του ΥΠΕΧΩΔΕ, αλλά έχει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια, αποτελεί τον εθνικό φορέα για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης σε εθνικό επίπεδο.
- Μόλις το 2005 συστάθηκε η **Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Ελληνικής Βουλής**, που έχει κυρίως συμβουλευτικό χαρακτήρα

✓ *Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις και διαχρονικές αδυναμίες του ελληνικού συστήματος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης είναι ο **συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων***

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Το θεσμικό πλαίσιο

- Σύσταση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) το 2009
- Μεταφορά του χαρτοφυλακίου των δημοσίων έργων σε άλλο Υπουργείο
- ✓ πολιτική βούληση για την ανάληψη πιο αποτελεσματικών δράσεων στον τομέα του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής
- Ενσωμάτωση σε αυτό της Γενικής Διεύθυνσης Ενέργειας και Φυσικών Πόρων και της Γενικής Διεύθυνσης Δασικής Ανάπτυξης και Προστασίας και Φυσικών Πόρων, που κατά το παρελθόν υπάγονταν σε άλλα Υπουργεία
- ✓ σημαντικό βήμα για το καλύτερο συντονισμό της περιβαλλοντικής πολιτικής
- ❖ Η σύσταση νέων θεσμών που συνοδεύονται από έντονη ρητορική, αλλά όχι ενισχυμένες αρμοδιότητες και ανάληψη ουσιαστικών δράσεων μπορεί να προκαλέσει αποπροσανατολισμό και επιδείνωση της αναποτελεσματικότητας του θεσμικού πλαισίου.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Ο ρόλος της ΕΕ

- Πριν από τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής για την κλιματική αλλαγή **δεν είχε υιοθετήσει μονομερώς στόχους** για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
- Η σταδιακή διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής αποτελεί **απόρροια πρωτίστως της εφαρμογής της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας**.
- Ενσωματώθηκαν στο εγχώριο κανονιστικό πλαίσιο μια σειρά διατάξεις που δεν εντάσσονται στην λογική «επιβολής και ελέγχου», αλλά **υπάκουαν στους κανόνες της αγοράς**.
- Σταδιακά **εμπεδώνεται η συνεργασία των κρατικών και μη κρατικών δρώντων** και οι διαδικασίες διαβούλευσης με τις εγχώριες ομάδες συμφερόντων.
- **Άντλησε σημαντικούς πόρους από τα ευρωπαϊκά ταμεία** για να χρηματοδοτήσει την υλοποίηση περιβαλλοντικών έργων και να παράσχει οικονομικά κίνητρα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και την αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Διαχρονικές αδυναμίες

- Ελλιπής διοικητική ικανότητα
  - Κατακερματισμός των διοικητικών δομών
  - Έλλειψη τεχνογνωσίας
  - Κομματοκεντρική νομοθετική διαδικασία
  - Αναποτελεσματικοί θεσμοί επιβολής και ελέγχου
-
- ✓ Μαρτυρούν την παρουσία του λεγόμενου «Μεσογειακού Συνδρόμου» (Börzel 2000, Pridham 1996, La Spina και Sciortino 1993)
  - ✓ Δεν δυσχεραίνουν, όμως, μόνο τη τυπική συμμόρφωση με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, αλλά επηρεάζουν και τα ουσιαστικά στοιχεία της εφαρμογής της και τις εθνικές επιδόσεις.
  - ✓ Οι μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες αντιμετώπισαν τις διαχρονικές παθογένειες και δεν βελτίωσαν την αποτελεσματικότητα του συστήματος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις δημιούργησαν στρεβλώσεις.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Παραδείγματα

- Όπως υπογραμμίζει το ίδιο το ΥΠΕΚΑ, παρατηρείται **ιδιαίτερη δυσκολία στη συλλογή πρωτογενών δεδομένων, όσον αφορά την τελική κατανάλωση ενέργειας και τις παραμέτρους υπολογισμού της εξοικονόμησης ενέργειας**

(τα επίσημα στοιχεία για το 2009 δημοσιεύθηκαν τις αρχές του 2011, γεγονός που κατέστησε δύσκολη την ακριβή εκτίμηση της κατανάλωσης ενέργειας για το 2010 κατά την εκπόνηση του εθνικού σχεδίου ενεργειακής απόδοσης)

- **Σημαντικές καθυστερήσεις παρουσιάστηκαν στην εφαρμογή των διατάξεων για τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, εξ αιτίας της πολυπλοκότητας των ρυθμίσεων, της ανάγκης συντονισμού και συνεργασίας πολλών εμπλεκόμενων φορέων της αγοράς.**
- Η πλειονότητα των μέτρων, που προβλέπονται στο πρώτο εθνικό σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, δεν είχαν ενεργοποιηθεί μέχρι το 2010.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Παραδείγματα

- Η **Ελλάδα** μαζί με την **Ισπανία**, την **Ιταλία** και την **Πορτογαλία** καταγράφουν διαχρονικά τον υψηλότερο αριθμό παραβάσεων της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας
- **Χαμηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης** αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή αυστηρών περιβαλλοντικών προτύπων, που συνεπάγονται υψηλό κόστος για τα εγχώρια οικονομικά συμφέροντα και για τη διατήρηση της απασχόλησης
- Ωστόσο, η **παροχή οικονομικών κινήτρων από την ΕΕ** αποτέλεσε από τα μέσα της δεκαετίας του '90 το κυριότερο μηχανισμό για την ενθάρρυνση της συμμόρφωσής τους με τα ευρωπαϊκά περιβαλλοντικά πρότυπα, χωρίς όμως τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.
- Η **Ελλάδα** καταλαμβάνει το **2016** την **4η θέση** στην κατάταξη της παραβατών της ευρωπαϊκής νομοθεσίας με **86 ανοιχτές υποθέσεις**, εκ των οποίων οι 54 αφορούν σε μη ορθή εφαρμογή και οι υπόλοιπες σε καθυστερημένη ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Παραδείγματα

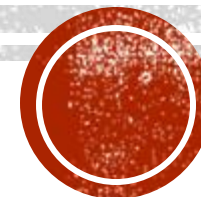
Το 2016 δύο νέες καταδικαστικές αποφάσεις από το ΔΕΚ που αφορούν την ελληνική περιβαλλοντική πολιτική:

1. μη συμμόρφωση της Ελλάδας με την **οδηγία για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων 92/43/EEC**, καθώς κρίθηκε ότι δεν προσφέρεται επαρκής προστασία στην απειλούμενη θαλάσσια χελώνα *Caretta Caretta* στον κόλπο της Κυπαρισσίας μη επαρκές το επίπεδο προστασίας της (*Commission v Greece, C-504/14*).
2. η Ελλάδα δεν έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη συμμόρφωσή της με την προηγούμενη απόφαση του ΔΕΚ για τη **διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων** και της επιβλήθηκε πρόστιμο 10 εκ. € και ημερήσια χρηματική ποινή 30 χιλ. € (*Commission v Greece, C-584/14, Court press release No 87/16*).

**«Ευρωπαϊκή Πολιτική
για την Κλιματική Αλλαγή»** **ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

Δρ. Λυδία Αβράμη

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

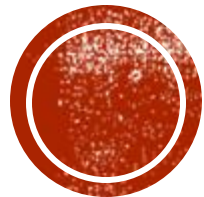

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

UNESCO Chair on
Climate Diplomacy,
National and Kapodistrian
University of Athens, Greece

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

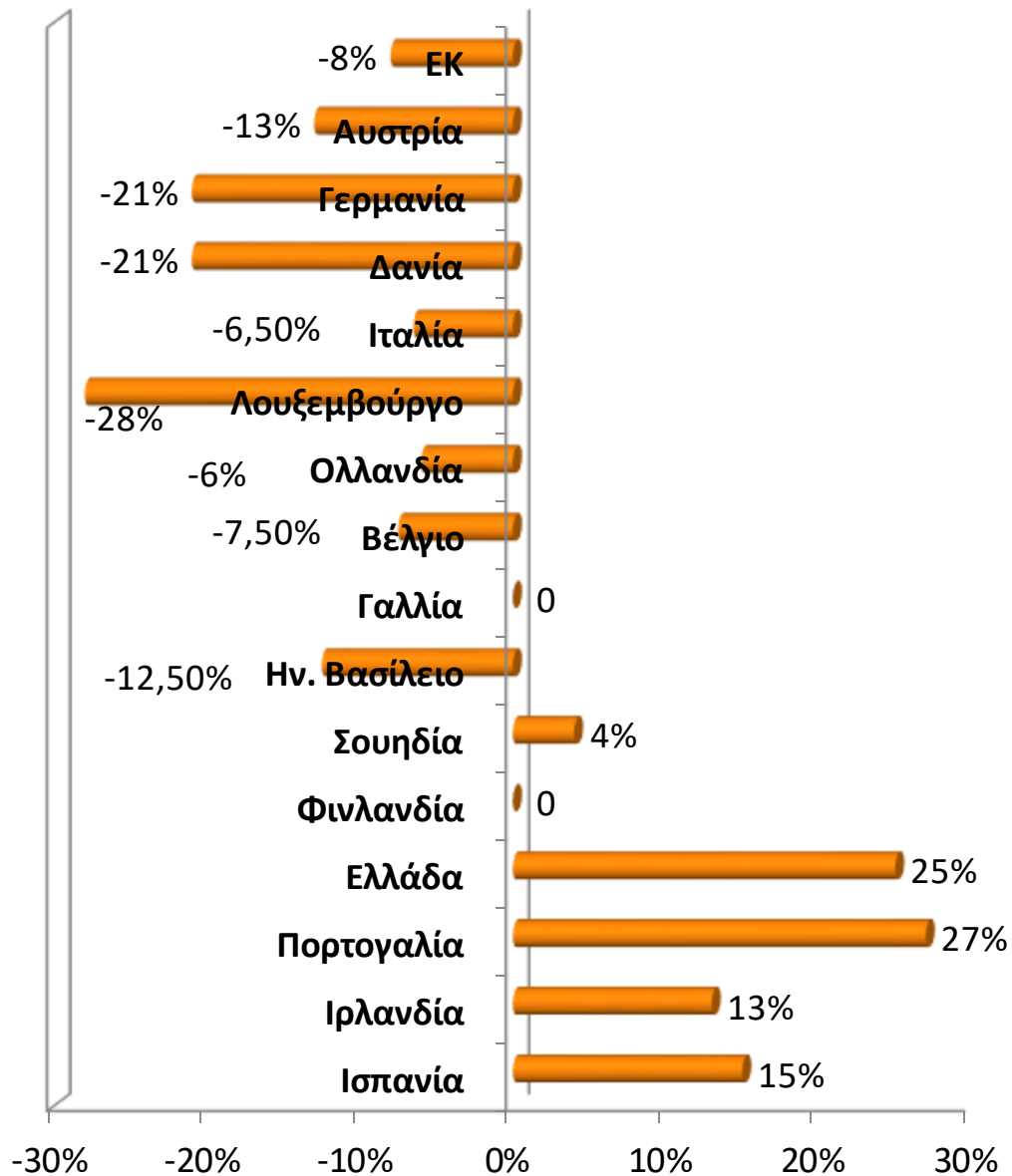
- ✓ Πως και γιατί εξελίχθηκε η ευρωπαϊκή πολιτική για την κλιματική αλλαγή;
- ✓ Ποια ευρωπαϊκά κράτη είχαν ηγετικό ρόλο;
- ✓ Ποιος ήταν ο ρόλος της ΕΕ στη διαμόρφωση του διεθνούς πλαισίου για την κλιματική αλλαγή;

ΓΙΑΤΙ ΜΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ;

- Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί ένα από τα τέσσερα πεδία προτεραιότητας του 6ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον.
- Η πολιτική για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής καλύπτει ένα ευρύ φάσμα μέτρων, που δεν εμπίπτουν μόνον στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής αλλά και σε άλλους τομείς όπως η ενέργεια (ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαχείριση φυσικών πόρων), οι μεταφορές, η αγροτική ανάπτυξη.
- Οι στόχοι για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου τέθηκαν στο πλαίσιο μιας διεθνούς συμφωνίας, του Πρωτοκόλλου του Κιότο, και, κατά συνέπεια, η επίτευξή τους δεν συνεπάγεται μόνο την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής, αλλά και της ευρύτερης διεθνούς συνεργασίας.

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΈΝΩΣΗ - ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ (2008-2012)

- Ο στόχος μείωσης των εκπομπών για την ΕΚ -15 καθορίστηκε στο **-8%**.
- Η κατανομή αυτή, όμως, βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στους **εθνικούς στόχους που είχαν υιοθετήσει μονομερώς τα κράτη-μέλη πριν το 1996.**

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

- ✓ Έγκριση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος για την Κλιματική Αλλαγή το 2000
- ✓ Δημιουργία του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής Αερίων Θερμοκηπίου (EU Emissions Trading System) το 2005

Υιοθετήθηκαν μέχρι το 2012 περίπου 100 κανονιστικά μέτρα σε πέντε κατηγορίες/ τομείς πολιτικής:

1. οριζόντια θέματα (ΣΕΔΕ, ευέλικτοι μηχανισμοί και μηχανισμός παρακολούθησης εκπομπών)
2. ενέργεια (παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας)
3. μεταφορές
4. βιομηχανία (συμπεριλαμβανομένων των αποβλήτων)
5. αγροτική παραγωγή και δασοκομία

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Μέτρα για την κλιματική αλλαγή

- **Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης** (κτήρια – ενεργειακό πιστοποιητικό, ηλεκτρικές συσκευές – σήμανση για την κατανάλωση ενέργειας A+++)
- **Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ**
- Τα **νέα επιβατηγά αυτοκίνητα** πρέπει να πληρούν τις προδιαγραφές εκπομπών CO₂.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΡΥΠΩΝ

- ▶ Η δημιουργία του ΣΕΔΕ έγινε αντιληπτή από την Επιτροπή ως μια ευκαιρία για να ξεπεραστεί το απογοητευτικό αδιέξοδο της θέσπισης ευρωπαϊκού ενεργειακού φόρου.
- ▶ Εποικοδομητική πίεση για την θέσπιση του ΣΕΔΕ άσκησαν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία (constructive pushers), που είχαν διαμορφώσει εθνικά συστήματα εμπορίας εκπομπών CO₂ ήδη από τα τέλη του '90.
- ▶ **Θέσπιση ανώτατου ορίου εκπομπών** σε ευρωπαϊκό επίπεδο και **διενέργεια δημοπρασιών** ως κύριο μέσο κατανομής δικαιωμάτων στους υπόχρεους ("cap and trade").
- ▶ Πιλοτική περίοδος (2005-2007). Το 2008 αποφασίστηκε η μεταρρύθμισή του [**τρίτη περίοδος εφαρμογής (2013-2020)**].
- ▶ **11.500 εγκαταστάσεις από 31 χώρες** (28 κράτη μέλη της ΕΕ, Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία) με κατά μέσο όρο 1,9 δις τόνους ισοδύναμο CO₂ /έτος
- ▶ περίπου το 41% του συνόλου των εκπομπών στις χώρες αυτές
- ▶ **Για να μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά: 20€/ τόνο άνθρακα**
- ▶ **Οικονομική κρίση:**
  - ▶ Αδιάθετες άδειες – Υπερπροσφορά & χαμηλή ζήτηση
  - ▶ Σημαντικές στρεβλώσεις στην τιμή άνθρακα. Το 2015 αντιστοιχεί σε 8€ / τόνο άνθρακα
  - ▶ Αντικίνητρο για την υιοθέτηση μέτρων /τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΡΥΠΩΝ

Η ΜΕΤΑ ΚΙΟΤΟ ΕΠΟΧΗ (ΣΤΟΧΟΙ 20 20 20)

Μάρτιος 2007 - **Μονομερής δέσμευση με ορίζοντα το 2020** όσον αφορά:

- ✓ Τη **μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου** τουλάχιστον **κατά 20 %** έως το 2020, σε σχέση με το 1990,
- ✓ Την **αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας** στη συνολική ενεργειακή κατανάλωση **σε 20%** (όπως η βιομάζα, η αιολική, η υδροηλεκτρική και η ηλιακή ενέργεια).
- ✓ Τον περιορισμό της χρήσης πρωτογενούς ενέργειας **κατά 20%** σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα μέσω της **βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης**.

Τέθηκαν σε ισχύ: Απρίλιος 2009 – Απόφαση Ευρωπ. Κοινοβουλίου και Συμβουλίου για τον επιμερισμό των στόχων

Αποτελέσαν τη βάση της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΕΕ «**Ευρώπη 2020**» για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία.

Η ΜΕΤΑ ΚΙΟΤΟ ΕΠΟΧΗ (ΣΤΟΧΟΙ 20 20 20)

Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων: **45%** της μείωσης των εκπομπών

Εθνική- Ευρωπαϊκή νομοθεσία: **55%** της μείωσης των εκπομπών

Στόχος 2020: μείωση των εκπομπών στους τομείς που εντάσσονται στο Εμπόριο Ρύπων κατά 21%

Οικονομικοί και αναπτυξιακοί λόγοι ...

- **Ενεργειακή Ασφάλεια**: Θα περιοριστεί η εξάρτηση της ΕΕ από τις εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Συνεπώς, θα ελαττωθεί η έκθεση της οικονομίας της ΕΕ στις αυξανόμενες και ασταθείς ενεργειακές τιμές.
- **Μέσο προώθησης της ανάπτυξης και της απασχόλησης** στην Ευρώπη (δημιουργία 1 εκατ. θέσεων εργασίας μέχρι το 2020)

Όρια εκπομπών αερίων θερμοκηπίου των κρατών μελών το 2020 σε σύγκριση με τα επίπεδα εκπομπών αερίων θερμοκηπίου του 2005

Βέλγιο	- 15 %
Βουλγαρία	20 %
Τσεχική Δημοκρατία	9 %
Δανία	- 20 %
Γερμανία	- 14 %
Εσθονία	11 %
Ιρλανδία	- 20 %
Ελλάδα	- 4 %
Ισπανία	- 10 %
Γαλλία	- 14 %
Ιταλία	- 13 %
Κύπρος	- 5 %
Λεττονία	17 %
Λιθουανία	15 %
Λουξεμβούργο	- 20 %
Ουγγαρία	10 %
Μάλτα	5 %
Κάτω Χώρες	- 16 %
Αυστρία	- 16 %
Πολωνία	14 %
Πορτογαλία	1 %
Ρουμανία	19 %
Σλοβενία	4 %
Σλοβακία	13 %
Φινλανδία	- 16 %
Σουηδία	- 17 %
Ηνωμένο Βασίλειο	- 16 %

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ (2015) (COP21)

- ▶ **Παγκόσμια Συμφωνία** (Δεκέμβριος 2015): Στόχος η συγκράτηση της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη «αρκετά κάτω» από τους 2°C
- ▶ Ιστορική Συμφωνία – Υπεγράφη από 195 κράτη

Στις 4 Νοεμβρίου 2016 τέθηκε σε ισχύ

- Επικυρώθηκε από ΗΠΑ και Κίνα
- Ιούνιος 2017: Απόφαση Προέδρου Τράμπ για απόσυρση των ΗΠΑ

Οκτώβριος 2014: Απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

Στόχοι της ΕΕ (2020-2030)

- ▶ μείωση των **εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου** κατά 40% τουλάχιστον σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990
  - ▶ άντληση του 27% τουλάχιστον της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης από **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**
  - ▶ αύξηση της **ενεργειακής απόδοσης** κατά 27% τουλάχιστον
- ✓ Δεν συμπεριλαμβάνονται μειώσεις στις εκπομπές με τη χρήση διεθνών ευέλικτων μηχανισμών

ΣΤΟΧΟΙ ΕΕ ... ΜΕ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2030

- Το 2018 αναθεωρήθηκαν οι στόχοι ως ακολούθως:
- ▶ άντληση του 32% τουλάχιστον της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης από **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**
- ▶ αύξηση της **ενεργειακής απόδοσης** κατά 32,5% τουλάχιστον

Η μείωση 40% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου επιμερίζεται:

- 43% μείωση των εκπομπών στους τομείς του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Ρύπων (σε σύγκριση με το 2005)
- 30% μείωση των εκπομπών στους υπόλοιπους τομείς

Στόχος: Η επίτευξη μιας κλιματικά ουδέτερης οικονομίας (climate-neutral economy)

Μειώσεις εκπομπών αερίων θερμοκηπίου των κρατών μελών το 2030 σχετικά με τα επίπεδά τους για το 2005 που προδιρίζονται σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3

Βέλγιο	- 35 %
Βουλγαρία	- 0 %
Τσεχική Δημοκρατία	- 14 %
Δανία	- 39 %
Γερμανία	- 38 %
Εσθονία	- 13 %
Ιρλανδία	- 30 %
Ελλάδα	- 16 %
Ισπανία	- 26 %
Γαλλία	- 37 %
Κροατία	- 7 %
Ιταλία	- 33 %
Κύπρος	- 24 %
Λετονία	- 6 %
Λιθουανία	- 9 %
Λουξεμβούργο	- 40 %
Ουγγαρία	- 7 %
Μάλτα	- 19 %
Κάτω Χώρες	- 36 %
Αυστρία	- 36 %
Πολωνία	- 7 %
Πορτογαλία	- 17 %
Ρουμανία	- 2 %
Σλοβενία	- 15 %
Σλοβακία	- 12 %
Φινλανδία	- 39 %
Σουηδία	- 40 %
Ηνωμένο Βασίλειο	- 37 %

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Μάρτιος 2020: Πρόταση της Επιτροπής για τον πρώτο «Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο»

Σεπτέμβριος 2020: Πρόταση της Επιτροπής – Αναθεώρηση στόχων 2030

- μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον **55 %**
- κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ - 2021

Ιούνιος 2021: εγκρίθηκε ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος

Προβλέπεται η αναθεώρηση του υφιστάμενου ενδιάμεσου στόχου μείωσης των εκπομπών σε 55% μέχρι το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990.

❖ στόχος που βρίσκεται πολύ κάτω από το 65% που επιτάσσει η επιστήμη

Σκοπεύει

- **να κατοχυρώσει νομοθετικά τον στόχο** που τίθεται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία , δηλαδή η οικονομία και η κοινωνία της Ευρώπης να καταστούν κλιματικά ουδέτερες έως το 2050
- **να εξασφαλίσει ότι όλες οι πολιτικές της ΕΕ θα συμβάλλουν** στην επίτευξη του στόχου
- να καθοριστεί η **μακροπρόθεσμη πορεία** για την επίτευξη του στόχου, με τρόπο κοινωνικά δίκαιο και οικονομικά αποδοτικό
- να δημιουργηθεί **σύστημα παρακολούθησης** της προόδου
- να παρασχεθεί **προβλεψιμότητα** για τους επενδυτές
- να εξασφαλιστεί ότι η **μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα είναι μη αναστρέψιμη**

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΟΝ ΣΤΟΧΟ 55 %

- ✓ αναθεώρηση και επικαιροποίηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και καθορισμός νέων πρωτοβουλιών

Προτάσεις της Επιτροπής :

- αναθεώρηση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Ρύπων (θαλάσσιες μεταφορές, ανώτατο όριο εκπομπών, μη δωρεάν κατανομή δικαιωμάτων εκπομπής στις αερομεταφορές, αυτόνομο σύστημα εμπορίας εκπομπών για τα κτίρια και τις οδικές μεταφορές)
- αύξηση των στόχων μείωσης των εκπομπών στους τομείς που δεν καλύπτονται από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων, από 29 % σε 40 % σε σύγκριση με το 2005.
- ενίσχυση της συμβολής του τομέα δραστηριοτήτων χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοπονίας (LULUCF) στην επίτευξη των στόχων για το κλίμα.
- αύξηση του στόχου που αφορά το μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές από 32% που ισχύει σήμερα σε τουλάχιστον 40% έως το 2030.
- αύξηση του στόχου για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης από 32,5 % σε 36% για την τελική κατανάλωση ενέργειας και σε 39% για την κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας.
- αναθεώρηση της ισχύουσας νομοθεσίας με στόχο την επιτάχυνση της ανάπτυξης υποδομών για την επαναφόρτιση ή τον ανεφοδιασμό οχημάτων με εναλλακτικά καύσιμα

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΟΝ ΣΤΟΧΟ 55 %

- αναθεώρηση των κανόνων για τις εκπομπές CO2 για τα αυτοκίνητα και τα ημιφορτηγά, προβλέποντας τη μη διάθεση στην ενωσιακή αγορά αυτοκινήτων ή ημιφορτηγών με κινητήρα εσωτερικής καύσης έως το 2035.
- αναθεώρηση της φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας.
- βιώσιμα αεροπορικά καύσιμα (ReFuelEU Aviation) και πιο οικολογικά καύσιμα στη ναυτιλία (FuelEU Maritime).
- δημιουργία Κοινωνικού Ταμείου για το Κλίμα, το οποίο θα υποστηρίξει τις ευάλωτες ομάδες (νοικοκυριά, πολύ μικρές επιχειρήσεις και χρήστες μεταφορών), χορηγώντας 72,2 δισ. € την περίοδο 2025-2032.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (2013)

Στόχοι:

- ενθάρρυνση των κρατών-μελών να προχωρήσουν στη θέσπιση εθνικών στρατηγικών προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή
- ενσωμάτωση προβλέψεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή σε βασικούς τομείς υψηλής τρωτότητας, όπως η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) και η Κοινή Αλιευτική Πολιτική (ΚΑΠ) και η ενίσχυση των υποδομών
- ενσωμάτωση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή στο Σύμφωνο των Δημάρχων (Covenant of Mayors)
  - ξεκίνησε το 2008 στην Ευρώπη. Πλέον ενώνει περισσότερες από 10.765 τοπικές και περιφερειακές αρχές σε 44 χώρες της Ευρώπης.
  - δεσμεύονται να συμβάλουν στον ευρωπαϊκό στόχο μείωσης των εκπομπών κατά 40% μέχρι το 2030 και να υιοθετήσουν μια κοινή προσέγγιση για την αντιμετώπιση και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.
  - 2015 - το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο των Δημάρχων συνενώθηκε με το Συνασπισμό των Δημάρχων (Compact of Mayors) -> Παγκόσμιο Σύμφωνο των Δημάρχων για το Κλίμα και την Ενέργεια (Global Covenant of Mayors for Climate and Energy) -53 χώρες
- ανάπτυξη της πλατφόρμας **Climate-ADAPT**. Η πλατφόρμα **Climate-ADAPT** παρέχει χρήσιμα δεδομένα ανά κράτος-μέλος της ΕΕ για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και τα μέτρα προσαρμογής.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Νέα Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (2016)

Στόχος:

- «μια κοινωνία ανθεκτική και πλήρως προσαρμοσμένη στις αναπόφευκτες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής».
  - ενίσχυση της προσαρμοστικής ικανότητας της Ένωσης και ελαχιστοποίηση της τρωτότητας
  - να καταστεί η προσαρμογή εξυπνότερη (βελτίωση βάσεων δεδομένων και διαθεσιμότητας αυτών), πιο συστημική (να αναπτυχθεί σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης) και να επιταχυνθεί σε όλους τους τομείς.
- ✓ Δρα συμπληρωματικά με τον στόχο της ΕΕ για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ο δρόμος προς την περιβαλλοντική σύγκλιση (1993-2008)

- Το 2002 η Ελλάδα για πρώτη φορά υιοθετεί ποσοτικό στόχο περιορισμού της αύξησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (+ 25% για την περίοδο 2008-2012 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990).
- Εθνικό Πρόγραμμα για την Κλιματική Αλλαγή (2002), Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενεργειακή Απόδοση
- Η πλειονότητα των εθνικών μέτρων απαντά ή συνδέεται με τις απαιτήσεις και τους περιορισμούς, που θέτει η σχετική ευρωπαϊκή νομοθεσία αυτή την περίοδο.
- Σημαντικό μέρος των οικονομικών κινήτρων, που παρέχονται για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, προέρχονται από προγράμματα συγχρηματοδοτούμενα από τα ευρωπαϊκά ταμεία
- Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ) (2000-2006) - προϋπολογισμός 677,8 εκατ. € - απορροφητικότητα 47%

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ο δρόμος προς την περιβαλλοντική σύγκλιση (1993-2008)

- Παρά τις όποιες θεσμικές αδυναμίες, την καθυστερημένη και ενίοτε μη ορθή εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, μέχρι το τέλος του 2008 καταγράφεται σημαντική πρόοδος όσον αφορά τον **περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης**, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων και την αντικατάσταση μεγάλου μέρους του στόλου των οχημάτων με νεότερης τεχνολογίας λιγότερο ρυπογόνα οχήματα.
- η εθνική νομοθεσία εναρμονίζεται με την ευρωπαϊκή οδηγία 1999/94/EK για την **ενεργειακή σήμανση των επιβατικών οχημάτων**
- επέκταση και αναμόρφωση των μέσων σταθερής τροχιάς, ιδίως του **δικτύου μετρό στην Αθήνα και του προαστιακού σιδηρόδρομου**, με στόχο την αύξηση της επιβατικής ζήτησης στα μέσα σταθερής τροχιάς
- **κλείσιμο πολλών παράνομων Χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ)** μέχρι το τέλος του 2008. Ωστόσο, οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών συνεχίζουν να εμποδίζουν σημαντικά την εγκατάσταση και λειτουργία νόμιμων ΧΥΤΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Αρχές της οικονομικής κρίσης - σημαντικές προκλήσεις,

- Η ενεργειακή ένταση της οικονομίας (πρωτογενής ενέργεια ανά μονάδα ΑΕΠ) μειώθηκε σημαντικά (13%) από το 2000, αλλά **η χρήση λιγνίτη και άνθρακα συνεχίζουν να κυριαρχούν στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (85%),** με την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές να μην ξεπερνά το 7%.
- Ο λιγνίτης συνεχίζει να «απολαμβάνει διακριτική μεταχείριση», καθώς εξαιρείται από την ενεργειακή φορολογία.

ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΞΕΠΕΡΝΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

2008-2012

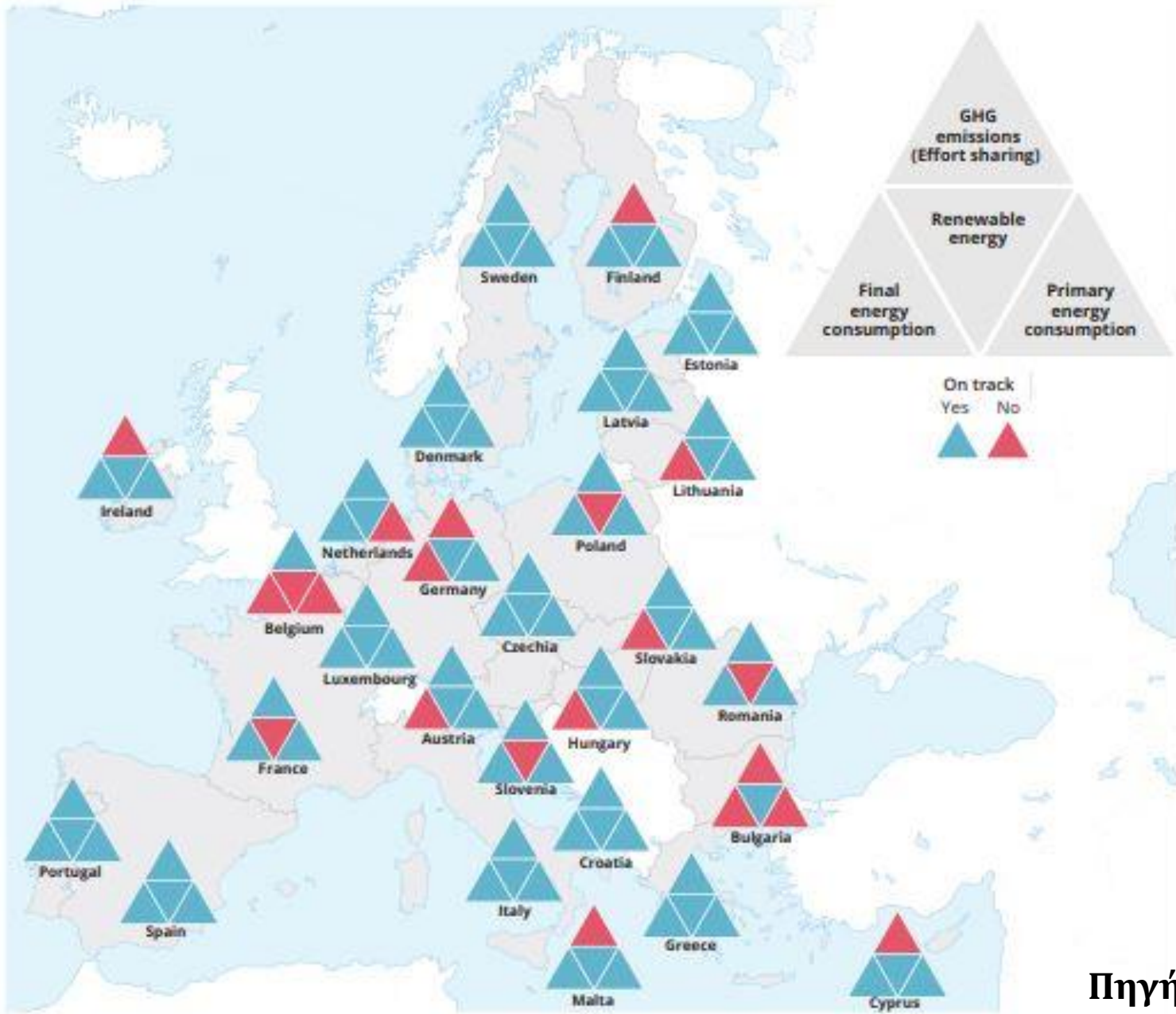
- Το 2007, η Ελλάδα καταγράφει ιδιαίτερα μετριοπαθείς - οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου αυξήθηκαν κατά 28,3% σε σχέση με το 1990, ξεπερνώντας κατά 3,3% τον στόχο για την περίοδο 2008-2012.
- Η Ελλάδα προβλεπόταν να υπερβεί τον στόχο περιορισμού των εκπομπών κατά 0,08%
- Τελικά...το 2012, η αύξηση των εκπομπών αερίων δεν ξεπερνάει το 14.1% κατά μέσο όρο σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 (Συμβολή οικονομικής κρίσης)

Στόχοι 20 20 20

Το 2010 η Ελλάδα δεσμεύεται για το 2020 να επιτύχει:

- μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου 4% (υπερκάλυψη στόχου -15,5%)
- αύξηση του μεριδίου κατανάλωσης ενέργειας από ΑΠΕ κατά 18%
- μείωση της τελικής κατανάλωσης ενέργειας κατά 12%

... σε σχέση με τα επίπεδα του 2005

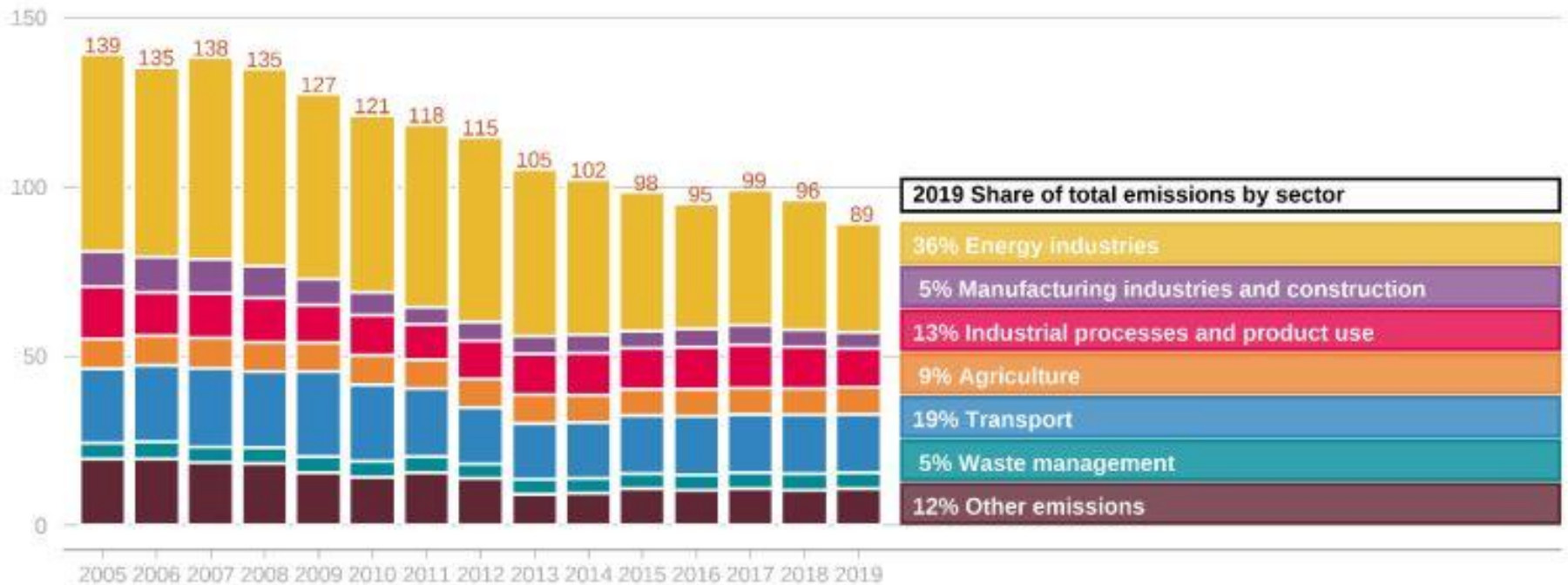
Πηγή: [EEA report 2021](#)

Note: All calculations in this figure are based on the 2020 approximated data for GHG emissions, renewable energy shares and energy consumption, in comparison with national targets for 2020. The figure reflects progress before the use of flexibilities available for the Effort Sharing legislation sectors or statistical transfers for renewable energy. Thus, it does not indicate compliance with the national targets.

ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΞΕΠΕΡΝΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

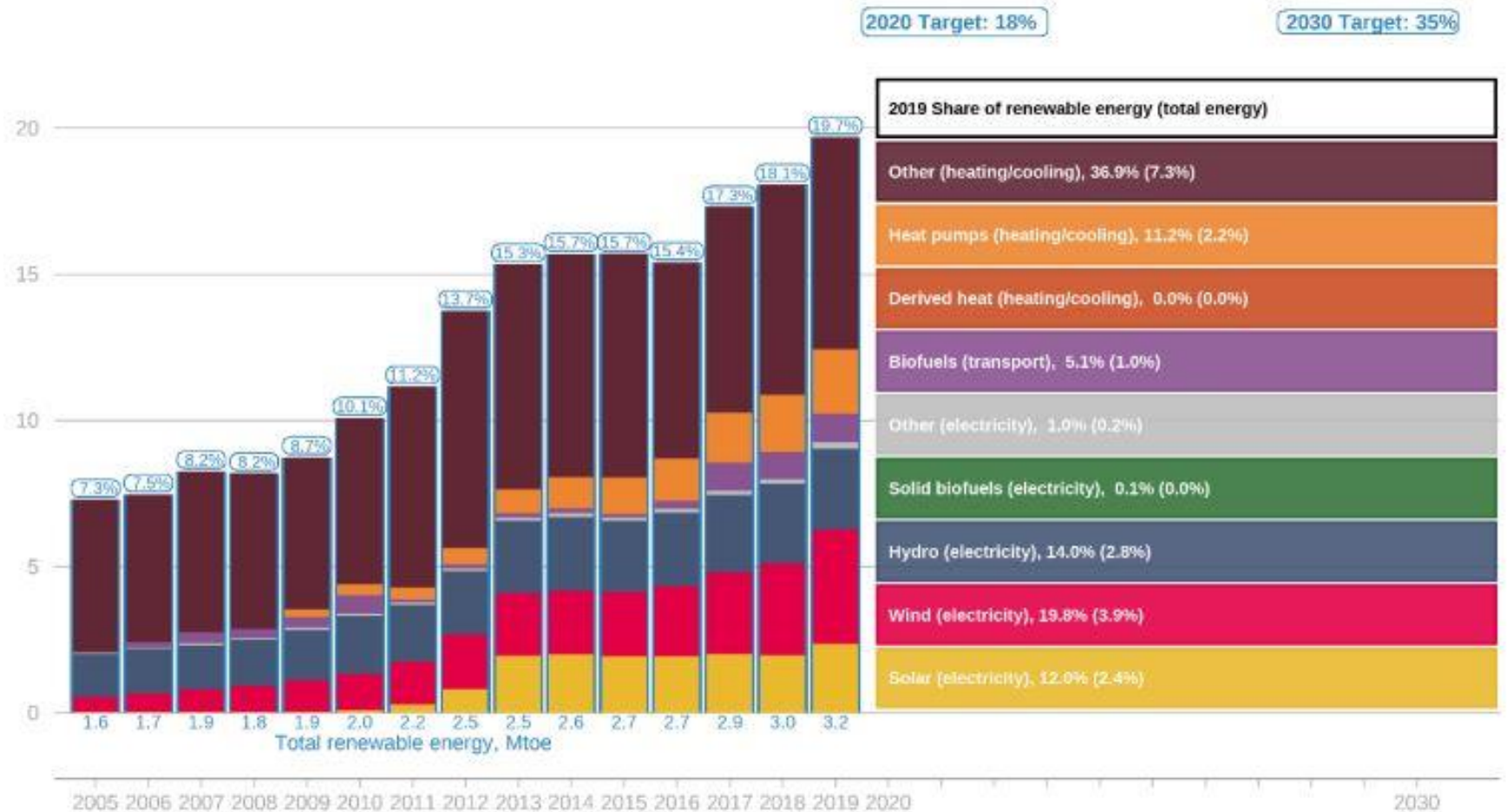
GHG emissions (total & per sector)

Πηγή: [European Parliament – Climate Action in Greece 2021](#)

ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΞΕΠΕΡΝΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

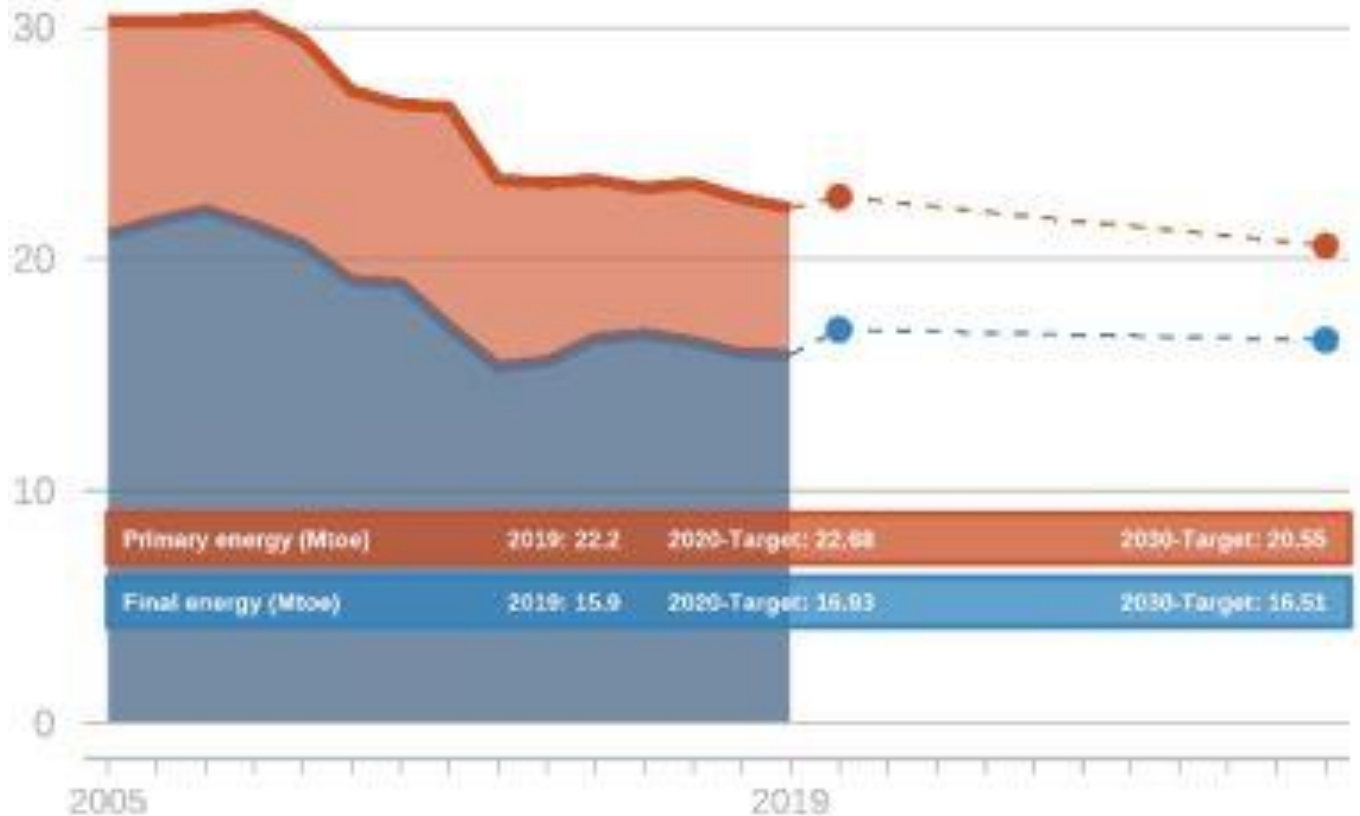
RES share of gross final energy consumption

Πηγή: [European Parliament – Climate Action in Greece 2021](#)

ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΞΕΠΕΡΝΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Energy efficiency - Primary and final energy consumption (Mtoe)

Πηγή: [European Parliament – Climate Action in Greece 2021](#)

ΑΠΟΛΙΓΝΙΤΟΠΟΙΗΣΗ -> Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

- 2013 κατάργηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών (EU ETS)
- Μείωση προσφοράς δικαιωμάτων εκπομπών και δεσμεύτηκε για ακόμα μεγαλύτερη μείωση την τέταρτη περίοδο λειτουργίας του ΣΕΔΕ (2021-2030)
- Αύξηση της τιμής των δικαιωμάτων εκπομπών CO₂, η οποία τριπλασιάστηκε το 2018, αγγίζοντας κατά μέσο όρο τα 15,7€/τόνο CO₂, για να αυξηθεί περαιτέρω σε 24,8€/τόνο CO₂ το 2019.
- Η λειτουργία των λιγνιτικών μονάδων ήταν οικονομικά ασύμφορη επιλογή.
- Η ΔΕΗ είχε ήδη συσσωρεύσει καθαρές ζημίες ύψους 683 εκατ. € από τη λειτουργία των λιγνιτικών μονάδων την περίοδο 2016-2019 και εκτιμάται ότι οι ζημίες της λιγνιτικής βιομηχανίας θα ανέρχονταν σε 1,3 δις € εντός των επόμενων 3,5 ετών
- Η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης το 2019 για την ενεργειακή μετάβαση της ελληνικής οικονομίας και τη σταδιακή απολιγνιτοποίηση έως το 2028 ήταν σχεδόν επιβεβλημένη

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

✓ **2019 -Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα μέχρι το 2030**

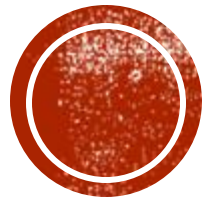
✓ **2020 -Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050, όπου τίθενται τα βασικά εργαλεία πολιτικής για την επίτευξη των ακόλουθων στόχων μέχρι το 2030**

α. Μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον **42%** σε σύγκριση με το επίπεδο των εκπομπών το 1990 (και **56%** έναντι του 2005)

β. Αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ τουλάχιστον σε **35%** της τελικής κατανάλωσης ενέργειας και **61%-64%** στην ηλεκτροπαραγωγή

γ. Βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας κατά τουλάχιστον **38%** σε σχέση με προβλέψεις του 2007 και

δ. Μηδενικό μερίδιο του λιγνίτη στην ηλεκτροπαραγωγή έως το 2028.

ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

- Μη έγκαιρη και ορθή ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο (ανακοίνωση μέτρων ενσωμάτωσης – σχετικής νομοθεσίας)
- Μη ορθή εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας

Ταχεία διευθέτηση – Αποφυγή επίσημης διαδικασίας

- Αν η Επιτροπή διαπιστώσει πιθανή παραβίαση της ενωσιακής νομοθεσίας, ή αν δεχθεί σχετική καταγγελία, επιχειρεί να επιλύσει τάχιστα το πρόβλημα με το οικείο κράτος μέλος μέσω του λεγόμενου "διαρθρωμένου διαλόγου" (EU PILOT).
- Τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να παράσχουν περαιτέρω πραγματικά ή νομικά στοιχεία, με στόχο να εξευρεθεί σύντομα λύση και να αποφευχθεί η κίνηση επίσημης διαδικασίας επί παραβάσει.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙ

Προειδοποιητική επιστολή

- Η Επιτροπή καλεί την κυβέρνηση του κράτους να υποβάλει **εντός προθεσμίας ίσης ή μικρότερης των 2 μηνών παρατηρήσεις για τη μη συμμόρφωση.**

Αιτιολογημένη γνώμη

- Αν το κράτος μέλος δεν απαντήσει, ή αν δεν δώσει ικανοποιητική απάντηση, η Επιτροπή καταγράφει τους λόγους παραβίασης και αποστέλλει αιτιολογημένη γνώμη.
- Η κυβέρνηση του κράτους μέλους έχει προθεσμία ίση ή μικρότερη των 2 μηνών για να συμμορφωθεί.

Παραπομπή στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ)

- **Αν το κράτος μέλος δεν απαντήσει, ή αν δεν δώσει ικανοποιητική απάντηση, η Επιτροπή ζητά από το Δικαστήριο να κινήσει διαδικασία προσφυγής.** (Τα τελευταία χρόνια, πάνω από το 85% των υποθέσεων διευθετήθηκαν προτού φτάσουν στο στάδιο της άσκησης προσφυγής!)
- Αν ένα κράτος μέλος δεν κοινοποιήσει μέτρα για την εφαρμογή μιας οδηγίας, η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο να επιβάλει την **καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού ή χρηματικής ποινής.**

Απόφαση ΔΕΚ

- **Συνήθως μετά από 2 έτη,** το Δικαστήριο λαμβάνει απόφαση η κυβέρνηση του κράτους μέλους οφείλει να προσαρμόσει ανάλογα τη νομοθεσία ή τις πρακτικές της.
- Αν το κράτος μέλος εξακολουθεί να μη συμμορφώνεται, **η Επιτροπή στέλνει νέα προειδοποιητική επιστολή.**

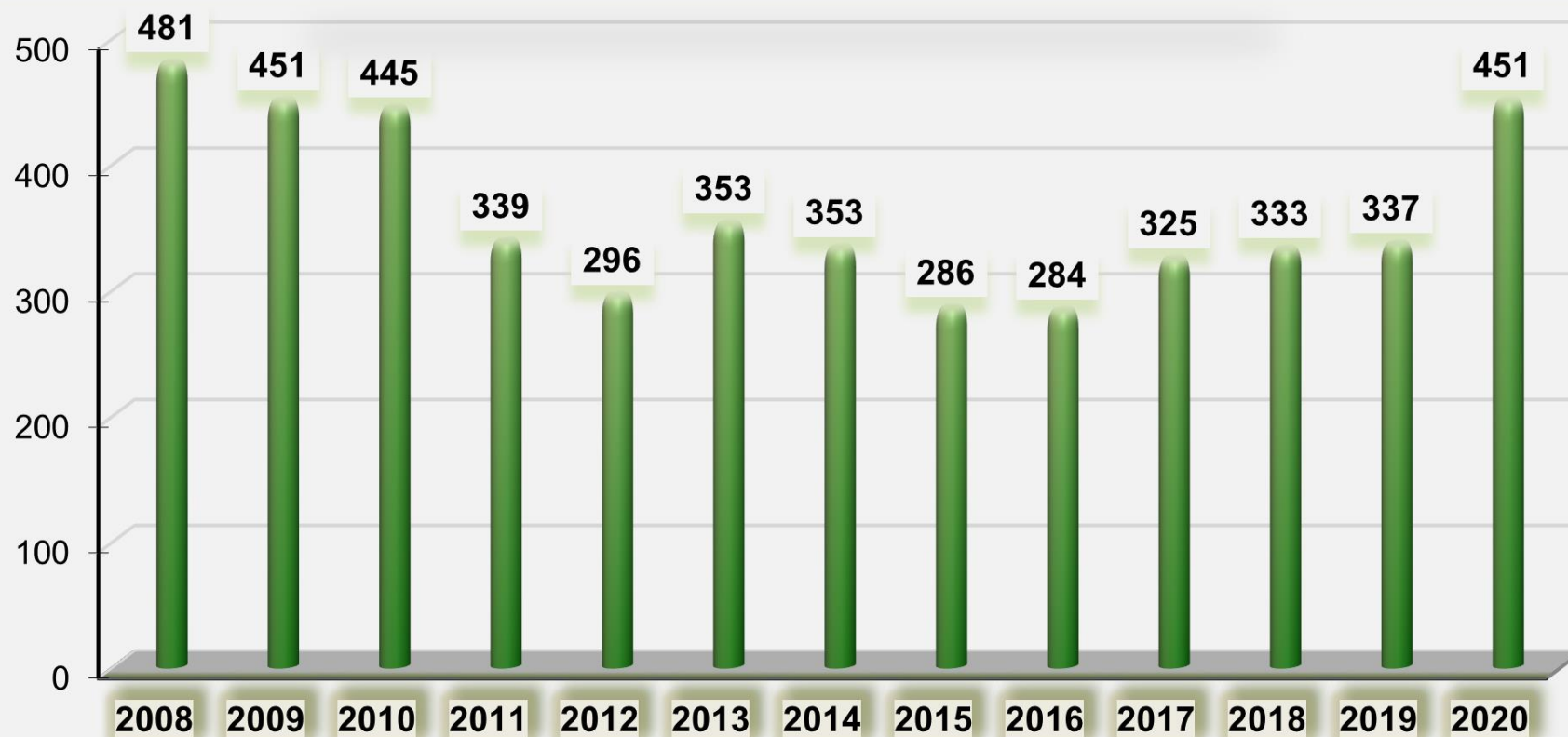
Αναπομπή στο ΔΕΚ

- Αν το κράτος μέλος δεν απαντήσει, ή αν δεν δώσει ικανοποιητική απάντηση, η Επιτροπή μπορεί να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου και να **προτείνει την καταβολή κατ' αποκοπήν**

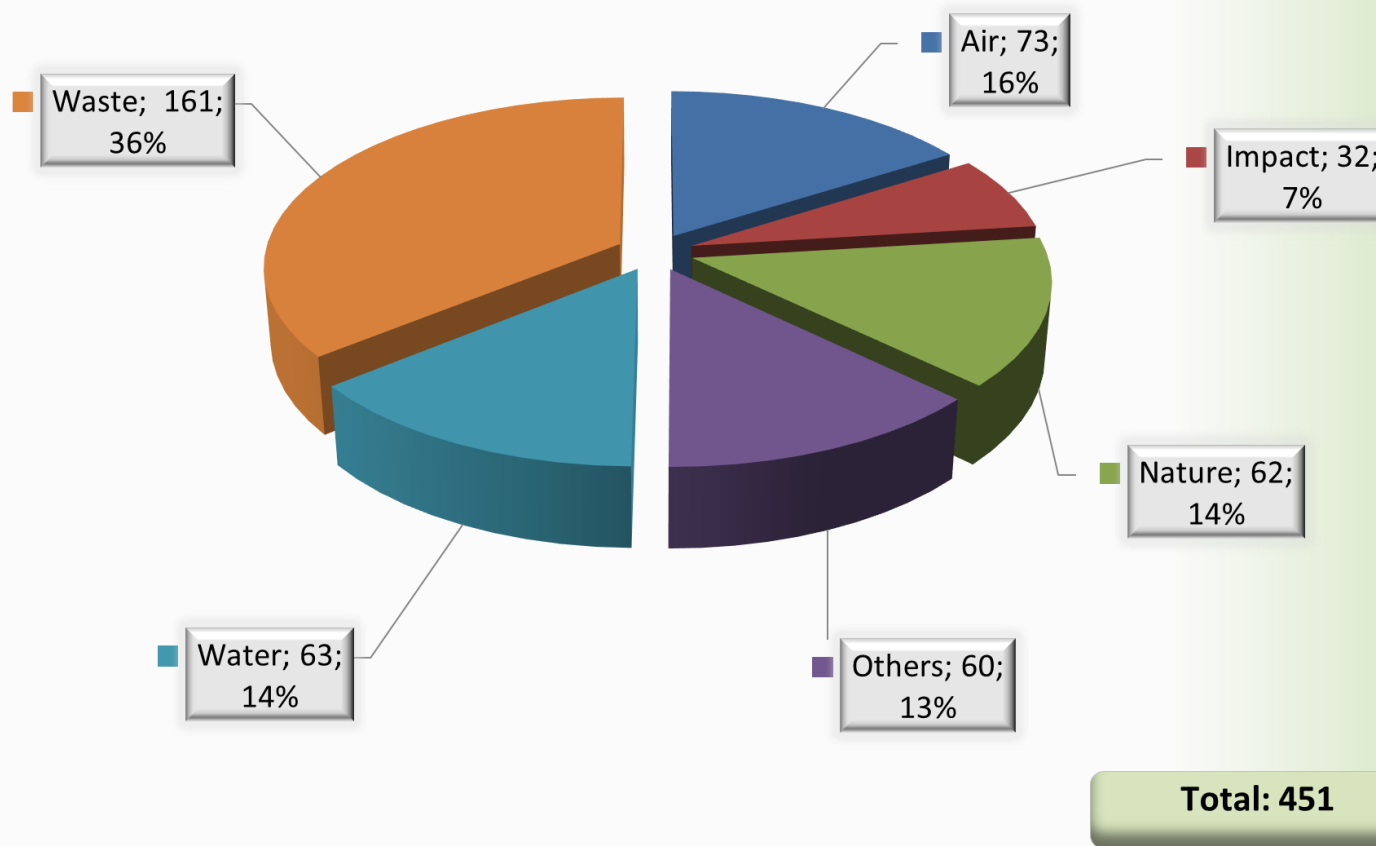
ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Open DG ENV Infringements (end of each year)

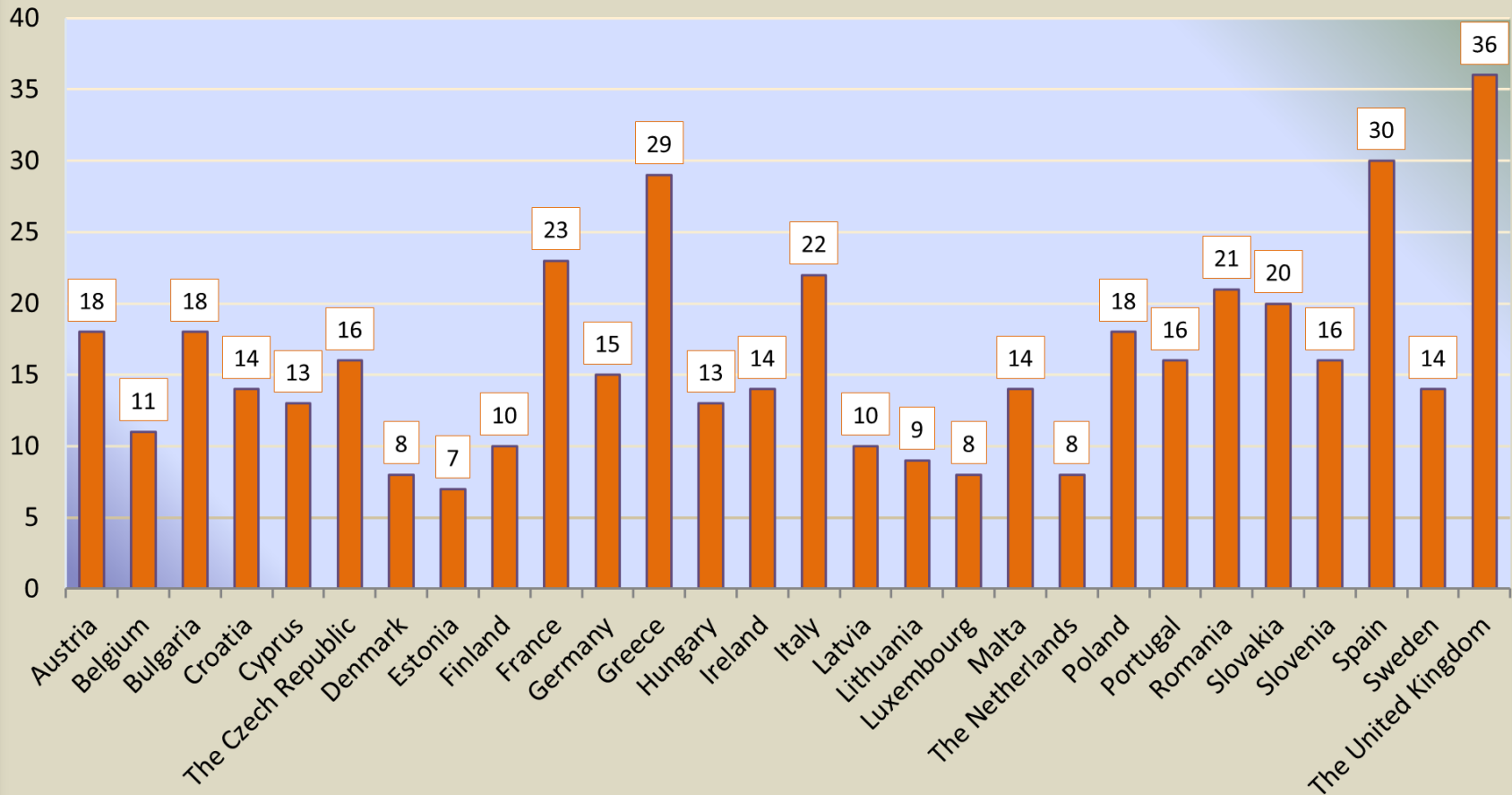
ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Infringements by sector in 2020

ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Infringements per MS in 2020

Total: 451

ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ / ΜΗ ΟΡΘΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ/ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

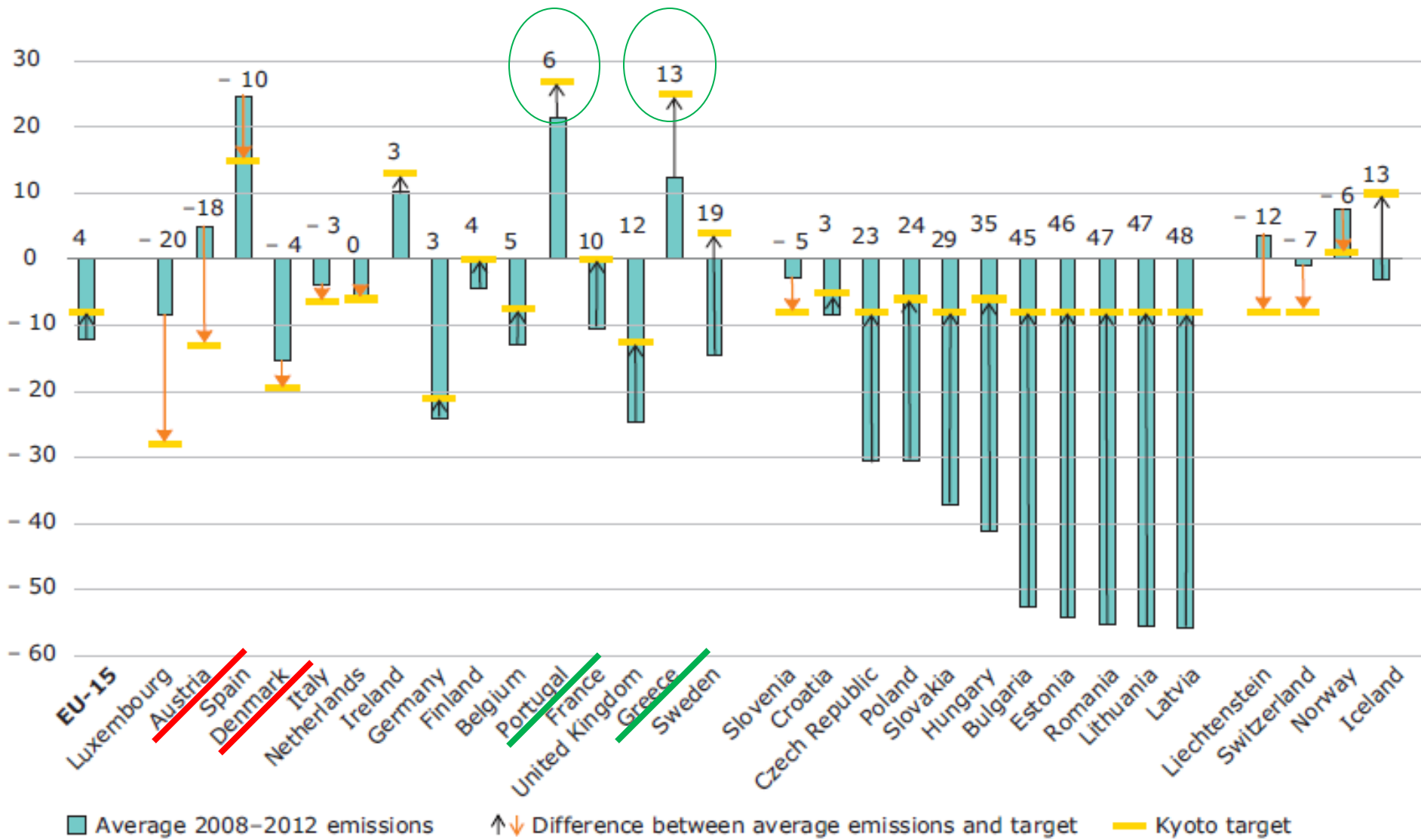
Καθυστερημένη ή μη ορθή εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας: μια από τις κυριότερες -διαχρονικά- αδυναμίες της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ

- «Μεσογειακό Σύνδρομο»: Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία
- *Εγχώρια χαρακτηριστικά*: Αναποτελεσματικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί, ελλιπής διοικητική ικανότητα, έλλειψη τεχνογνωσίας, κομματοκεντρική νομοθετική διαδικασία, χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, αδύναμη περιβαλλοντική κουλτούρα
- **Εγχώριοι παράγοντες** που συμβάλλουν σε αποτελεσματικότερες – πιο φιλοπεριβαλλοντικές πολιτικές
  - ✓ **Πρωτοπόροι**: Αυστρία, Δανία, Γερμανία, Ολλανδία, Σουηδία, Φινλανδία
  - ✓ **Βραδυπορούντες**: Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία
  - ✓ Παράγοντες αποτελεσματικότητας:
    - *Υψηλή πίεση που ασκούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις*
    - *Ισχυρή εγχώρια πράσινη συμμαχία*
    - *Δημιουργία ή/και διασφάλιση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για την εγχώρια βιομηχανία*
    - *Δυνατότητα επιρροής της διεθνούς ή/και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας*

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ (2008-2012)

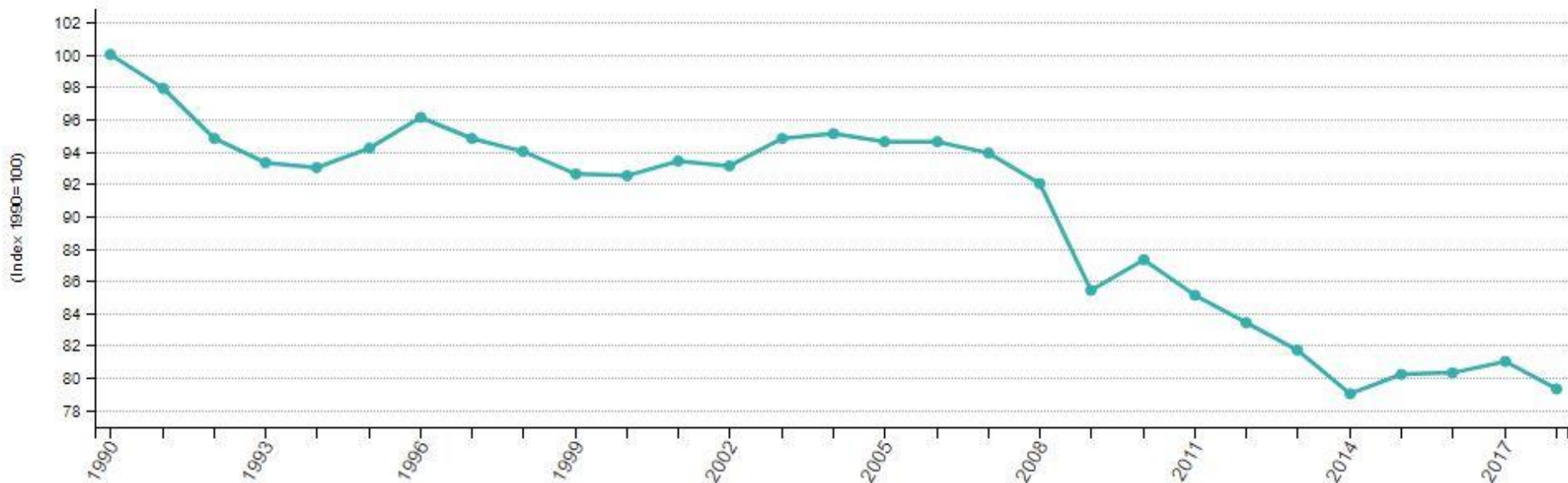
Αποκλίσεις (+ / -) από τους εθνικούς στόχους του Κιότο

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ (2008-2012)

- Οι εκπομπές της ΕΕ-28 σημειώνουν μείωση 16% σε σχέση με το 1990
- Η ΕΕ-15 υπερκαλύπτει το στόχο του Κιότο (8%) καθώς το 2012 μείωσε τις εκπομπές που δεν εντάσσονται στο εμπόριο ρύπων κατά 11.8%.
- Σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών: Η Σουηδία, το Ην. Βασίλειο και η Ελλάδα ξεπέρασαν τους εθνικούς στόχους, ενώ το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και η Ισπανία αποκλίνουν από τους στόχους τους κατά 9%
- Όπως αναφέρεται στην τελευταία έκθεση του ΕΕΑ η υπερκάλυψη του στόχου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική κρίση

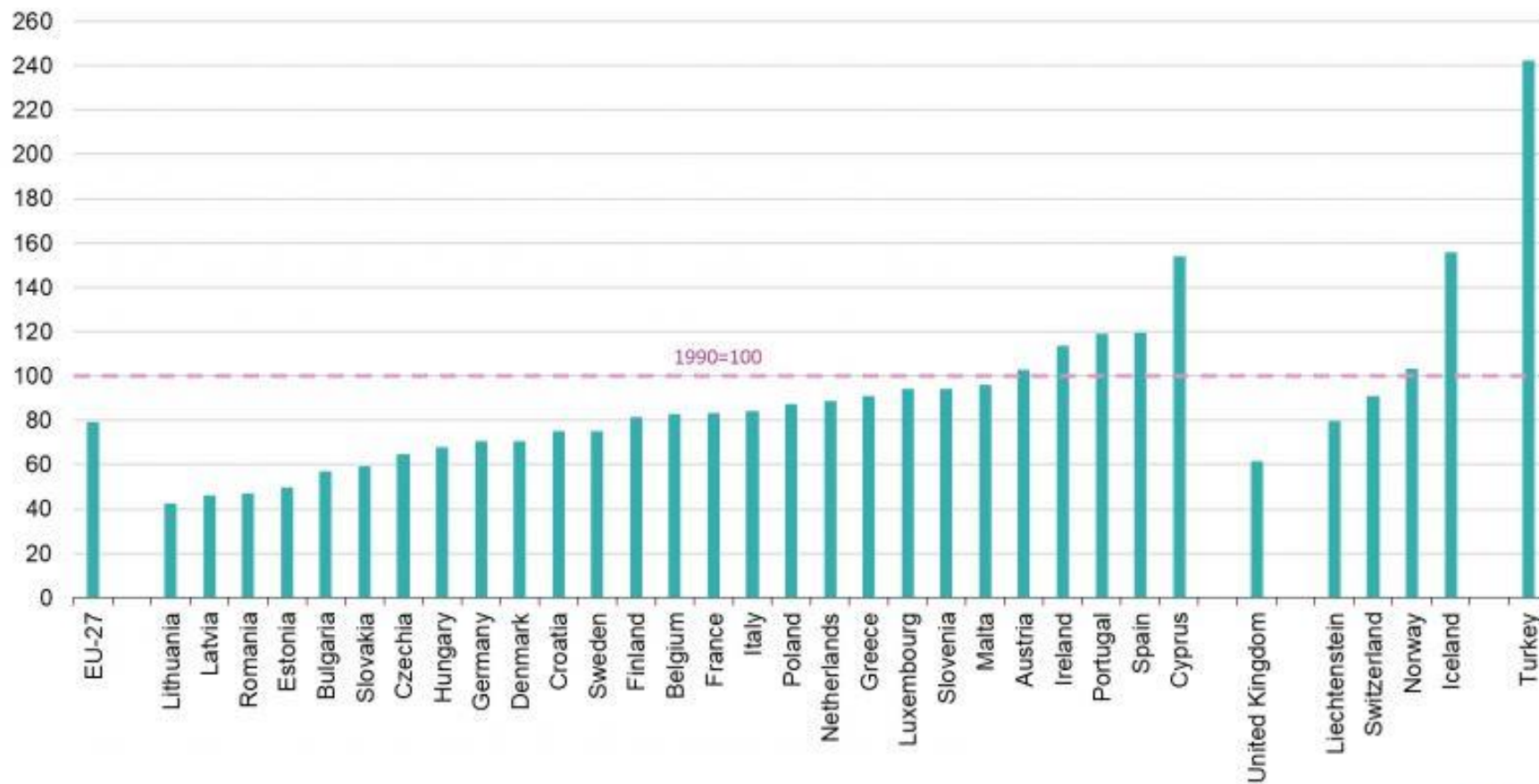
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΚΠΟΜΠΩΝ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΕ-27 (1990- 2018)

Source: European Environment Agency (online data code: env_air_gge)

eurostat

ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ (2018)

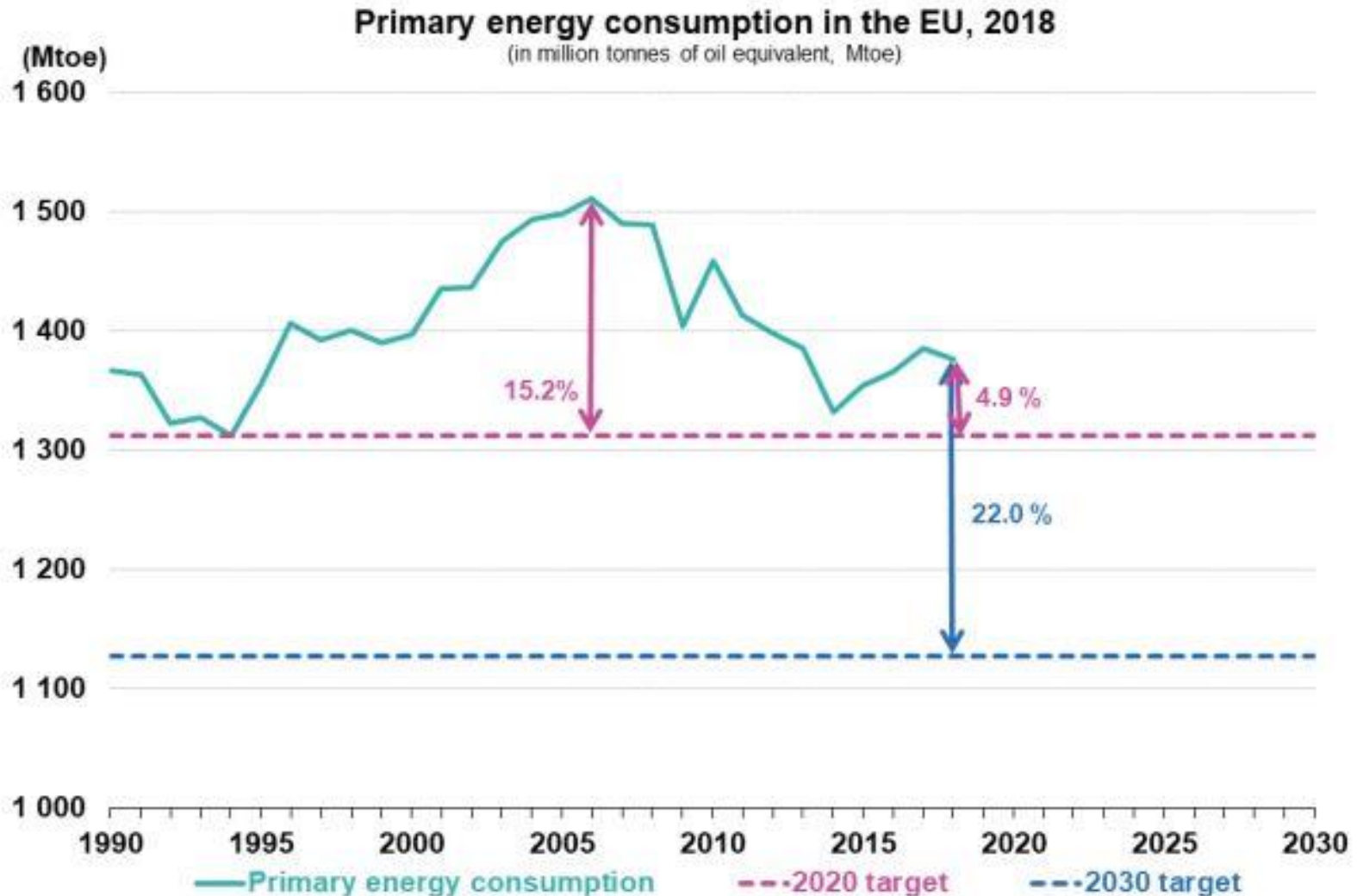
Source: European Environmental Agency (online data code: env_air_gge)

eurostat

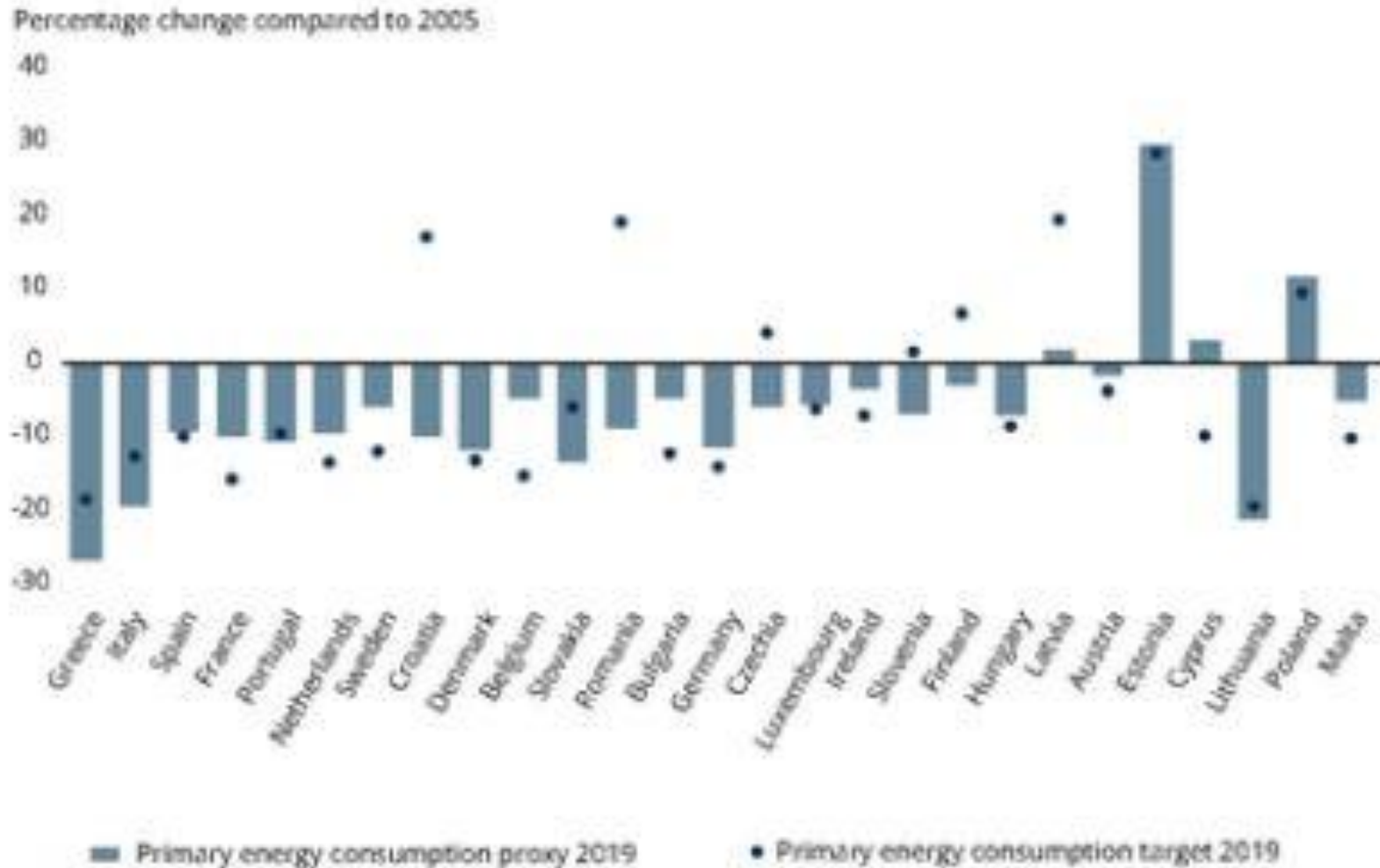
- Μεγαλύτερο μερίδιο εκπομπών στην ΕΕ27: Γερμανία (23%), Γαλλία, Ιταλία
- Μεγαλύτερη μείωση των εκπομπών: Λιθουανία (-57%), Λετονία (-54%), Ρουμανία (-53%)
- Μεγαλύτερη αύξηση των εκπομπών: Κύπρος (+54%), Ισπανία (+20%), Πορτογαλία (+19%)

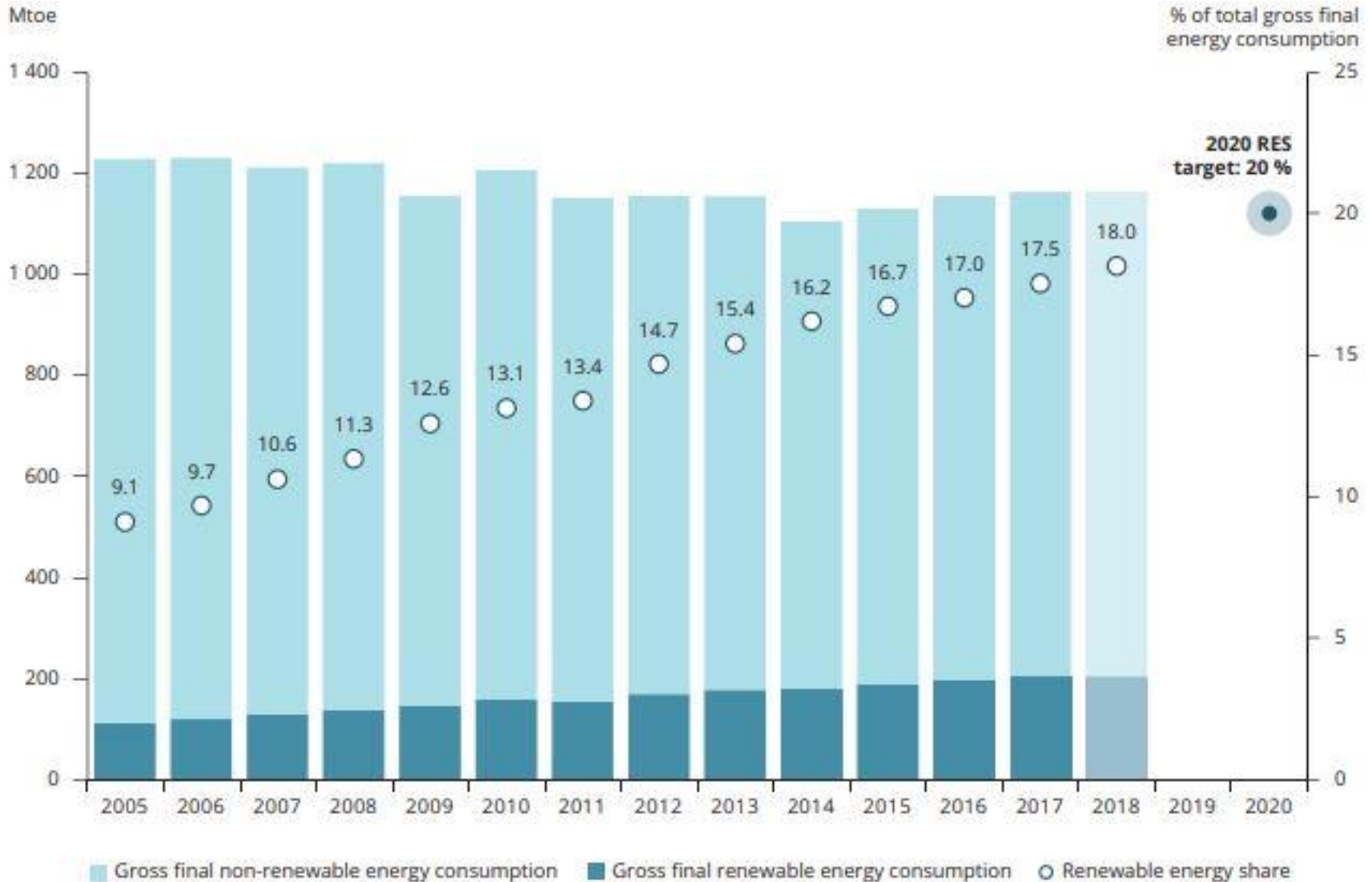
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΕ27 (2018)

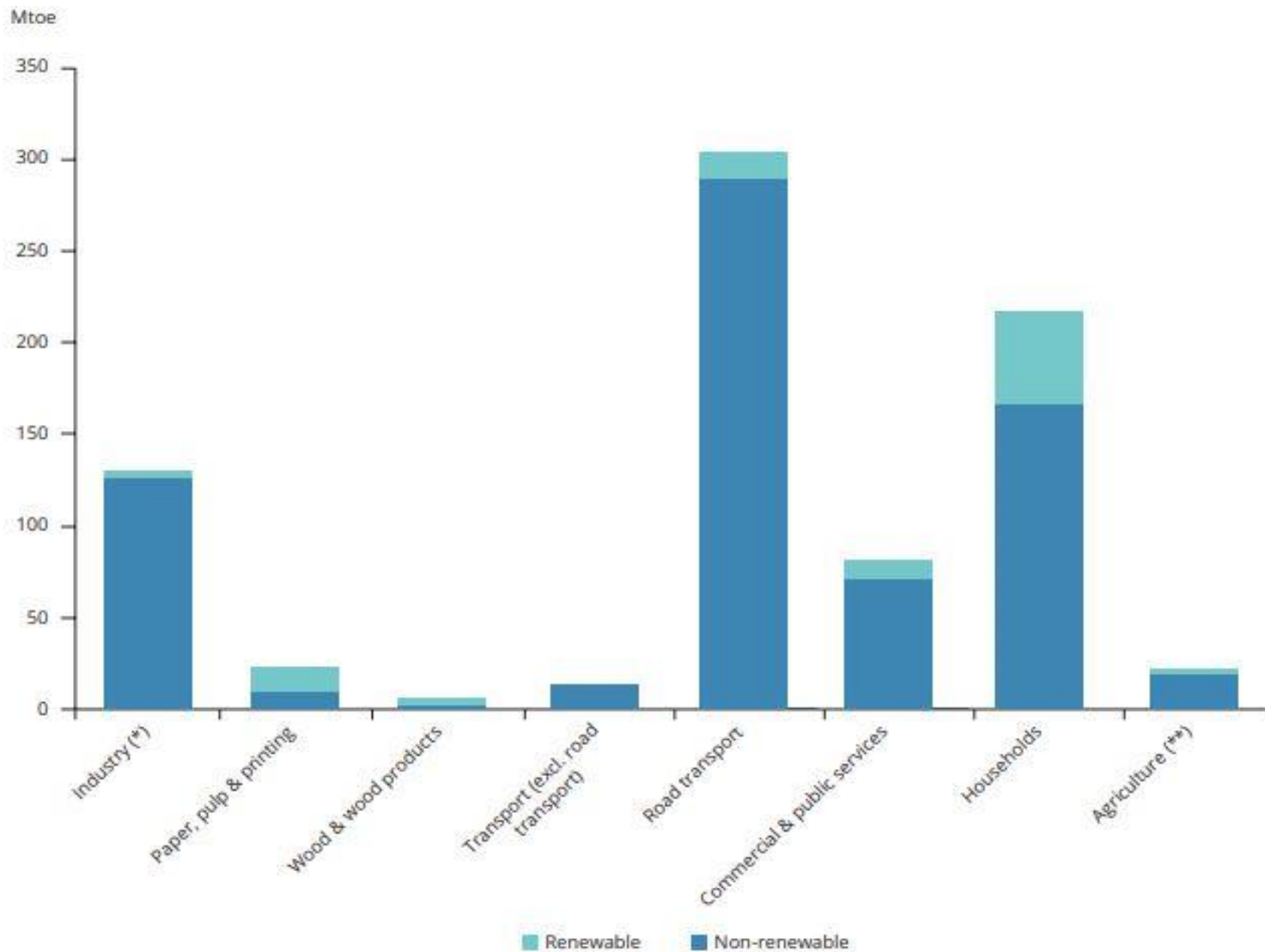
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΕ27 (2018)

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΕ-28 (2005 -2018)

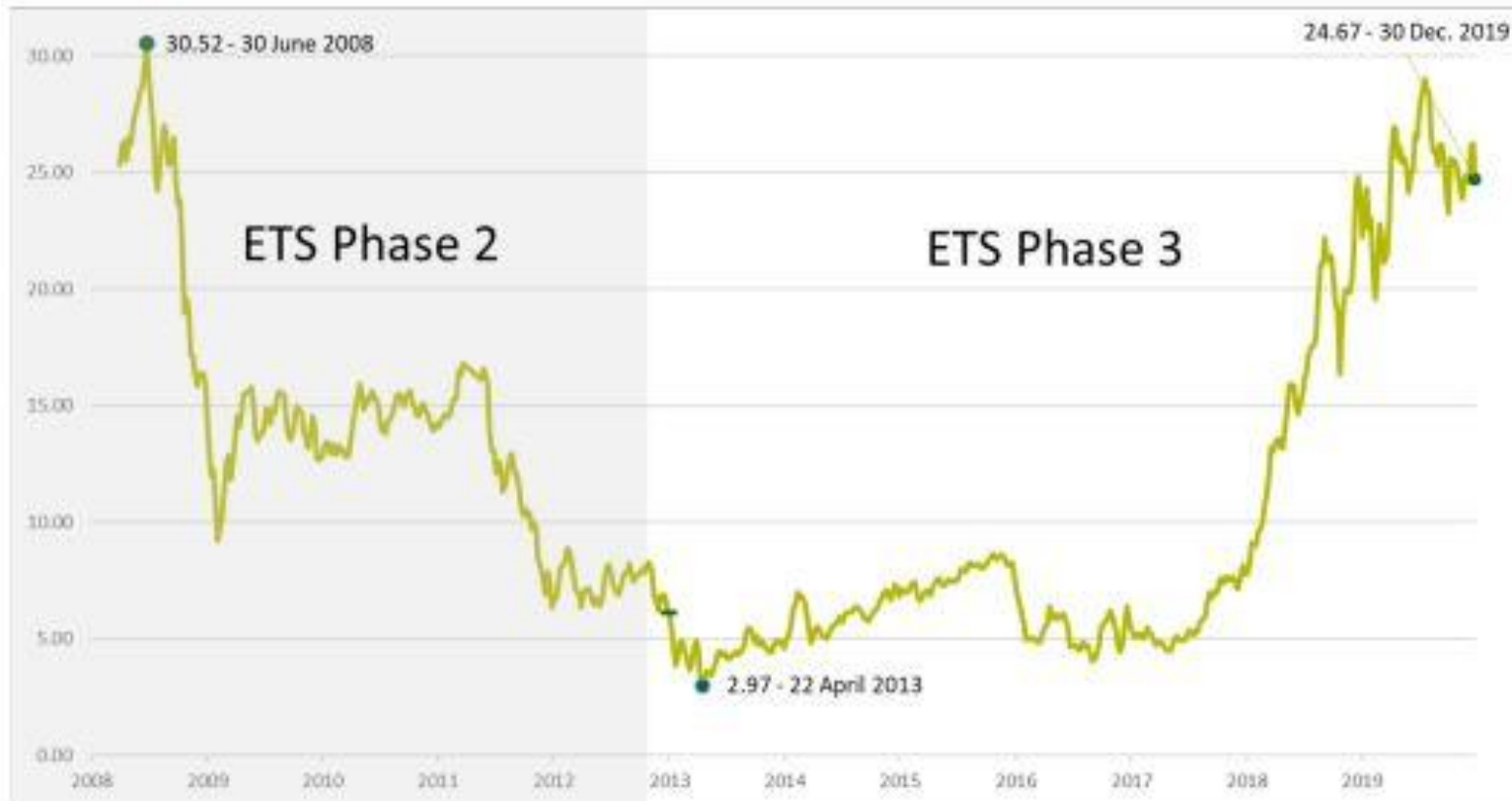
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΕ-28 ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ, 2018

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΡΥΠΩΝ

- ▶ Για να μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά: 20€/ τόνο άνθρακα
- ▶ Οικονομική κρίση:
  - ▶ Αδιάθετες άδειες – Υπερπροσφορά & χαμηλή ζήτηση
  - ▶ Σημαντικές στρεβλώσεις στην τιμή άνθρακα. Το 2015 αντιστοιχεί σε 8€ / τόνο άνθρακα
  - ▶ Αντικίνητρο για την υιοθέτηση μέτρων /τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον
- Αν και το 2013, την τρίτη περίοδο λειτουργίας του ΣΕΔΕ, καταργείται η δωρεάν διανομή δικαιωμάτων εκπομπών CO2 στην ηλεκτροπαραγωγή και ξεκινάει η πραγματική διαδικασία τιμολόγησης των εκπομπών, οι τιμές του άνθρακα παρέμειναν μέχρι το 2018 σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα (5,8€/τόνο CO2).

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΡΥΠΩΝ

Πηγή: EEA (2020) The EU's Emissions Trading System, Special report 18/2020

- Με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ΣΕΔΕ, η ΕΕ μείωσε την προσφορά δικαιωμάτων εκπομπών και δεσμεύτηκε για ακόμα μεγαλύτερη μείωση την τέταρτη περίοδο λειτουργίας του ΣΕΔΕ (2021-2030) (Οδηγία ΕΕ/2018/410).
- Οι εξελίξεις αυτές συνέβαλαν στην άμεση αύξηση της τιμής των δικαιωμάτων εκπομπών CO₂, η οποία τριπλασιάστηκε το 2018, αγγίζοντας κατά μέσο όρο τα 15,7€/τόνο CO₂, για να αυξηθεί περαιτέρω σε 24,6€/τόνο CO₂ το 2019.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

- Το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων: Στο επίκεντρο της διεθνούς πολιτικής ατζέντας

Αλλά εστιάζει...

- Στη διαφοροποιημένη και -ενίοτε άνιση- **συνεισφορά των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών** στην επιδείνωση του προβλήματος και στο κόστος αντιμετώπισής του
- Όχι ενδοκρατικές ανισότητες

Από το Κιότο στο Παρίσι ....

- οι ανισότητες των παγκόσμιων κατά κεφαλήν εκπομπών CO₂ μειώθηκαν σημαντικά.
- παρατηρείται αύξηση των ανισοτήτων εισοδήματος και εκπομπών CO₂ σε ενδοκρατικό επίπεδο (Chancel and Piketty 2015)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

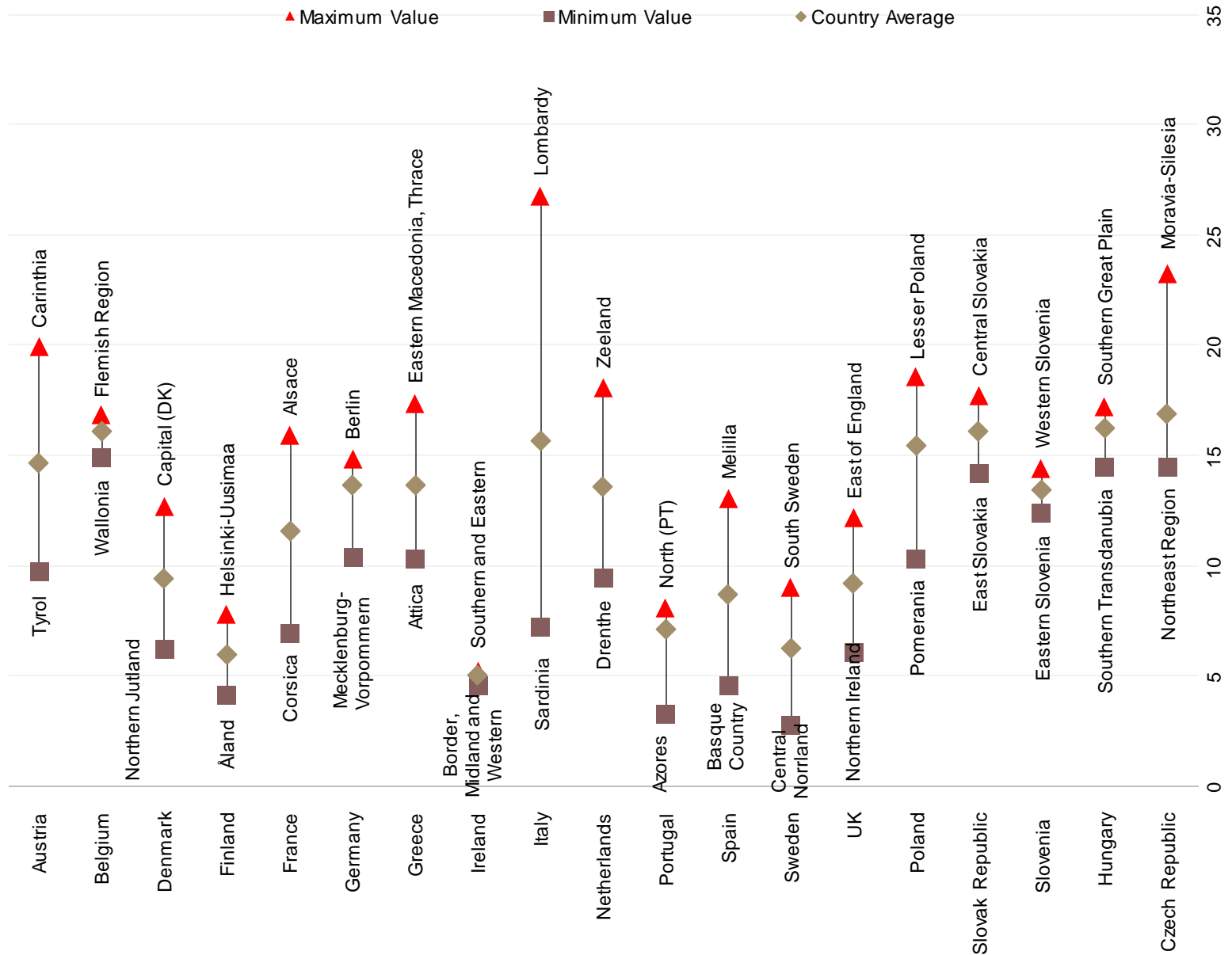
Τρεις μορφές «περιβαλλοντικών ανισοτήτων»:

- Κατανομή της περιβαλλοντικής ποιότητας – Ισότητα ως προς την έκθεση στους περιβαλλοντικούς κινδύνους
- Συμβολή στην περιβαλλοντική υποβάθμιση
- Επιδράσεις της περιβαλλοντικής πολιτικής – πρόκληση ανισοτήτων ή επιδείνωση των υφιστάμενων

ΑΝΙΣΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Έκθεση στην ατμοσφαιρική ρύπανση – 19 Ευρωπαϊκά κράτη - 2013 (PM2.5 - average level in $\mu\text{g}/\text{m}^3$)

ΑΝΙΣΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Οι εισοδηματικές ανισότητες είναι ικανές να παράγουν περιβαλλοντικές ανισότητες

- Διαφορετική αντίληψη του περιβαλλοντικού κινδύνου (προτιμήσεις)
- Στις ομάδες χαμηλού εισοδήματος μπορεί να μην είναι υψηλή η ζήτηση για περιβαλλοντική ποιότητα.
- Προτεραιότητα να είναι άλλοι παράγοντες: χαμηλό επίπεδο ενοικίων, δυνατότητα εύρεσης απασχόλησης.
- Είναι πιο πιθανό να εκτίθενται σε υψηλούς περιβαλλοντικούς κινδύνους λόγω της απασχόλησής τους (outdoor activities).
- Παράλληλα, δεν διαθέτουν τα μέσα προσαρμογής και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών κινδύνων (αλλαγή τομέα απασχόλησης ή διαμονή σε άλλη περιοχή).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Παράλληλα, οι ομάδες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου τείνουν να συμβάλλουν λιγότερο στην περιβαλλοντική υποβάθμιση

- **Ισχύει τόσο για τις ανεπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες**
  - ✓ Το 10% του παγκόσμιου πληθυσμού συμβάλλει στο 45% των παγκόσμιων εκπομπών και ζει σε όλες τις ηπείρους (1/3 σε αναδυόμενες χώρες).
  - ✓ Το 1% των πλουσιότερων κατοίκων των ΗΠΑ, του Λουξεμβούργου, της Σιγκαπούρης, της Σαουδικής Αραβίας και του Καναδά ευθύνονται για το 14% των παγκόσμιων εκπομπών το 2013.
- **Εισοδηματικές ανισότητες / καταναλωτικά πρότυπα / εκπομπές CO₂ (luxury consumption)**
  - Στις ΗΠΑ, το 10% του πληθυσμού με τα υψηλότερα εισοδήματα συμβάλλει στο 25% των εθνικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου
  - Οι Αφροαμερικανοί παράγουν κατά 20% λιγότερες εκπομπές CO₂ από τον εθνικό μέσο όρο και αποτελούν το ένα τέταρτο όλων των Αμερικανών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας
  - Ωστόσο, καταβάλλουν μεγαλύτερο ποσοστό εισοδήματος στα καύσιμα, γεγονός που τους καθιστά πιο ευάλωτους στις διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου και του άνθρακα.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Ινδία: σημαντικές ανισότητες μεταξύ των διαφορετικών ομάδων εισοδήματος, καθώς και μεταξύ του αγροτικού και του αστικού πληθυσμού.

Το 2004, το 10% του πληθυσμού με το υψηλότερο εισόδημα ευθύνεται για εκπομπές κατά 15 φορές υψηλότερες από το 10% του πληθυσμού με τα χαμηλότερα εισοδήματα.

Ευρωπαϊκά κράτη: Αντίστροφη σχέση εισοδήματος και έκθεση του πληθυσμού σε υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης (173 περιφέρειες, 18 κράτη, 2006-2013)

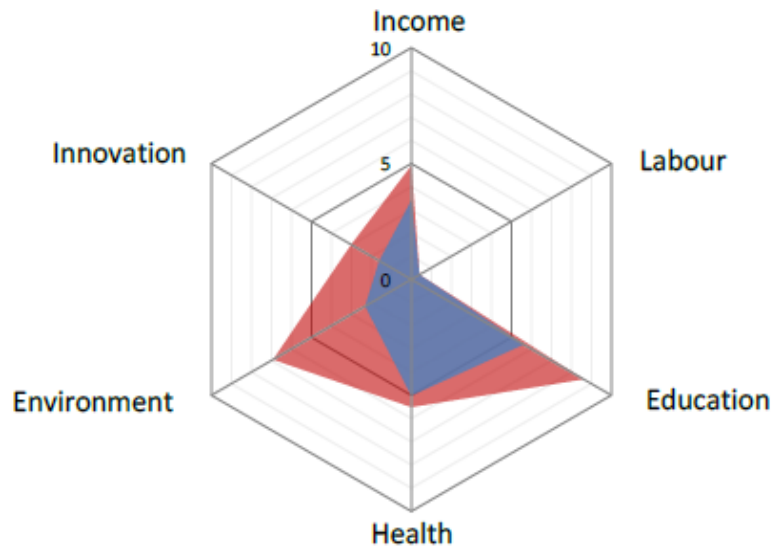
Συμβάλλουν περισσότερο ... Τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα, όπου το πρόσωπο αναφοράς απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών ή σε μη χειρωνακτική εργασία και είναι μέσης ηλικίας (30-60 ετών)

Συμβάλλουν λιγότερο ... νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, όπου το πρόσωπο αναφοράς είναι άνεργος ή συνταξιούχος και είναι νέος (κάτω των 30 ετών) ή ηλικιωμένος (άνω των 60 ετών).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Ελλάδα (2016)

Highest GDP per capita region:

Athens

Lowest GDP per capita region:

Northern Greece

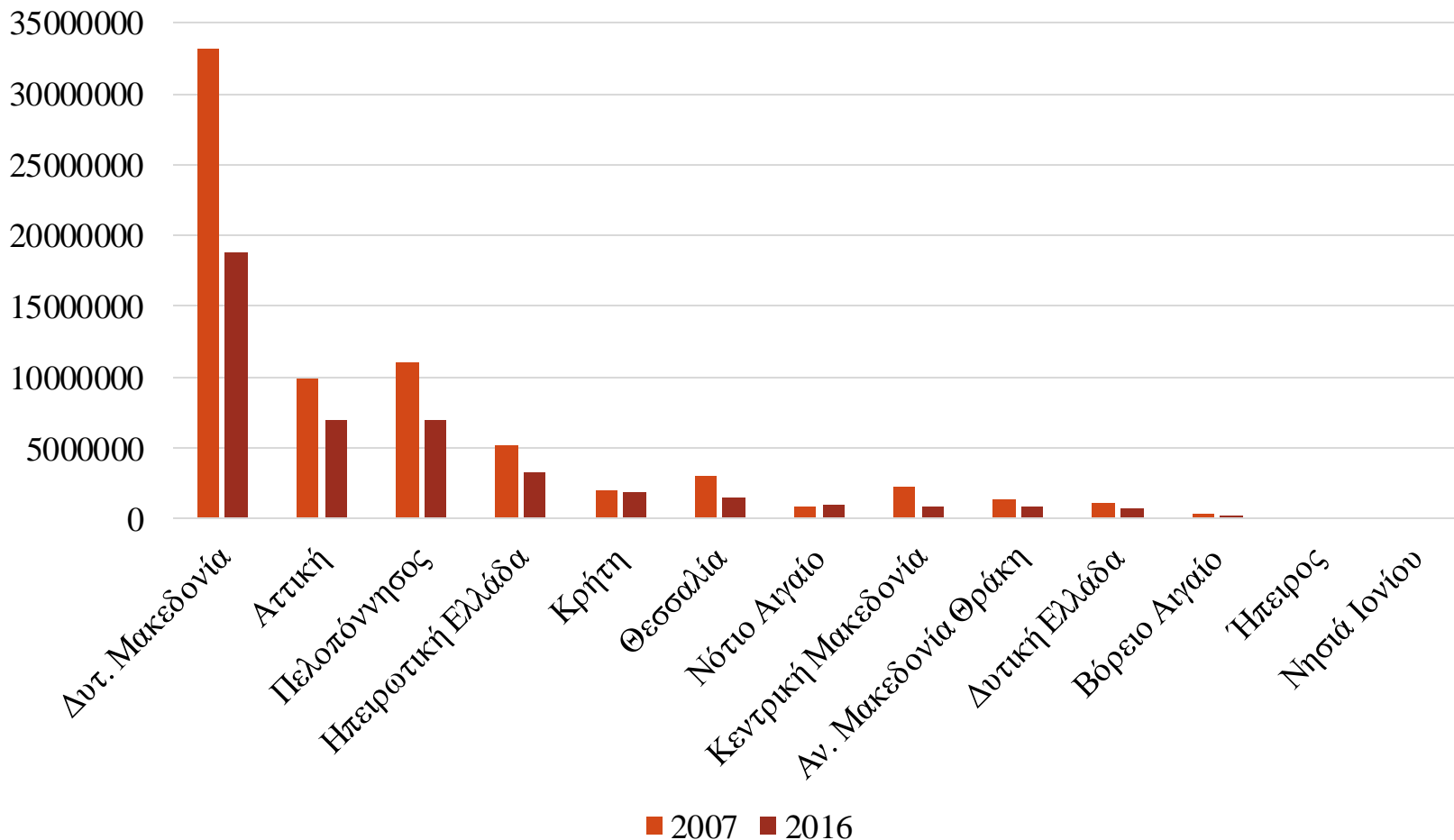
OECD Regions at a Glance <http://rag.oecd.org/countryprofiles/>

Greece: <http://rag.oecd.org/countryprofiles/greece.html>

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ / ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Εκπομπές CO₂ από βιομηχανικές δραστηριότητες, 2007 και 2016 (σε τόνους)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία...

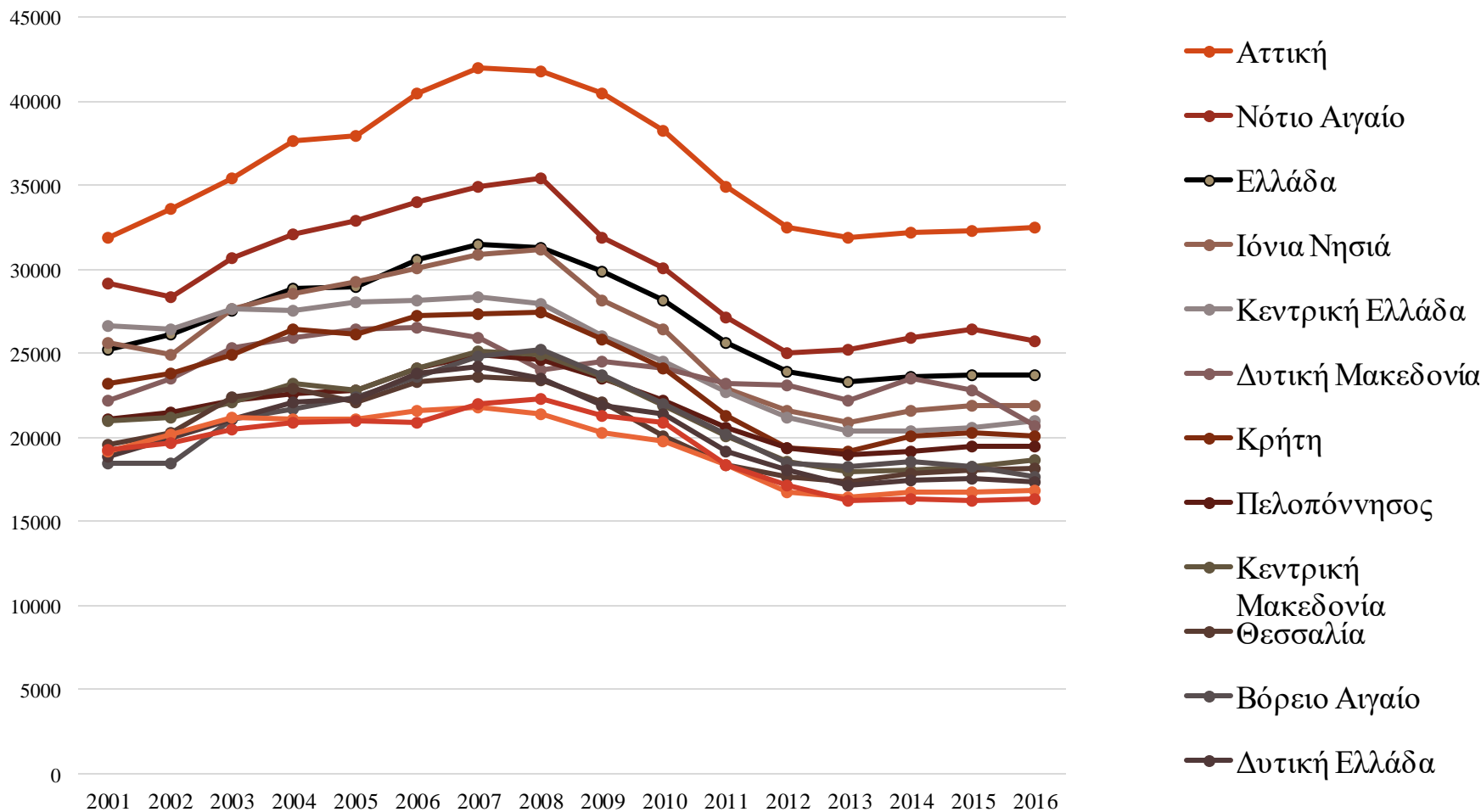
- Από τη μέτρηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των νοικοκυριών σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημά τους, προκύπτει τελείως διαφορετική εικόνα.
- Οι **περιβαλλοντικές επιπτώσεις ανά μονάδα εισοδήματος** είναι σαφώς υψηλότερες στην περίπτωση νοικοκυριών με χαμηλό εισόδημα, άνεργους ή συνταξιούχους και μονογονεϊκών οικογενειών.
- Στο βαθμό που το **κόστος μείωσης των εκπομπών μετακυλιέται στις τελικές τιμές αγαθών και υπηρεσιών**, η αυστηρή εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» δύναται να επιδεινώσει τη θέση των πιο ευάλωτων κοινωνικά νοικοκυριών.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ / ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ελληνικών περιφερειών, 2001-2016 (σε USD PPP, σταθερές τιμές, έτος βάσης 2010)

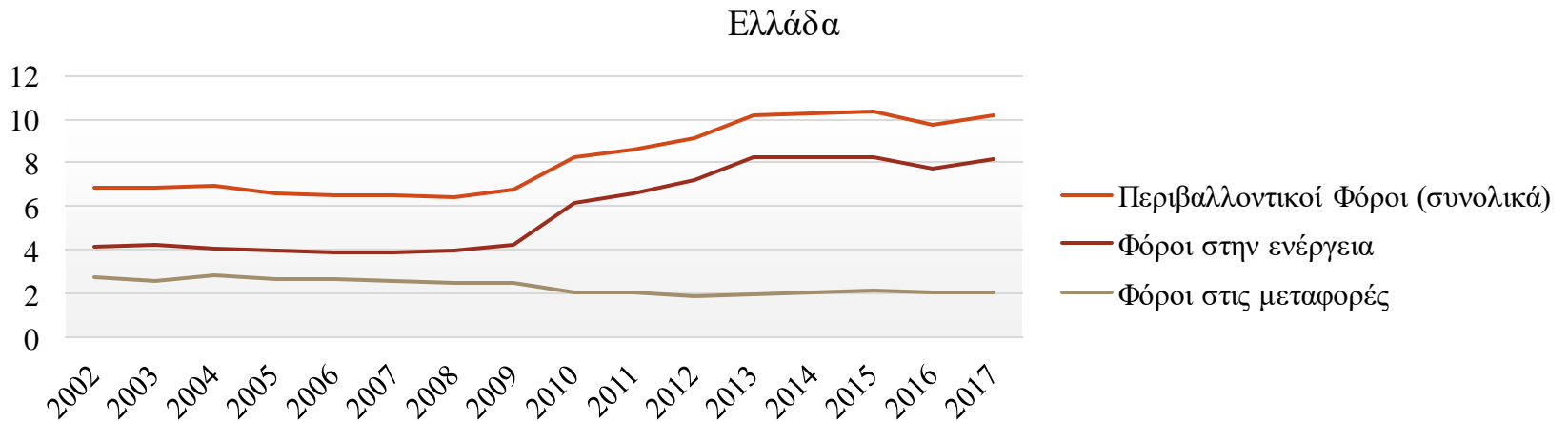
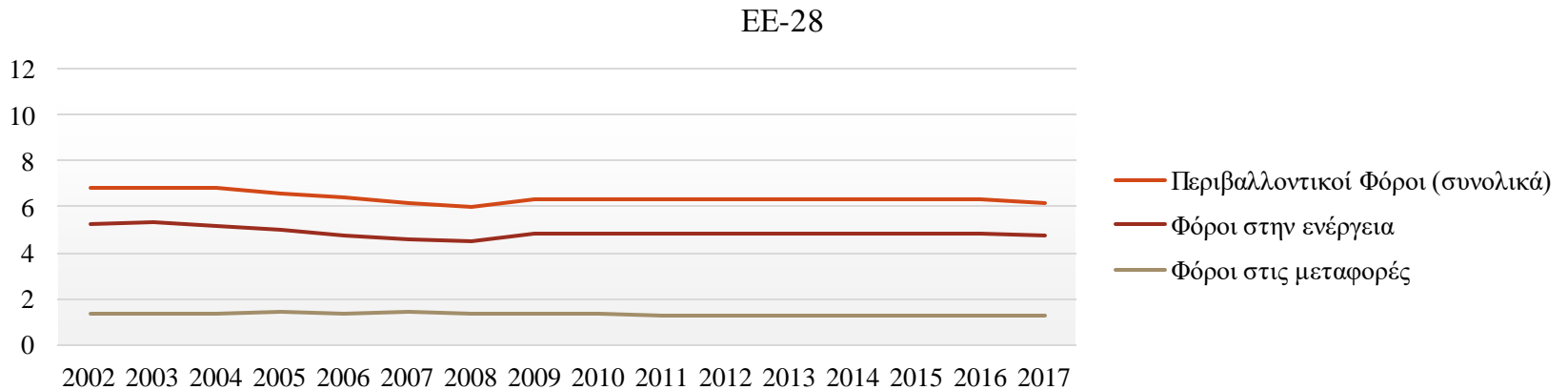
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

- *Αν και πώς ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας διασφαλίζει την ίση κατανομή του οικονομικού βάρους που συνεπάγεται μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών ομάδων ;*
- *Σε ποιον βαθμό οι πολιτικές αυτές επιδεινώνουν ή διορθώνουν τις υφιστάμενες ανισότητες ;*
- ✓ Αγνοώντας τις κοινωνικές διαστάσεις κατά το σχεδιασμό της περιβαλλοντικής πολιτικής, αναπόφευκτα **θα επιδεινώνεται η θέση των πιο ευάλωτων ομάδων...**
  - ✓ εκτίθενται σε υψηλούς περιβαλλοντικούς κινδύνους
  - ✓ επωμίζονται το βάρος εφαρμογής της λόγω πολιτικής
- ✓ Το **οικονομικό κόστος που συνεπάγεται η περιβαλλοντική πολιτική και αντανακλά τις περιβαλλοντικές ζημίες ποικίλει μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών ομάδων** (Μελέτη Ευρωπαϊκής Επιτροπής – Rye et al. 2008)
- ✓ **Συνέργεια της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής πολιτικής συνιστά την μόνη ίσως αποτελεσματική στρατηγική!**

ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΕΒΛΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μερίδιο (%) των περιβαλλοντικών φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα και την ΕΕ-28 την περίοδο 2002-2017

ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΕΒΛΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Τα έσοδα από φόρους στον τομέα της ενέργειας σημειώνουν αύξηση 51% (από 2.696 εκ. € το 2008 σε 5.265 εκ. € το 2016) με τα νοικοκυριά να επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος αυτών των αυξήσεων.
- Το 44% των εσόδων από ενεργειακούς φόρους προέρχεται από τα νοικοκυριά, το 15% από το τομέα των μεταφορών, το 11% από τον κλάδο της μεταποίησης και το 10% από τον τομέα των υπηρεσιών.

Αύξηση του μεριδίου των περιβαλλοντικών φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα μπορεί να οφείλεται είτε **στην αύξηση των φόρων ή/και των φορολογικών συντελεστών** είτε **στην αύξηση του μεριδίου των ρυπογόνων δραστηριοτήτων στην εθνική οικονομία ή/και την κατανάλωση μη φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων.**

- Θετική εξέλιξη για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς αυξάνονται τα αντικίνητρα για την παραγωγή και κατανάλωση ρυπογόνων προϊόντων/υπηρεσιών.
- Αρνητική εξέλιξη για την περιβαλλοντική προστασία και ενδέχεται να υποδηλώνει την μη αποτελεσματική εφαρμογή της περιβαλλοντικής φορολογίας.

Στην Ελλάδα: αύξηση των ενεργειακών φόρων και φορολογικών συντελεστών

ΕΦΚ επιβάλλονται στα ενεργειακά προϊόντα και την ηλεκτρική ενέργεια / Ο λιγνίτης εξαιρείται

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ – ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Νοικοκυριά που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες.

Διαφορετικοί παράγοντες που συντελούν: χαμηλό εισόδημα, υψηλές τιμές καυσίμων, χαμηλή ενεργειακή απόδοση των κτιρίων ...

Αντανακλά σαφώς τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες ...αλλά και τις περιβαλλοντικές διαστάσεις π.χ επικίνδυνη για την υγεία αιθαλομίχλη και αύξηση των εκπομπών CO₂ από ορυκτά καύσιμα.

Η περίπτωση της Ελλάδας:

Το **32,9%** των νοικοκυριών δηλώνει οικονομική αδυναμία να καλύψει της ενεργειακές του ανάγκες για θέρμανση και ψύξη (ΕΛΣΤΑΤ 2015).

- οικονομική ύφεση της ελληνικής οικονομίας,
- μείωση του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος, αλλά και
- αύξηση των φόρων που εισπράττονται μέσω των λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος, οι οποίοι δεν συνδέονται με την παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, όπως το τέλος ακίνητης περιουσίας.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ – ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

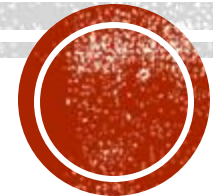
Επιτυχημένα παραδείγματα ενσωμάτωσης των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων

- Οι περιπτώσεις της Γερμανίας και του Ην. Βασιλείου
- Αποσκοπούν στη **μείωση των δαπανών του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος στο 10% για την κάλυψη ενεργειακών αναγκών,**
- Παροχή επιδομάτων με εισοδηματικά κριτήρια
- Προώθηση μέτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και την εξοικονόμηση ενέργειας

**«Ευρωπαϊκή Πολιτική
για την Κλιματική Αλλαγή»** **ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

Δρ. Λυδία Αβράμη

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η Πρόκληση Της Κλιματικής Αλλαγής: Διεθνείς Δράσεις για την Αντιμετώπισή της και ο ρόλος της ΕΕ

- ✓ Πως και γιατί εξελίχθηκε η ευρωπαϊκή πολιτική για την κλιματική αλλαγή;
- ✓ Ποια ευρωπαϊκά κράτη είχαν ηγετικό ρόλο;
- ✓ Ποιος ήταν ο ρόλος της ΕΕ στη διαμόρφωση του διεθνούς πλαισίου για την κλιματική αλλαγή;

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

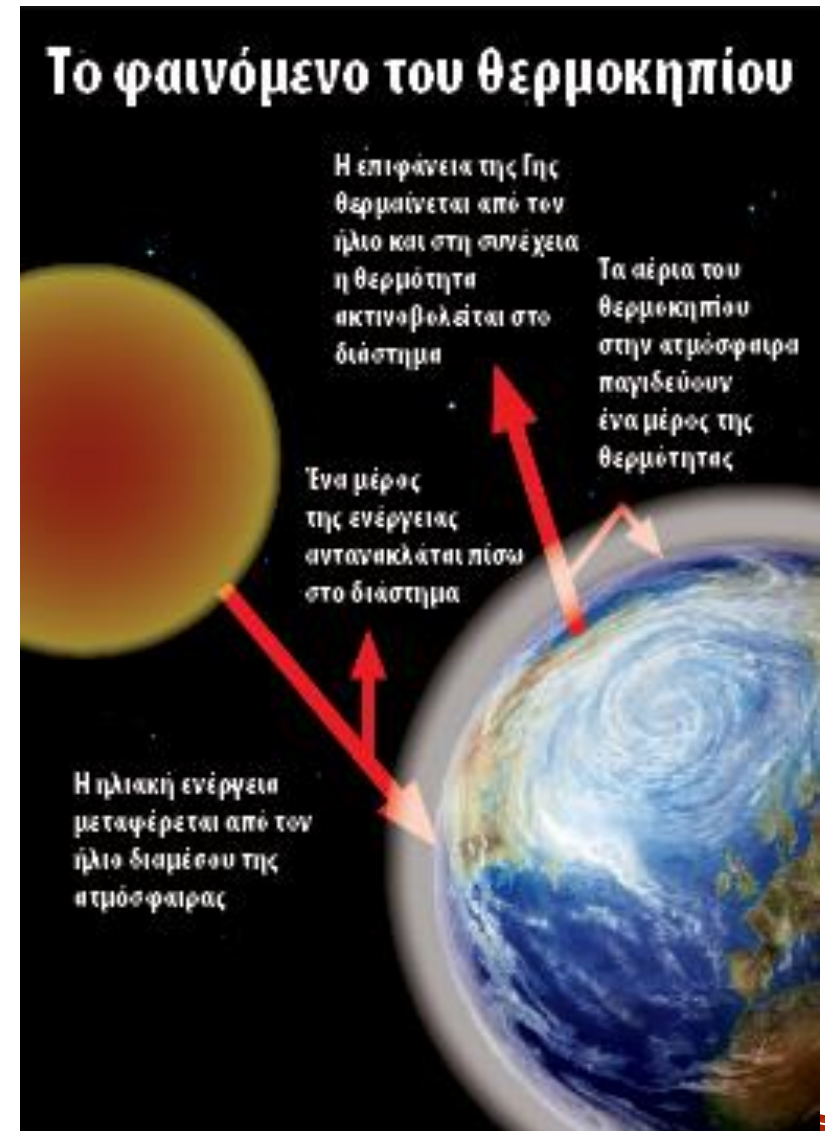
- «φαινόμενο του θερμοκηπίου»: ένα φυσικό φαινόμενο, που καθιστά το πλανήτη γη φιλόξενο για τη ζωή.
- Η σύνδεσή του με την υπερθέρμανση του πλανήτη και την κλιματική αλλαγή συνιστά **απόρροια των σοβαρών «στρεβλώσεων»** που προκαλούν οι ανθρώπινες δραστηριότητες στη φυσική αυτή διαδικασία.

⇒ Αύξηση των ατμοσφαιρικών συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου, εξ αιτίας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων,

⇒ δέσμευση μεγαλύτερου μέρους ηλιακής ακτινοβολίας στην ατμόσφαιρα

⇒ ταχύτερη αύξηση της θερμοκρασίας της γης

⇒ κλιματικές μεταβολές

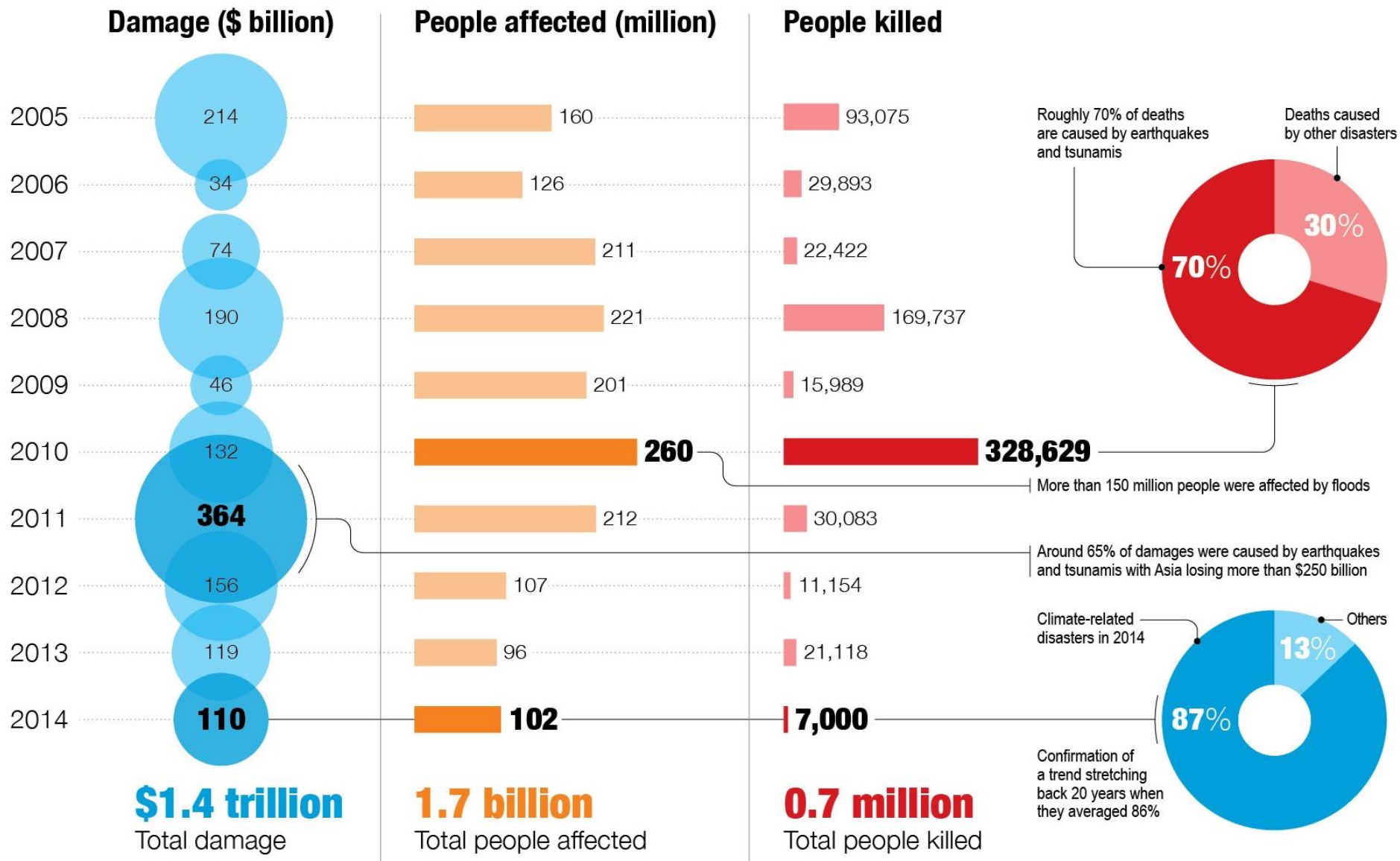
ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

- Τόσο σε επιστημονικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο είναι πλέον αποδεκτό ότι **ακόμη και αν η υπερθέρμανση του πλανήτη οφείλεται εν μέρει σε φυσικές διεργασίες, μεγάλο μέρος της αποδίδεται στις ανθρώπινες δραστηριότητες που προκαλούν «στρεβλώσεις» στη φυσική μεταβολή του κλίματος.**
- Η συναίνεση αυτή αποτυπώνεται ευκρινώς και στους ορισμούς που αποδίδονται στον όρο «κλιματική αλλαγή».
- Η **Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC)**, που αποτελεί ένα διεθνές επιστημονικό όργανο, ορίζει την «κλιματική αλλαγή» ως **«τη μεταβολή της μέσης κατάστασης του κλίματος ή της μεταβλητότητάς του, που προκύπτει μέσω στατιστικών ελέγχων και υφίσταται για μεγάλο χρονικό διάστημα, συνήθως δεκαετίες ή και περισσότερο. Επίσης, αναφέρεται σε κάθε κλιματική αλλαγή που παρατηρείται διαχρονικά, οφειλόμενη είτε σε φυσικές διακυμάνσεις είτε σε ανθρώπινες δραστηριότητες όπως η τροποποίηση της σύνθεσης της ατμόσφαιρας».**
- Η **Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις Κλιματικές Μεταβολές (UNFCCC)** (1992) αποκρυσταλλώνει τη διεθνή πολιτική συναίνεση
  - ορίζει την «κλιματική αλλαγή» ως **«την αλλαγή του κλίματος που αποδίδεται άμεσα ή έμμεσα στην ανθρώπινη δραστηριότητα, που αλλάζει τη σύνθεση της παγκόσμιας ατμόσφαιρας και η οποία προστίθεται στις φυσικές κλιματικές διακυμάνσεις που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια συγκρίσιμων χρονικών περιόδων».**

ΓΙΑΤΙ
ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ
ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ
ΑΛΛΑΓΗ;

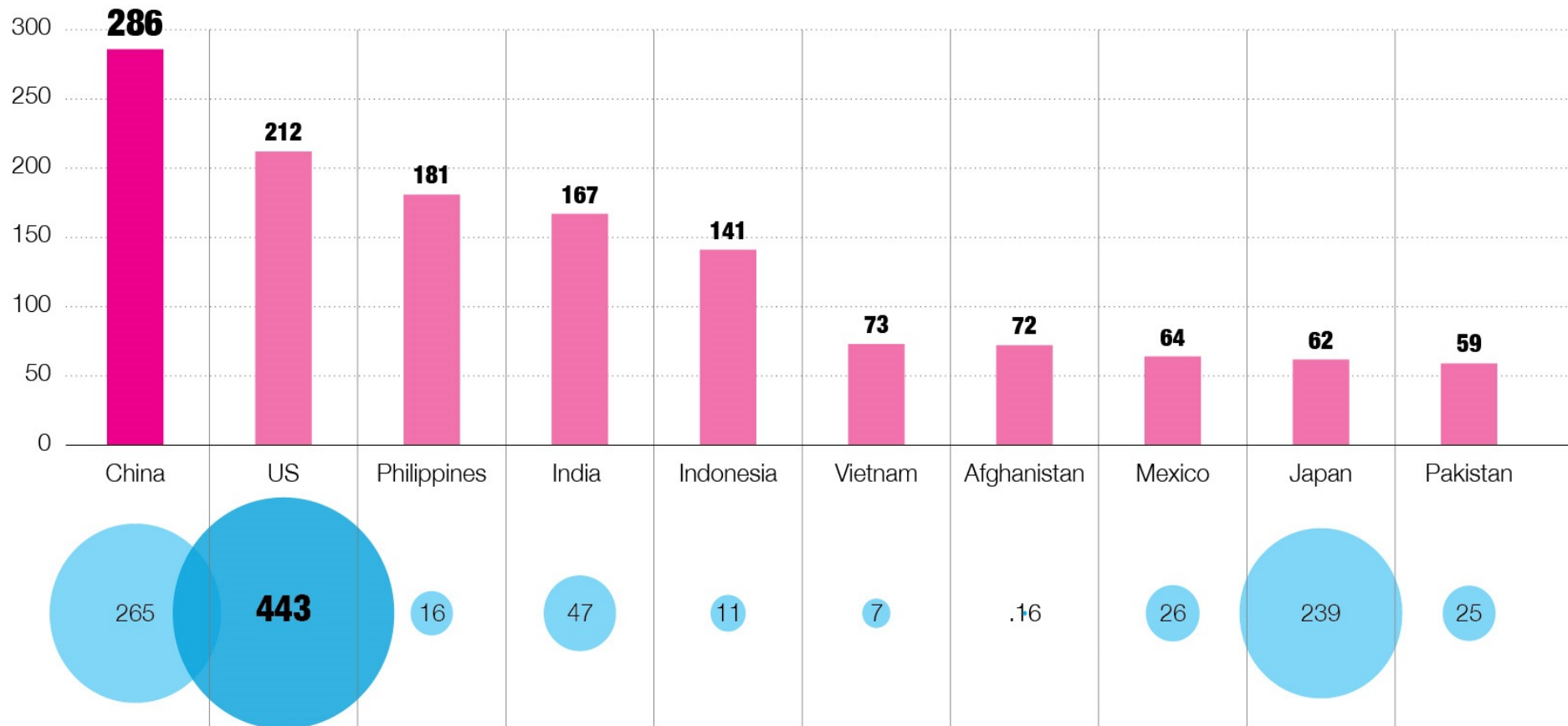
ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ...ΔΙΕΘΝΩΣ

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ...ΔΙΕΘΝΩΣ

Top 10 countries with most disasters, 2005-2014

Number of disasters Total damage (\$ billion)

China has the most disasters from 2005-2014 but the US has incurred the most damage, and while Japan is far behind in number of disasters, its economic loss is almost as big as that of China

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ...ΔΙΕΘΝΩΣ

- Απόρροια της υπερθέρμανσης του πλανήτη αποτελεί η **άνοδος της παγκόσμιας μέσης στάθμης της θάλασσας** κατά μέσο όρο 3,1 χιλιοστά ετησίως.
- Οι πλέον **ευάλωτοι πληθυσμοί** στην άνοδο της θερμοκρασίας και της στάθμης της θάλασσας είναι **εκείνοι που κατοικούν σε παράκτιες και παραποτάμιες ή/και πυκνοκατοικημένες περιοχές.**
- Εξίσου ευάλωτες είναι **οι ομάδες ανθρώπων χαμηλού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου**, που δεν διαθέτουν τα μέσα για να προσαρμοστούν στις κλιματικές μεταβολές

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ...ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

- ▶ Οι συνολικές **οικονομικές απώλειες** που προκλήθηκαν από ακραίες καιρικές συνθήκες και κλιματικές μεταβολές στην Ευρώπη κατά την περίοδο 1980-2016 ανήλθαν σε **πάνω από 450 δισ. ευρώ**.
- ▶ Την ίδια περίοδο ακραία καιρικά φαινόμενα όπως καύσωνες, παρατεταμένες ξηρασίες αλλά και δασικές πυρκαγιές **προκάλεσαν απώλειες 89.873 ανθρώπων** σε όλη την Ευρώπη.
- ▶ Το μεγαλύτερο μερίδιο των οικονομικών επιπτώσεων προκλήθηκαν από **πλημμύρες** (περίπου 40%), ακολουθούμενες από τις **καταιγίδες** (25%), τις **ξηρασίες** (περίπου 10%) και τα **κύματα καύσωνα** (περίπου 5%).

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ...ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

WWF και Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών – Πρόβλεψη για τις κλιματικές συνθήκες στην Ελλάδα (2020-2050)

- ✓ Οι κάτοικοι της Θεσσαλονίκης, Πάτρας, Λαμίας και Λάρισας θα υπόκεινται σε **20 περισσότερες ημέρες καύσωνα**
- ✓ Στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Βόλο η συνολική βροχόπτωση θα μειωθεί, αλλά θα αυξηθούν κατά **10-20% οι ακραίες βροχοπτώσεις**.
- ✓ Αυξάνεται ο κίνδυνος για **πλημμυρικά επεισόδια και δασικές πυρκαγιές**

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

- Τα κυριότερα αερία του θερμοκηπίου, οι ατμοσφαιρικές συγκεντρώσεις των οποίων αυξάνονται λόγω των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και συμβάλλουν στην υπερθέρμανση του πλανήτη είναι:
  - το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) - 80%
  - το μεθάνιο (CH_4)
  - το υποξείδιο του αζώτου (N_2O)
  - οι φθοριωμένοι υδρογονάνθρακες (HFC_s)
  - οι υπερφθοράνθρακες ($PFCS$)
  - το εξαφθοριούχο θείο (SF_6)

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΚΠΟΜΠΩΝ 1990-2004

- Από το 1958 ξεκίνησε στις ΗΠΑ η καταγραφή των ατμοσφαιρικών συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου.
- Στα τέλη της δεκαετίας του '70 έγινε σαφές ότι τα εν λόγω επίπεδα συνεχώς αυξάνονται εξ αιτίας του ανθρώπινου παράγοντα.
- Σύμφωνα με την 4^η έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC), οι παγκόσμιες εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου αυξήθηκαν κατά 24% την περίοδο 1990-2004.
- Την ίδια χρονική περίοδο, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις ατμοσφαιρικές συγκεντρώσεις του CO₂, αγγίζοντας το 28%.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΚΠΟΜΠΩΝ – ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

- Αναμένεται η αύξηση των εν λόγω εκπομπών κατά 25% - 90% μεταξύ 2000-2030.
- Τα ορυκτά καύσιμα εκτιμάται ότι θα διατηρήσουν τη δεσπόζουσα θέση τους στην παγκόσμια σύνθεση των ενεργειακών πηγών έως το 2030 και, ως εκ τούτου, οι εκπομπές του CO₂ από τη χρήση ενέργειας θα αυξηθούν από 40% έως 110% μεταξύ 2000-2030.
- Όπως αναφέρεται στην έκθεση Stern (2006) **«κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής με απόλυτη βεβαιότητα. Αλλά όλοι γνωρίζουμε πλέον αρκετά για να κατανοήσουμε τους κινδύνους».**
- Υπό αυτήν την έννοια, η κλιματική αλλαγή θα πρέπει να γίνει αντιληπτή όχι ως ένα πρόβλημα κόστους-οφέλους, αλλά ως ένα πρόβλημα διαχείρισης κινδύνου (risk management).

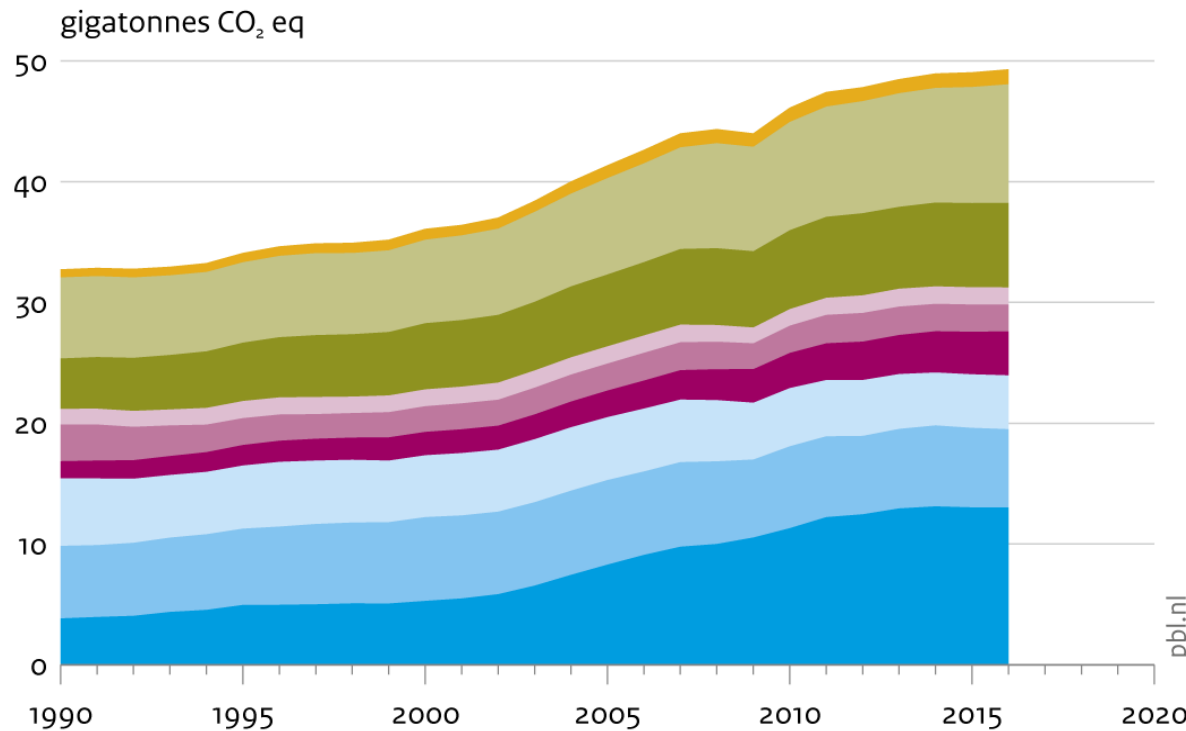
ΚΥΡΙΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

- Οι επιπτώσεις στο παγκόσμιο κλιματικό σύστημα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν *δραματικές -αν όχι μη αναστρέψιμες*.
  - ⇒ **ραγδαία άνοδος της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη**
  - ⇒ **τήξη των παγετώνων και των στρωμάτων πάγων,**
  - ⇒ **αυξημένες περιόδους ξηρασίας,**
  - ⇒ **ακραία καιρικά φαινόμενα,**
  - ⇒ **αλλαγή των εδαφικών και θαλάσσιων οικοσυστημάτων.**

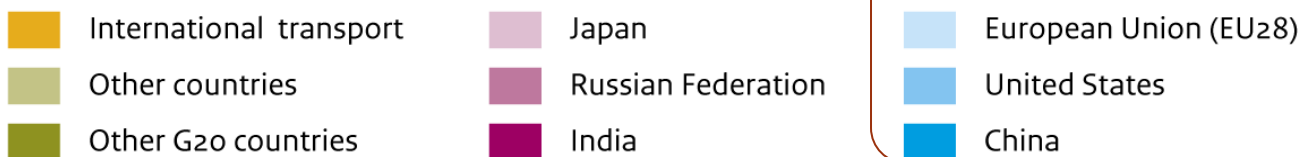
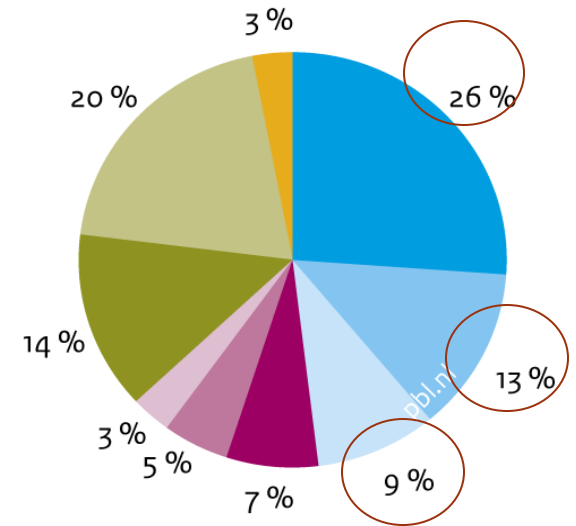
ΚΥΡΙΟΙ ΡΥΠΑΝΤΕΣ - 2017

- ✓ Οι εκπομπές 10 κρατών αντιστοιχούν στο 70% των παγκόσμιων εκπομπών
- ✓ Κίνα και ΗΠΑ παράγουν το ήμισυ περίπου των σημερινών παγκόσμιων εκπομπών

Trend

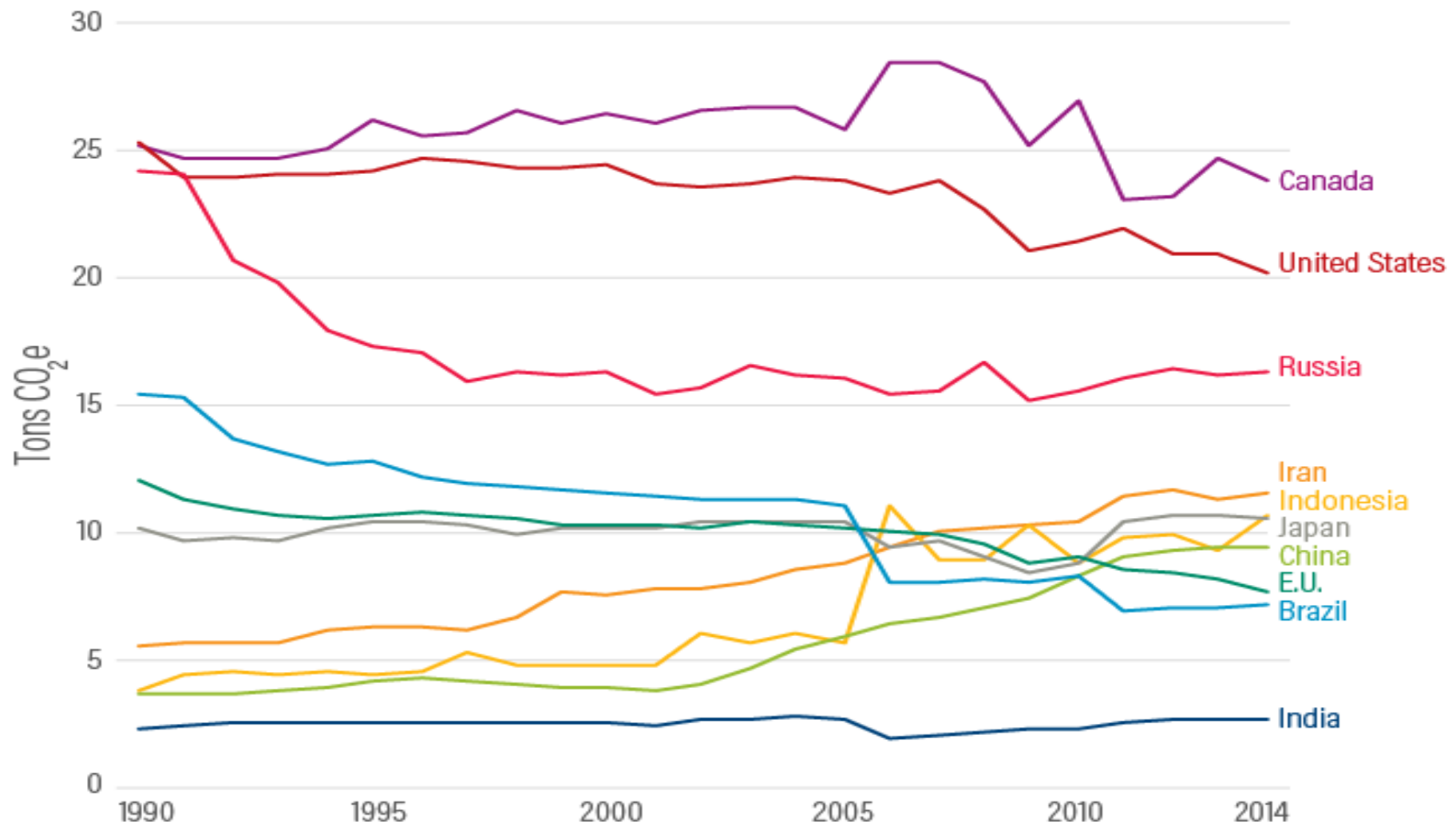

Shares in 2016

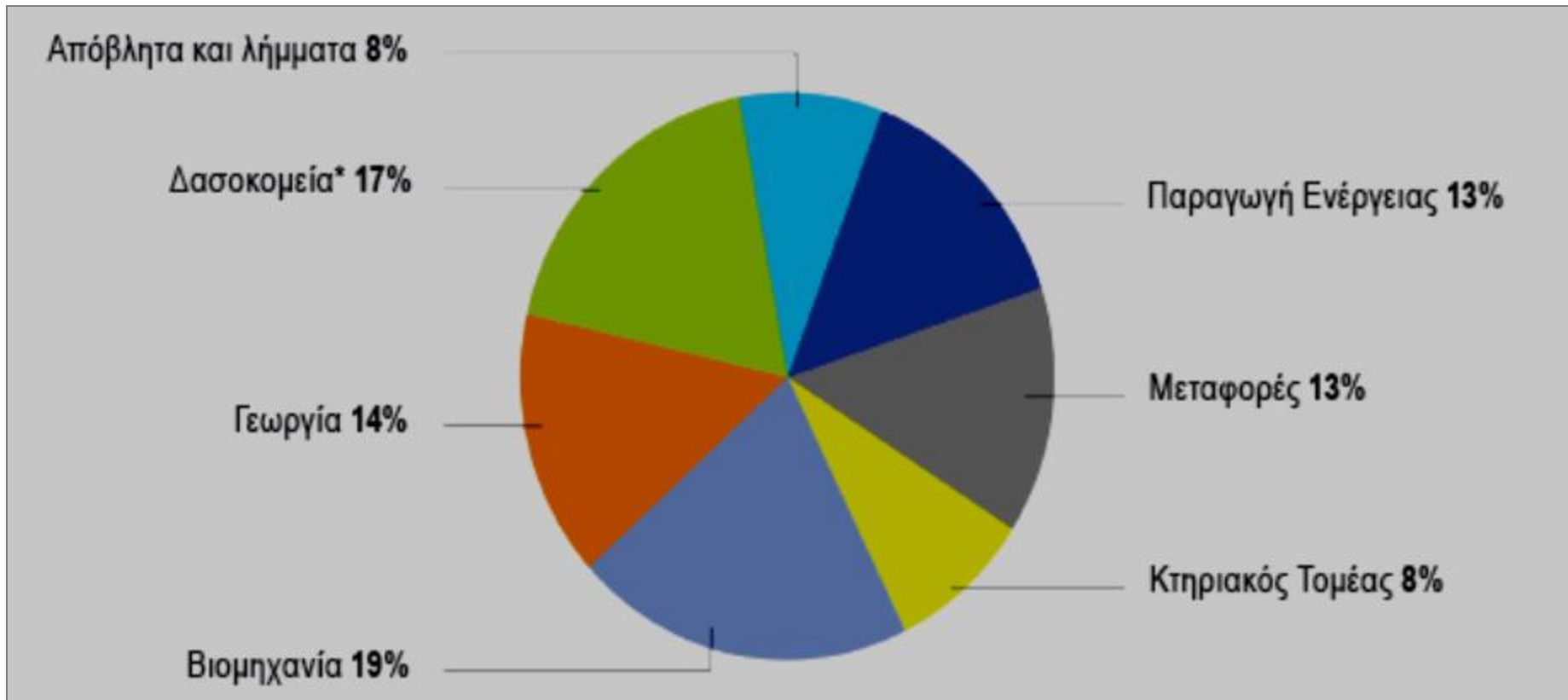
Emissions do not include those from land use, land-use change and forestry and forest and peat fires (LULUCF)

Per Capita Emissions of Top 10 Emitters, 1990–2014

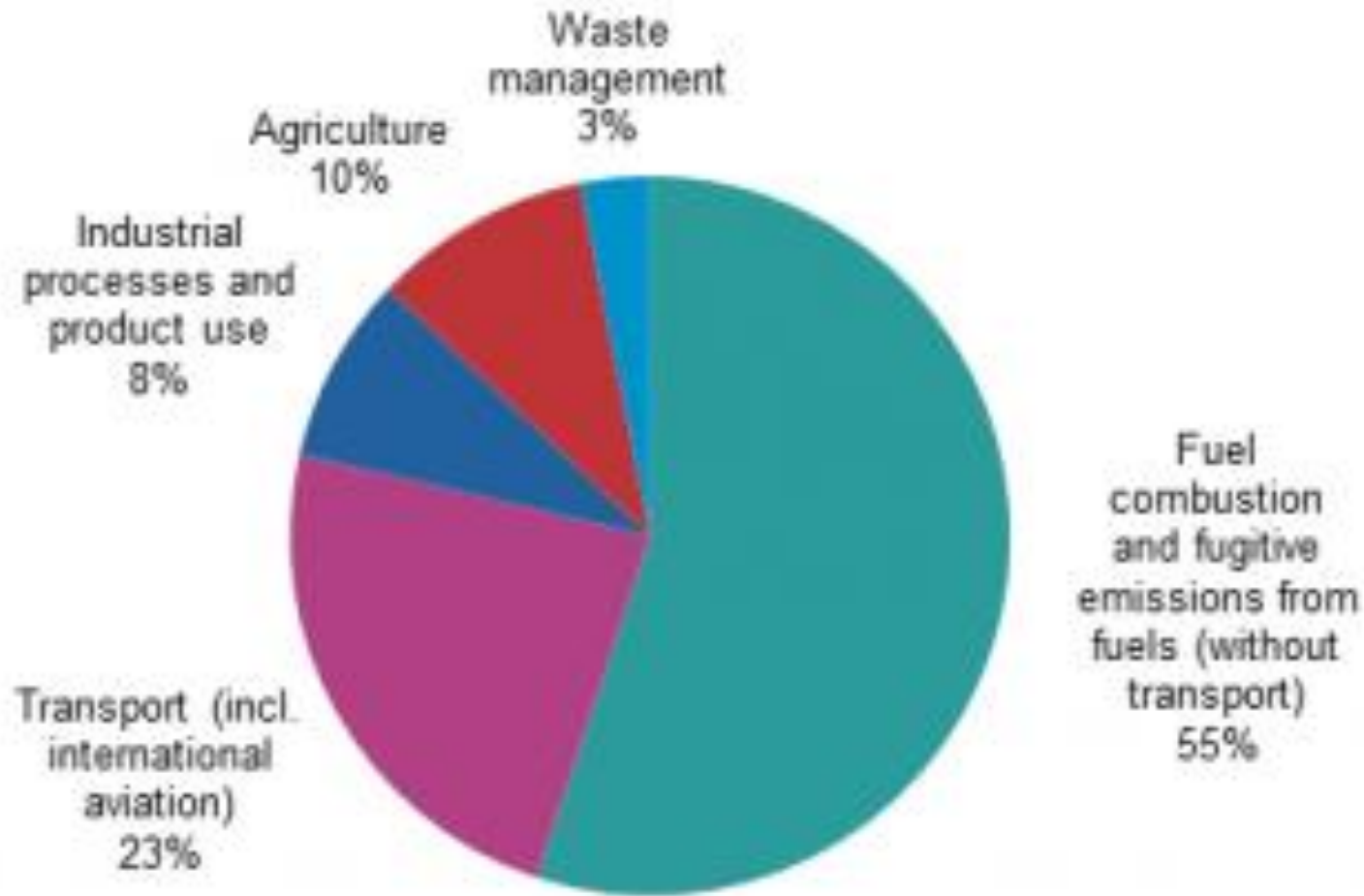

ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

⇒ Οι παρακάτω τομείς ευθύνονται για περίπου τα δύο τρίτα των ανθρωπογενών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (2015) - ΕΥΡΩΠΗ

ΓΙΑΤΙ ΜΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ;

- Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί ένα από τα τέσσερα πεδία προτεραιότητας του 6ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον.
- Η πολιτική για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής καλύπτει ένα ευρύ φάσμα μέτρων, που δεν εμπίπτουν μόνον στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής αλλά και σε άλλους τομείς όπως η ενέργεια (ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαχείριση φυσικών πόρων), οι μεταφορές, η αγροτική ανάπτυξη.
- Οι στόχοι για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου τέθηκαν στο πλαίσιο μιας διεθνούς συμφωνίας, του Πρωτοκόλλου του Κιότο, και, κατά συνέπεια, η επίτευξή τους δεν συνεπάγεται μόνο την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής, αλλά και της ευρύτερης διεθνούς συνεργασίας.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΟΤΟ (1985-1997)

- ⇒ **Στις διατάξεις της ΕΕΠ και στο 4ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (1987-1992) δεν έγινε καμία αναφορά στον τομέα της κλιματικής αλλαγής.**
- Τον **Οκτώβριο 1990** σε κοινή σύνοδο το Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος και Ενέργειας, αποφάσισε τη λήψη μέτρων με στόχο τη **σταθεροποίηση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα μέχρι το 2000 στα επίπεδα του 1990.**
  - Η δήλωση του Συμβουλίου ουσιαστικά εμπίπτει στη λογική των «εποικοδομητικά διαφορούμενων δηλώσεων» (**constructively ambiguous declarations**), καθώς δηλώνει μεν την πρόθεση για ανάληψη δράσης, χωρίς όμως να υπάρχει σαφής δέσμευση για συγκεκριμένους στόχους και θέτοντας ως προϋπόθεση την ανάληψη αντίστοιχων δεσμεύσεων και από άλλα κράτη.
  - Το **1992**, λίγους μήνες πριν από την πραγματοποίηση της Διεθνούς Διάσκεψης στο Ρίο, η Επιτροπή πρότεινε **ένα πακέτο μέτρων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.**
  - Το θέμα της αλλαγής του κλίματος βρέθηκε στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας της Κοινότητας.
  - Ενδεικτικό είναι ότι στο 5^ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (1992-2000) γίνεται **για πρώτη φορά ιδιαίτερη αναφορά στην αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών.**

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΟΤΟ (1985-1997)

- Εκ πρώτης όψεως, οι συνθήκες ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκές για να διαμορφωθεί μια επί της ουσίας κοινοτική πολιτική για το κλίμα.
  - *Η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΚ είχε διανύσει μια επιτυχημένη δεκαετία που οδήγησε στην ανάπτυξη του θεσμικού πλαισίου για το περιβάλλον («Περιβαλλοντική Επανάσταση»: 1972-1987).*
  - *Είχε αναγνωριστεί η επίσημη αρμοδιότητα της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος.*
  - *Η ΕΚ είχε αρχίσει να απομακρύνεται από την προσέγγιση εντολής και ελέγχου και να υιοθετεί μια νέα ρυθμιστική προσέγγιση που εστίαζε στη χρήση νέων εργαλείων.*
- **Η πραγματικότητα και οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των κρατών διέψευσαν τις φιλοδοξίες που είχαν αρχικά δημιουργηθεί.**
- **Αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων: οι προτάσεις για τη θέσπιση φόρου άνθρακα και ενέργειας και για τη δημιουργία του προγράμματος **SAVE**, που θα συνέβαλαν στο 85% του στόχου σταθεροποίησης των εκπομπών σε σχέση με τα επίπεδα του 1990.**

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΟΤΟ (1985-1997)

- **Οι οικονομικές και πολιτικές προτεραιότητες των κρατών-μελών**
  - προσδιόρισαν το περιεχόμενο ή/και την υιοθέτηση κοινών δράσεων, συνεκτιμώντας πάντα το κόστος προσαρμογής που συνεπάγονται σε εθνικό επίπεδο, και
  - έθεσαν τα όρια της κοινοτικής αρμοδιότητας στον τομέα του περιβάλλοντος

Η ΕΚ συμμετείχε στη Διάσκεψη των Η.Ε. για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο της Βραζιλίας (3-14 Ιουνίου 1992), χωρίς να έχει ακόμη πλήρως αναπτύξει μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή πολιτική για το κλίμα.

- ✓ **Σύμβαση - Πλαίσιο των Η.Ε. για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC) (1992):** σταθεροποίηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στα επίπεδα του 1990 μέχρι το 2000, *σε εθελοντική βάση.*
- Στα μέσα της δεκαετίας του '90, τα κράτη-μέλη εντάσσονταν σε **τρεις ομάδες** βάσει των στόχων μείωσης των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου που υιοθέτησαν μονομερώς, καθώς και του εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου.

ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ (LEADERS) ΚΑΙ ΒΡΑΔΥΠΟΡΟΥΝΤΕΣ (LAGGARDS) ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ: ΕΘΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Κατηγορία	Κράτος-μέλος	Έτος ανάληψης υποχρέωσης	Στόχος μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (GHG emissions)	Έτος βάσης	GHG
1^η ΟΜΑΔΑ: ΠΡΩΤΟΠΟΡΑ ΚΡΑΤΗ (LEADERS)	Αυστρία	1992	20% μείωση μέχρι το 2005	1988	CO ₂
	Γερμανία	1990	25%-30% μείωση μέχρι το 2005	1987	CO ₂
	Δανία	1990	20% μείωση μέχρι το 2005	1988	CO ₂
	Ιταλία	1990	20% μείωση μέχρι το 2005	1988	CO ₂
	Λουξεμβούργο	1990	20% μείωση μέχρι το 2005	1990	CO ₂
	Ολλανδία	1990	3%-5% μείωση μέχρι το 2000	1989/90	CO ₂
2^η ΟΜΑΔΑ: ΚΡΑΤΗ ΜΕ ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	Βέλγιο	1991	5% μείωση μέχρι το 2000	1990	CO ₂
	Γαλλία	1990	Σταθεροποίηση των ετήσιων κατά κεφαλήν εκπομπών κάτω από 7,3 τόνους μέχρι το 2000	—	CO ₂
	Ην. Βασίλειο	1994	5% μείωση μέχρι το 2000	1990	CO ₂ , μεθάνιο και άλλα αέρια (GHG).
	Σουηδία	1993	Σταθεροποίηση μέχρι το 2000	1990	CO ₂
	Φινλανδία	1992	Σταθεροποίηση μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '90	—	CO ₂
3^η ΟΜΑΔΑ: ΒΡΑΔΥΠΟΡΟΥ ΝΤΑ ΚΡΑΤΗ (LAGGARDS)	Ελλάδα	Δεν είχαν θέσει μονομερώς στόχους μείωσης των εκπομπών. Θα έθεταν στόχους μόνον στο πλαίσιο μίας συλλογικής συμφωνίας εντός της ΕΚ.			
	Πορτογαλία				
	Ιρλανδία	1993	Περιορισμός της αύξησης στο 25% μέχρι το 2000	1990	CO ₂
	Ισπανία	1992	Περιορισμός της αύξησης στο 25% μέχρι το 2000	1990	CO ₂
ΕΚ	1990	Σταθεροποίηση μέχρι το 2000		1990	CO₂

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΟΤΟ (1985-1997)

- Πρίν από τη Διάσκεψη για το Πρωτοκόλλο του Κιότο (1997), το Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος κατέλειξε σε **μια λεπτομερή συμφωνία κατανομής των υποχρεώσεων (burden sharing agreement) μεταξύ των κρατών-μελών**, με στόχο τη συνολική μείωση των εκπομπών των θερμοκηπιακών αερίων **κατά 15% έως το 2010** σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990.
- Στόχος ήταν να καλυφθεί το **σοβαρό κενό αξιοπιστίας (credibility gap)** που υπήρχε, κατά τη δεκαετία του '90, μεταξύ των διεθνών δεσμεύσεων της ΕΕ και της ευρωπαϊκής πολιτικής για την κλιματική αλλαγή.
- Η ΕΚ είχε αντιληφθεί ότι μόνον με τις διακηρύξεις προθέσεων και χωρίς την υιοθέτηση συγκεκριμένων πολιτικών δεν θα μπορούσε να καταστεί **ισότιμος συνομιλητής των υπολοίπων μερών (π.χ. ΗΠΑ)** στο πλαίσιο των εν λόγω διαπραγματεύσεων.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ

Σύμβαση - Πλαίσιο των Η.Ε. για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC) (1992): σταθεροποίηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στα επίπεδα του 1990 μέχρι το 2000, *σε εθελοντική βάση.*

Πρωτόκολλο του Κιότο (1997): συλλογικός στόχος μείωσης των εκπομπών έξι αερίων του θερμοκηπίου κατά **5 % σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, μεταξύ 2008-2012**

- **Δεσμευτικοί στόχοι ΜΟΝΟ για τα ανεπτυγμένα κράτη**
  - Διαφοροποιημένοι στόχοι μείωσης των εκπομπών
  - Ο στόχος μείωσης των εκπομπών για την ΕΚ-15 καθορίστηκε στο -8%, για τις ΗΠΑ στο -7%, για τον Καναδά, την Ιαπωνία, την Πολωνία και την Ουγγαρία στο -6%, ενώ για την Αυστραλία, την Νορβηγία και την Ισλανδία στο +1%, +8% και +10% αντίστοιχα
- **130 αναπτυσσόμενα κράτη εξαιρέθηκαν** από την ανάληψη δεσμεύσεων για μείωση των εκπομπών, παρά το γεγονός ότι η Κίνα και η Ινδία ευθύνονταν για το 18% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων το 1995.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ

- **ΗΠΑ: Το 2001 αρνήθηκαν να το επικυρώσουν**
  - Η επικύρωση και θέση σε ισχύ του Πρωτοκόλλου αποτέλεσε ένα εγχείρημα εξίσου δύσκολο με την επίτευξη της αρχικής συμφωνίας.
- **Τέθηκε σε ισχύ το 2005:** Επικύρωση από Ρωσία - Καθοριστικός ρόλος της ΕΕ
- Η ΕΚ μπορεί να μην κατάφερε να ενσωματώσει εξ ολοκλήρου τις προτάσεις της στο κείμενο του Πρωτοκόλλου, απέκτησε, όμως, ένα «συμπρωταγωνιστικό» ρόλο ηγετικό ρόλο, που αποδείχθηκε καταλυτικός για την επιβίωση του Πρωτοκόλλου.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ

Η διαπραγματευτική επιτυχία της ΕΚ περιορίστηκε μόνον σε δύο σημεία του Πρωτοκόλλου:

1. Αποδοχή δεσμευτικών στόχων από τα αναπτυγμένα κράτη, που αποτελούν τους κύριους εμπορικούς εταίρους της ΕΚ, γεγονός που διασφαλίζει την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, και
  2. Υιοθέτηση του μηχανισμού της από κοινού επίτευξης των δεσμεύσεων (EU bubble).
- Το Πρωτόκολλο του Κιότο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ένα **κανονιστικό κείμενο αμερικανικής προέλευσης**, τουλάχιστον όσον αφορά την πολιτική προσέγγιση που υιοθετείται και τείνει υπέρ «μιας ελεύθερης αγοράς περιβαλλοντισμού» (free market environmentalism).
  - *Η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης κοινοτικής πολιτικής κατάφερε να ανατρέψει την «ισορροπία δυνάμεων» μεταξύ πρωτοπόρων, μετριοπαθών και βραδυπορούντων κατά τη μετά Κιότο εποχή;*

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ

Χρήση των λεγόμενων «μηχανισμών ευέλικτης εφαρμογής» (flexibility mechanisms)

α) Ο **μηχανισμός της Κοινής Επίτευξης Δεσμεύσεων**, γνωστός και ως «ευρωπαϊκή σφαίρα»

- πολιτικό και όχι αγορακεντρικό εργαλείο εφαρμογής - σημαντική διαπραγματευτική επιτυχία της ΕΚ.
- μέσω αυτού του μηχανισμού, τα κράτη-μέλη της ΕΚ είχαν τη δυνατότητα να αναλάβουν μια συλλογική, κοινοτική δέσμευση, η οποία θα επιτυγχανόταν μέσω της εσωτερικής κοινοτικής ανακατανομής του βαρών μεταξύ τους

β) Το **Παγκόσμιο Σύστημα Εμπορίας Ρύπων** (Emissions Trading Scheme)

- Τα συμβαλλόμενα κράτη θα μπορούσαν να αγοράζουν δικαιώματα εκπομπής ρύπων από άλλα κράτη που έχουν επιτύχει μεγαλύτερες μειώσεις εκπομπών.
- Ένας από τους κύριους διαπραγματευτικούς στόχους των ΗΠΑ.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ

Χρήση των λεγόμενων «μηχανισμών ευέλικτης εφαρμογής» (flexibility mechanisms)

γ) Ο Μηχανισμός Καθαρής Ανάπτυξης (Clean Development Mechanism)

- δυνατότητα στα αναπτυγμένα κράτη να υλοποιούν επενδυτικά προγράμματα στα αναπτυσσόμενα κράτη αποσκοπώντας στην αειφόρο ανάπτυξη, λαμβάνοντας ως αντισταθμισμα πιστοποιημένες μονάδες ρύπων που μπορούν να προσθέτουν στους εθνικούς στόχους εκπομπών
- μετά από πρωτοβουλία της Βραζιλίας και έλαβε την υποστήριξη της αμερικανικής αντιπροσωπείας, η οποία προσπάθησε, κατ' αυτόν τον τρόπο, να καλύψει το «έλλειμμα» που προέκυπτε από την εξαίρεση των αναπτυσσομένων κρατών

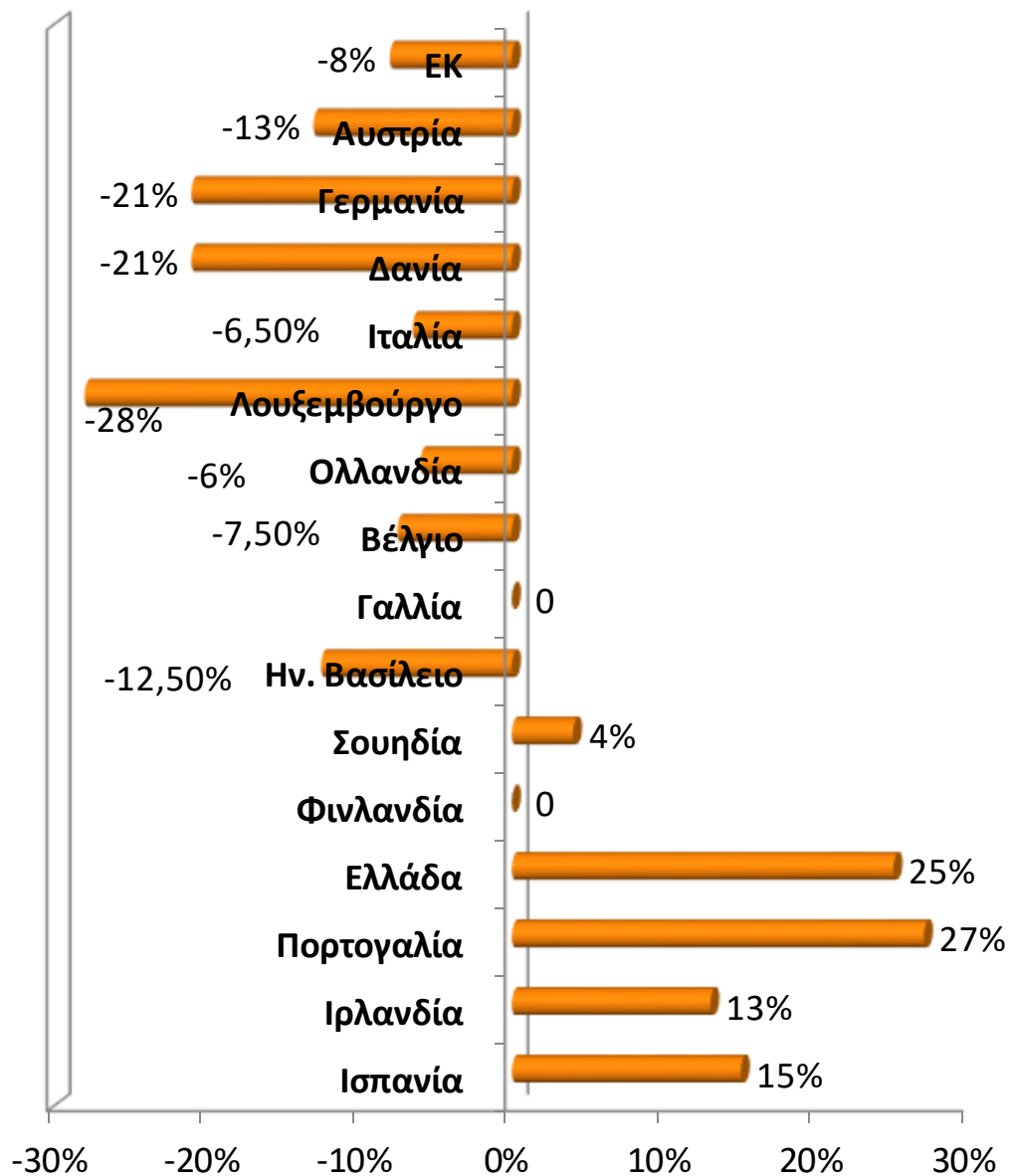
δ) Ο μηχανισμός της από κοινού εφαρμογής (Joint Implementation mechanism)

- Κοινή εφαρμογή προγραμμάτων μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μεταξύ των αναπτυγμένων συμβαλλομένων κρατών.
- Το κράτος-επενδυτής έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει πιστώσεις άνθρακα, τις οποίες μπορεί να προσθέτει στον εθνικό ποσοτικό του στόχο, ενώ παράλληλα το κράτος- υποδοχέας απολαμβάνει τα σχετικά περιβαλλοντικά οφέλη

ε) **Απορροφήσεις άνθρακα** που πραγματοποιούνται από φυσικούς ταμιευτήρες ή καταβόθρες (δασικές και αγροτικές εκτάσεις) θα συνυπολογίζονται αντισταθμιστικά στις εθνικές επιδόσεις κάθε κράτους

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΈΝΩΣΗ - ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ (2008-2012)

- Ο στόχος μείωσης των εκπομπών για την ΕΚ -15 καθορίστηκε στο **-8%**.
- Η κατανομή αυτή, όμως, βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στους **εθνικούς στόχους που είχαν υιοθετήσει μονομερώς τα κράτη-μέλη πριν το 1996.**

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Η ΕΚ βρέθηκε αντιμέτωπη με μια **νέα πρόκληση για τη διεθνή της αξιοπιστία**, η οποία ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την ικανότητά της να επιτύχει τις δεσμεύσεις που ανέλαβε σε διεθνές επίπεδο.

- ✓ Έγκριση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος για την Κλιματική Αλλαγή το 2000, και
- ✓ Δημιουργία του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής Αερίων Θερμοκηπίου (EU Emissions Trading System) το 2005.

Υιοθετήθηκαν μέχρι το 2012 περίπου 100 κανονιστικά μέτρα σε πέντε κατηγορίες/ τομείς πολιτικής:

1. οριζόντια θέματα (ΣΕΔΕ, ευέλικτοι μηχανισμοί και μηχανισμός παρακολούθησης εκπομπών)
2. ενέργεια (παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας)
3. μεταφορές
4. βιομηχανία (συμπεριλαμβανομένων των αποβλήτων)
5. αγροτική παραγωγή και δασοκομία

ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΟΤΟ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

- **COP 13 (Bali 2007):** Οδικός χάρτης για τη διαπραγμάτευση και υιοθέτηση μιας νέας συμφωνίας ως το 2009 για την περίοδο μετά τη λήξη της περιόδου εφαρμογής του Πρωτοκόλλου του Κιότο.
- **COP 15 (Copenhagen 2009):** αποτυχία υιοθέτησης νέας συμφωνίας για μειώσεις των εκπομπών μετά το 2012.
- COP 16 (Cancun 2010): παροχή βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες για να περιορίσουν την παραγωγή άνθρακα και να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.
- COP 17 (Durban 2011): εκκίνηση νέων διαπραγματεύσεων για μια νέα συμφωνία που θα αφορά τόσο τις αναπτυγμένες όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες.
- COP 18 (Doha 2012): επέκταση της περιόδου εφαρμογής του Πρωτοκόλλου του Κιότο έως το 2020 (αφορά ωστόσο μόνο ορισμένες αναπτυγμένες χώρες των οποίων το μερίδιο στις εκπομπές είναι μόνον 15%).
- **COP 19 (Warsaw 2013):** απόφαση να προσδιοριστούν στόχοι μείωσης των εκπομπών σε εθνικό επίπεδο.
- **COP 20 (Lima 2014):** προετοιμασία για τη Διάσκεψη στο Παρίσι και έκκληση στα κράτη να υποβάλουν τις Εθνικά Καθορισμένες Προθέσεις Συνεισφοράς τους πριν τη Διάσκεψη.
- **COP 21 (Paris 2015):** υιοθέτηση της νέας συμφωνίας για μετά το 2020 με στόχο τον περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη κάτω από 2°C.

Η ΜΕΤΑ ΚΙΟΤΟ ΕΠΟΧΗ (ΣΤΟΧΟΙ 20 20 20)

Τον Μάρτιο του 2007 ανέλαβε **μονομερή δέσμευση με ορίζοντα το 2020** όσον αφορά:

- ✓ Τη **μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου** τουλάχιστον **κατά 20 %** έως το 2020, σε σχέση με το 1990,
- ✓ Την **αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας** στη συνολική ενεργειακή κατανάλωση **σε 20%** (όπως η βιομάζα, η αιολική, η υδροηλεκτρική και η ηλιακή ενέργεια).
- ✓ Τον περιορισμό της χρήσης πρωτογενούς ενέργειας **κατά 20%** σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα μέσω της **βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης**.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ (2015) (COP21)

- ▶ Παγκόσμια Συμφωνία (Δεκέμβριος 2015): Στόχος η συγκράτηση της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη «αρκετά κάτω» από τους 2°C
- ▶ Ιστορική Συμφωνία – 195 κράτη

Στις 4 Νοεμβρίου 2016 τέθηκε σε ισχύ : επικύρωση από τουλάχιστον 55 χώρες που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 55% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

- Επικυρώθηκε από ΗΠΑ και Κίνα
- Ιούνιο 2017: Απόφαση Προέδρου Τράμπ για απόσυρση των ΗΠΑ

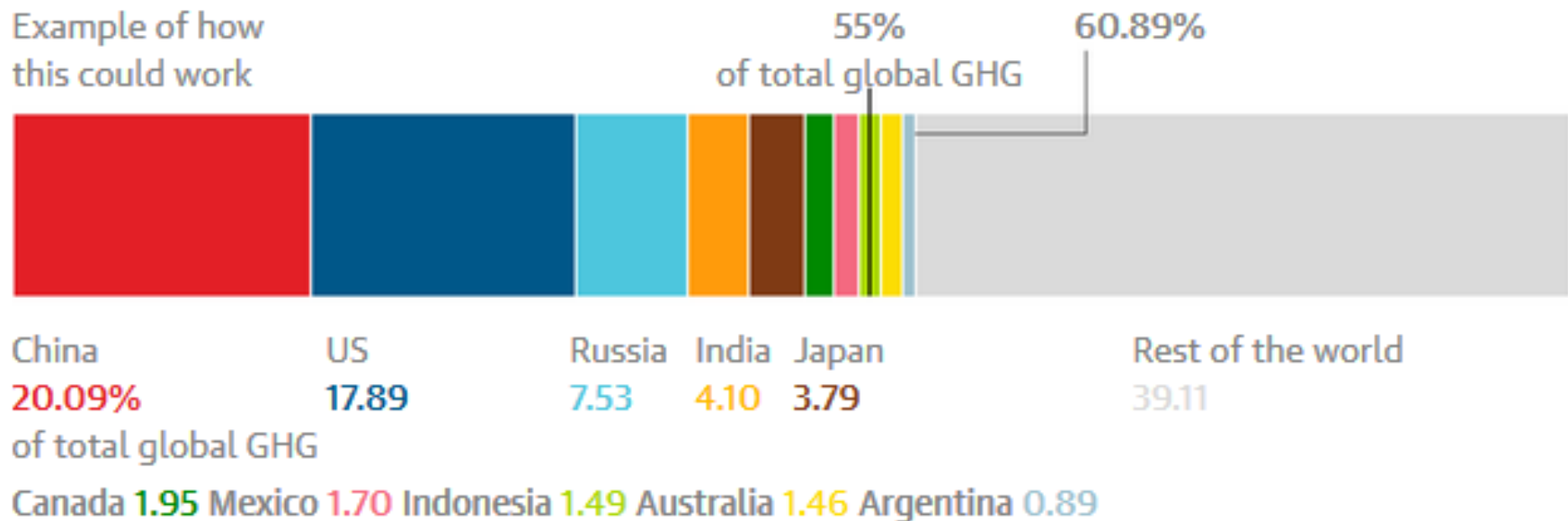

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ (2015) (COP21)

Approval of the Paris Agreement

The Paris Agreement will come into force when countries representing at least 55% of total global greenhouse gasses, and 55% of the population join the agreement

Example of how this could work

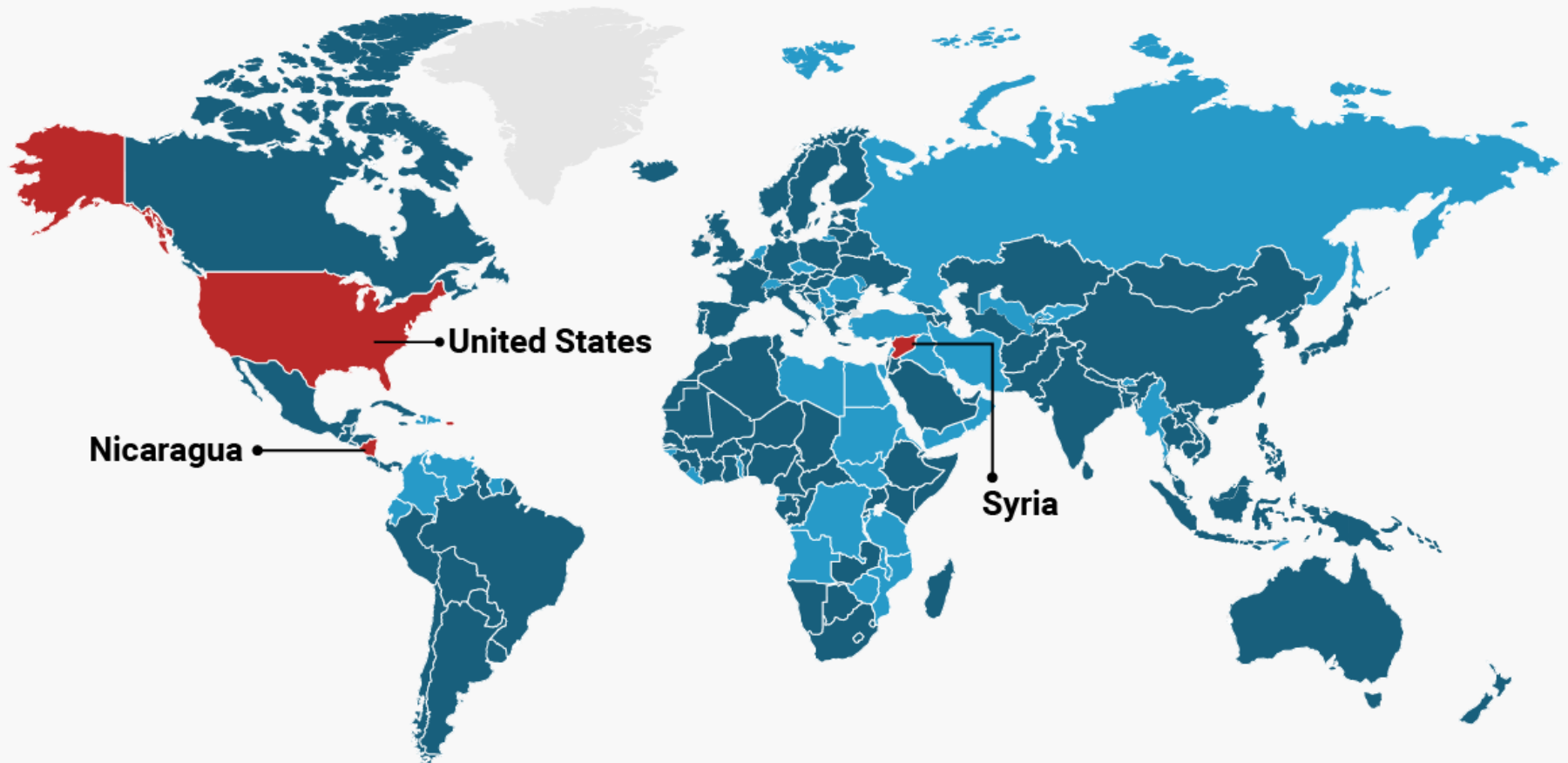
Guardian graphic

Source: World Resources Institute

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

COUNTRIES THAT JOINED THE PARIS CLIMATE AGREEMENT

■ Ratified (146) ■ Signed (48) ■ Not signed/Withdrawing (3)

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ (2015) (COP21)

- **Στόχος** (αρ. 2): να περιορισθεί η αύξηση της θερμοκρασίας σε λιγότερο από 2°C σε σύγκριση με τα προ-βιομηχανικά επίπεδα και να συνεχιστούν οι προσπάθειες για να περιοριστεί η αύξηση της θερμοκρασίας σε 1,5°C.
- Οι **Εθνικά Καθορισμένες Προθέσεις Συνεισφοράς** (Intended Nationally Determined Contributions) θα αποτελέσουν τον οδικό χάρτη για τη μείωση των εκπομπών (αρ. 3). Θα καταγράφονται σε ένα δημόσιο μητρώο.
- Κορύφωση των εκπομπών το συντομότερο δυνατό (αρ. 4).
- **Follow-up**: κάθε 5 χρόνια
- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (αρ. 7).
- Χρηματοδότηση (αρ. 9).

Κύρια σημεία:

συνεισφορές: πριν και κατά τη διάσκεψη των Παρισίων, οι χώρες υπέβαλαν ολοκληρωμένα εθνικά σχέδια δράσης για το κλίμα με στόχο τη μείωση των εκπομπών τους

διαφάνεια: γνωστοποίηση της προόδου κάθε κράτους

αλληλεγγύη: Παροχή χρηματοδότησης για τις αναπτυσσόμενες χώρες

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

- **Απρίλιος 2016:**
- 190 κράτη, των οποίων οι εκπομπές αντιστοιχούν στο 94.6% των παγκόσμιων εκπομπών CO₂, έχουν ήδη καταθέσει Εθνικά Καθορισμένες Προθέσεις Συνεισφοράς (INDC).

Κίνα

- κορύφωση των εκπομπών έως το 2030
- αύξηση του μεριδίου των μη ορυκτών καυσίμων στην κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας κατά 20%
- μείωση των εκπομπών CO₂ ανά μονάδα του ΑΕΠ (δηλαδή της έντασης του άνθρακα) κατά 60-65% σε σχέση με το 2005
- αύξηση του όγκου των αποθεμάτων άνθρακα των δασών κατά περίπου 4,5 δις κυβικά μέτρα από τα επίπεδα του 2005

ΗΠΑ

- μείωση των εκπομπών κατά 26-28% έως το 2025 σε σχέση με τα επίπεδα του 2005

ΕΕ

- μείωση των εκπομπών κατά 40% ως το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990

Σε περίπτωση που θέλετε να χρησιμοποιήσετε υλικό από τις διαφάνειες, καθώς προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, παρακαλείστε να αναφέρετε την πηγή ως εξής:

Αβράμη Λυδία (2022) *Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Κλιματική Αλλαγή: Σεμινάρια για καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, ΕΚΠΑ.

How to cite:

Avrami Lydia (2022) *European Policy on Climate Change: Seminars for high-school teachers*, Athens: Institute of European Policy and Integration, National and Kapodistrian University of Athens.

Copyright © 2022

Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα

Τηλ: 210 368 8945, 210 368 8963

e-mail: info-eeep@pspa.uoa.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

